

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2006. szeptember 27.*

A T-322/01. sz. ügyben,

a **Roquette Frères SA** (székhelye: Lestrem [Franciaország], képviselik: O. Prost, D. Voillemot és A. Choffel ügyvédek)

felperesnek,

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviselek kezdetben: A. Bouquet, W. Wils, A. Whelan és F. Lelièvre, később: A. Bouquet, W. Wils és A. Whelan, meghatalmazotti minőségben, segítők: A. Condomines és J. Liygonie ügyvédek)

alperes ellen

elsődlegesen az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (ügyszám: COMP/E-1/36.756 – „nátrium-glükonát”-ügy) hozott, 2001. október 2-i C(2001) 2931 végleges bizottsági határozat

* Az eljárás nyelve: francia.

1. és 3. cikkének megsemmisítésére irányuló kérelem tárgyában annyiban, amennyiben e rendelkezések a felperessel szemben kiszabott bírság összegét rögzítik, másodlagosan a bírság összegének csökkentésére irányuló kérelem, harmadlagosan a jogellenesen beszedett összegek felperes részére történő visszatérítése iránti kérelem tárgyában,

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGA (harmadik tanács),

tagjai: J. Azizi elnök, M. Jaeger és F. Dehousse bírák,
hivatalvezető: I. Natsinas tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2004. február 18-i tárgyalásra

meghozta a következő

Ítéletet

Tényállás

- 1 A Roquette Frères SA (a továbbiakban: Roquette) a vegyiparban működő vállalkozás, amely többek között nátrium-glükonátot állít elő.

- 2 A nátrium-glükonát a kelátképző anyagok csoportjába tartozik, amelyek az ipari folyamatok során hatástalanítják a fémionokat. E folyamatok többek között magukban foglalják az ipari tisztítást (üvegek és szerszámok tisztítása), a felületkezelést (rozsdagátló és zsírtalanítási kezelések, alumíniumvésés), valamint a vízkezelést. A kelátképző anyagokat tehát az élelmiszeriparban, a szépségiparban, a gyógyszeriparban, a papíriparban, a betongyártásban, valamint egyéb iparágakban használják. A nátrium-glükonátot a világ minden táján értékesítik, a versenytárs vállalatok pedig jelen vannak a világpiacon.
- 3 1995-ben a nátrium-glükonát összesített világméretű értékesítése nagyjából 58,7 millió euro volt, amelyből az Európai Gazdasági Térség (EGT) területén megvalósított értékesítések nagyjából 19,6 millió eurót tettek ki. A tényállás megvalósulása idején a nátrium-glükonát világméretű termelésének majdnem egésze öt vállalat, azaz elsősorban a Fujisawa Pharmaceutical Company Ltd (a továbbiakban: Fujisawa), másodsorban a Jungbunzlauer AG (a továbbiakban: Jungbunzlauer), harmadsorban a Roquette Frères SA (a továbbiakban: Roquette), negyedsorban a Glucona vof (a továbbiakban: Glucona), az 1995 decemberéig az az Akzo Nobel NV 100%-os tulajdonában lévő leányvállalata, az Akzo Chemie BV (a továbbiakban: Akzo) és a Coöperatieve Verkoop- en Productievereniging van Aardappelmeel en Derivaten Avebe BA (a továbbiakban: Avebe) által közösen irányított vállalkozás, és ötödsorban az Archer Daniels Midland Co. (a továbbiakban: az ADM) kezében összpontosult.
- 4 1997 márciusában az amerikai igazságügyi minisztérium arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy a lizin- és a citromsav piacán folytatott vizsgálat nyomán a nátrium-glükonát piacán is vizsgálatot indított. 1997 októberében és decemberében, valamint 1998 februárjában az amerikai igazságügyi minisztérium arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy az Akzo, az Avebe, a Glucona, a Roquette és a Fujisawa elismerték, hogy részt vettek a nátrium-glükonát árának rögzítésére, valamint e termék értékesítési menynyiségeinek az Egyesült Államokban és másutt történő felosztására létrejött kartellben. Az amerikai igazságügyi minisztériummal kötött megállapodásukat követően az amerikai hatóságok e vállalatokra bírságokat szabtak ki.
- 5 1998. február 18-án a Bizottság a Szerződés [81.] és [82.] cikkének végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. (első) rendelet (HL L 13., 204. o., 1962. február 21.;

magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 11. cikkének értelmében információkéréssel fordult a nátrium-glükonát legfőbb európai gyártóihoz, importőreihez, exportőreihez és vevőihez.

- 6 Az információkérést követően a Fujisawa felvette a kapcsolatot a Bizottsággal, és tájékoztatta, miszerint a fent leírt vizsgálat keretében együttműködött az amerikai hatóságokkal, és a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló 1996. július 18-i bizottsági közlemény (HL 1996. C 207., 4. o.; a továbbiakban: engedékenységi közlemény) alapján a Bizottsággal is együtt kíván működni. A Bizottsággal 1998. április 18-án lefolytatott tárgyalást követően a Fujisawa 1998. május 12-én írásbeli nyilatkozatot, valamint a kartell történetének összefoglalását tartalmazó dossziét és számos más iratot nyújtott át a Bizottságnak.
- 7 1998. szeptember 16-án és 17-én a Bizottság a 17. rendelet 14. cikke (3) bekezdésének alkalmazásával helyszíni vizsgálatot folytatott le az Avebe, a Glucona, a Jungbunzlauer és a Roquette helyiségeiben.
- 8 A Bizottság 1998. november 10-én információkérést címzett az ADM-hez. Az 1998. november 26-án a Bizottság tudomására hozta a Bizottsággal való együttműködésre irányuló szándékát. Az 1998. december 11-én tartott megbeszélés során az ADM átadta „együttműködés[ének] első részletét”. Ezek után 1999. január 21-én az ADM átnyújtotta a Bizottságnak a vállalkozás nyilatkozatát, valamint az ügyre vonatkozó bizonyos dokumentumokat.
- 9 A Bizottság 1999. március 2-án részletes információkérést intézett a Gluconához, a Roquette-hez és a Jungbunzlauerhez. E vállalkozások 1999. április 14-i, 19-i és 20-i leveleikben a Bizottság tudomására hozták a Bizottsággal való együttműködésre irányuló szándékukat, és a kartellel kapcsolatos bizonyos információkat bocsátottak a rendelkezésére. A Bizottság 1999. október 25-én kiegészítő információkéréssel fordult az ADM-hez, a Fujisawához, a Gluconához, a Roquette-hez és a Jungbunzlauerhez.

- 10 2000. május 17-én a Bizottság a részére nyújtott információk alapján az EK 81. cikk (1) bekezdésének és az EGT-ről szóló megállapodás (a továbbiakban: EGT-Megállapodás) 53. cikke (1) bekezdésének megsértése miatt kifogásközlést küldött a Roquette-nek, valamint a többi érintett vállalkozásnak. A Roquette és a többi érintett vállalkozás a Bizottság által felhozott kifogásokra vonatkozó írásbeli észrevételeit megküldte a Bizottságnak. Egyik fél sem kérte meghallgatását, és nem is vitatta a kifogásközlésben leírt tényállást.
- 11 A Bizottság 2001. május 11-én kiegészítő kifogásközlést küldött a Roquette-nek, valamint a többi érintett vállalkozásnak.
- 12 A Bizottság 2001. október 2-án az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.756 „nátrium-glükonát”-ügy) meghozta a C(2001) 2931 végleges határozatot (a továbbiakban: Határozat). A Bizottság 2001. október 11-én kézbesítette a Határozatot a Roquette-nek.
- 13 A Határozat többek között a következő rendelkezéseket tartalmazza:

„1. cikk

[Az Akzo], [az ADM], [az Avebe], [a Fujisawa], [a Jungbunzlauer] és [a Roquette] megsértették az EK [...] 81. cikkének (1) bekezdését, valamint – 1994. január 1-jétől – az EGT-Megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését azzal, hogy a nátrium-glükonát piacán folytatott megállapodásban és/vagy összehangolt magatartásban vettek részt.

A jogsértés időtartama a következő volt:

- [az Akzo], [az Avebe], [a Fujisawa] és [a Roquette] esetében az 1987 februárjától 1995 júniusáig terjedő időszak;
- [a Jungbunzlauer] esetében 1988 májusától 1995 júniusáig terjedő időszak;
- [az ADM] esetében 1991 júniusától 1995 júniusáig terjedő időszak.

[...]

3. cikk

Az 1. cikkben megállapított jogsértés miatt kiszabott bírságok a következők:

a) [Akzo]	9 millió euró
b) [ADM]	10,13 millió euró
c) [Avebe]	3,6 millió euró
d) [Fujisawa]	3,6 millió euró
e) [Jungbunzlauer]	20,4 millió euró
f) [Roquette]	10,8 millió euró

[...]”

- 14 A bíróságok összegének kiszámítása céljából a Bizottság a Határozatban a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatásban (HL 1998. C 9., 3. o.; magyar nyelvű kiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.; a továbbiakban: iránymutatás), valamint az engedékenységi közleményben meghatározott módszert alkalmazta.
- 15 A Bizottság először a bírságnak a jogsértés súlyának és időtartamának függvényében kiszámított alapösszegét határozta meg.
- 16 Ennek keretében a Bizottság a jogsértés súlyával kapcsolatban először is azt vette figyelembe, hogy az érintett vállalkozások a jogsértés jellegére, az EGT-ben fennálló nátrium-glükonát-piacra gyakorolt közvetlen hatására és az érintett földrajzi piac kiterjedésére tekintettel különösen súlyos jogsértést követtek el (a Határozat (371) preambulumbekkezdése).
- 17 Ezután a Bizottság úgy értékelte, hogy figyelembe kell venni, miszerint az érintett vállalkozások milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy a versenyben kárt okozzanak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellő elrettentő erővel bír. Következésképpen az érintett vállalkozások által a nátrium-glükonát-eladásokkal 1995-ben, azaz a jogsértés időszakának utolsó évében megvalósított világméretű forgalom alapján a Bizottság az érintett vállalkozásokat két csoportba osztotta. Az első csoportba osztotta azon vállalkozásokat, amelyek a rendelkezésére álló adatok szerint a nátrium-glükonát világpiacának több mint 20%-ával rendelkeztek; ide tartozott a Fujisawa (35,54%), a Jungbunzlauer (24,75%) és a Roquette (20,96%). E vállalkozások tekintetében a Bizottság a kiindulási összeget 10 millió euróban határozta meg. A második csoportba azon vállalkozásokat sorolta, amelyek a rendelkezésére álló adatok – amelyeket a vállalkozások a Bizottság információkérésére közöltek, és amelyeken a vállalkozások piaci részesedésének kiszámítása is alapult – szerint a nátrium-glükonát világpiacának kevesebb mint 10%-ával rendelkeztek; ide tartozott a Glucona (nagyjából 9,5%) és az ADM (9,35%). E vállalkozások tekintetében a

Bizottság a kiindulási összeget 5 millió euróban, vagyis az Akzo és az Avebe esetében – amelyek a Glucona közös tulajdonosai voltak – külön-külön 2,5 millió euróban állapította meg (a Határozat (385) preambulumbekkezdése).

- 18 Ezen túlmenően a Bizottság e kiindulási összeget kiigazította egyrészt, hogy a bírság kellően elrettentő jellegét biztosítsa, másrészt hogy figyelembe vegye, hogy a nagyvállalkozások rendszerint olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és tudatában legyenek annak, hogy a versenyjog alapján ebből rájuk nézve milyen következmények származnak. Következésképpen a Bizottság az érintett vállalkozások nagyságának és összesített forrásainak figyelembevételével az ADM és az Akzo vonatkozásában 2,5-szeres szorzót alkalmazott, és így a bírság összegét az ADM esetében 12,5 millió euróra, az Akzo esetében pedig 6,25 millió euróra emelte (a Határozat (388) preambulumbekkezdése).
- 19 Az egyes vállalatok által elkövetett jogsértések időtartamára tekintettel a kiindulási összeget a Bizottság évente 10%-kal, azaz a Fujisawa, az Akzo, az Avebe és a Roquette vonatkozásában 80%-kal, a Jungbunzlauer esetében 70%-kal, az ADM tekintetében pedig 35%-kal növelte (a Határozat (389)–(392) preambulumbekkezdése).
- 20 A Bizottság így a bírság alapösszegét 18 millió euróban rögzítette a Roquette esetében. Az ADM, az Akzo, az Avebe, a Fujisawa, és a Jungbunzlauer tekintetében az alapösszeget egyenként 16,88 millió, 11,25 millió, 4,5 millió, 18 millió és 17 millió euróban állapította meg (a Határozat (396) preambulumbekkezdése).
- 21 Másodszor súlyosító körülmények címén a Jungbunzlauer ellen kiszabott bírság alapösszegét 50%-kal növelte azon indokkal, hogy a kartellben irányító szerepet töltött be (a Határozat (403) preambulumbekkezdése).

- 22 Harmadszor a Bizottság megvizsgálta és elutasította bizonyos vállalkozások érveit, amelyek szerint e vállalkozásokra nézve enyhítő körülményeket kell megállapítani (a Határozat (404)–(410) preambulumbekzdése).
- 23 Negyedszer az engedékenységi közlemény B. szakaszának alkalmazásában a Bizottság a Fujisawa részére „különösen jelentős mértékű csökkentést” (vagyis 80%-os csökkentést) engedélyezett a bírság azon összegéhez képest, amelyet az együttműködés hiányában róttak volna ki rá. Ezenkívül a Bizottság úgy vélte, hogy az ADM nem teljesítette e közlemény C. szakaszának feltételeit a rá kiszabott bírság „jelentős mértékű csökkentéséhez”. Végül a közlemény D. szakaszának alkalmazásában a Bizottság az ADM és a Roquette részére „nagy mértékű csökkentést” (vagyis 40%-os csökkentést), az Akzo, az Avebe és a Jungbunzlauer javára 20%-os csökkentést hajtott végre (a Határozat (418), (423), (426) és (427) preambulumbekzdése).
- 24 A Bizottság 2002. március 19-én visszavonta a Határozat Jungbunzlauerrel szemben elfogadott rendelkezéseit. 2004. szeptember 29-én a Bizottság C(2004) 3598 számon új határozatot hozott az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.756 – „nátrium-glükonát”-ügy; a továbbiakban: a 2004. szeptember 29-i határozat) a Jungbunzlauerrel és a Jungbunzlauer-csoport további három vállalkozásával (Jungbunzlauer Ladenburg GmbH, Jungbunzlauer Holding AG és Jungbunzlauer Austria AG) szemben. A Bizottság ez utóbbi határozatában 19,4 millió euro összegű bírságot szabott ki az említett vállalkozásokkal szemben, mert azok a nátrium-glükonát-ágazatban létesített, versenykorlátozó megállapodásban vettek részt. 2004. december 23-án ez utóbbi határozat négy címzettje keresetet nyújtott be az Elsőfokú Bírósághoz e határozat ellen. A keresetet az Elsőfokú Bíróság Hivatala T-492/04. számon iktatta.

Eljárás és a felek Elsőfokú Bíróság előtti indítványai

- 25 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2001. december 20-án benyújtott keresetlevelével a Roquette megindította a jelen keresetet.

- 26 Az Elsőfokú Bíróság (harmadik tanács) az előadó bíró jelentésére tekintettel úgy határozott, hogy megnyitja a szóbeli szakaszt, és az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzatának 64. cikkében előírt pervezető intézkedések keretében írásbeli kérdéseket tett fel a feleknek, akik e kérdésekre az erre meghatározott határidőkön belül választ adtak.
- 27 Az Elsőfokú Bíróság a 2004. február 18-i tárgyaláson meghallgatta a felek szóbeli előterjesztéseit.
- 28 A többek között a Jungbunzlauerrel szembeni 2004. szeptember 29-i határozat meghozatalát követően a Roquette a 2005. február 2-i levelében kérte az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzatának 64. cikke 4. §-a szerinti pervezető intézkedések elrendelését, másodlagosan pedig azt, hogy az Elsőfokú Bíróság bármilyen megfelelő intézkedést fogadjon el, mint a szóbeli szakasz újbóli megnyitása vagy az ügyek egyesítése. A gondos igazságszolgáltatás általános elvének megfelelően az Elsőfokú Bíróság a szóbeli szakasz újbóli megnyitása nélkül felkérte a Bizottságot, közölje a Roquette kérelmével kapcsolatos álláspontját. 2005. március 7-i levelében a Bizottság jelezte, hogy álláspontja szerint a Roquette kérelmének teljesítése nem indokolt.
- 29 A Roquette azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság
- semmisítse meg a Határozat 1. cikkét, amennyiben az megállapítja, hogy esetében a jogsértés 1987 februárjától 1995 júniusáig tartott;
 - semmisítse meg a Határozat 3. cikkének vele szemben 10,8 millió euro összegű bírságot kiszabó rendelkezését;

- korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlásával csökkentse a vele szemben kiszabott bírság összegét;

- kötelezze a Bizottságot a jogellenesen kifizetett bírság (tőke és 3,76%-os kamat) visszafizetésére;

- kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére.

30 A Bizottság azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- utasítsa el a keresetet;

- a Roquette-et kötelezze a költségek viselésére.

Jogi háttér

- 31 A Roquette által előterjesztett jogalapok, amelyek mindegyike a vele szemben kiszabott bírság összegének meghatározásához kapcsolódik, elsődlegesen a jogsértés súlyára, másodlagosan a jogsértés időtartamára, harmadlagosan az enyhítő körülmények fennállására, negyedlegesen a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködésére, és ötödlegesen az amerikai hatóságok által vele szemben kiszabott bírságokra tekintettel a *ne bis in idem* elvének alkalmazására vonatkoznak.

I – *A jogsértés súlyáról*

A – *Bevezetés*

- 32 A jogsértés súlyának Bizottság általi értékelésével kapcsolatban a Roquette három kifogást hoz fel, amelyekben először is sérelmezi a figyelembe veendő forgalom téves meghatározását, másodszer a kartell által az érintett piacra gyakorolt tényleges hatás téves megítélését, és harmadszor a Roquette által tanúsított magatartás figyelembevételnek elmulasztását.
- 33 Ezen különböző kifogások érdemi elbírálása előtt indokolt felhívni a figyelmet a Bizottság által a Határozatban tett, a jogsértés súlyával kapcsolatos értékelés bizonyos szempontjaira.
- 34 A Határozatból kiderül, hogy a Bizottság a jogsértés súlyának értékelésével kapcsolatban először megállapította, miszerint az érintett vállalkozások a jogsértés jellegére, az EGT-ben fennálló nátrium-glükonát-piacra gyakorolt közvetlen hatására és az érintett földrajzi piac kiterjedésére tekintettel különösen súlyos jogsértést követtek el, amely az EGT egészét érintette (a Határozat (334)–(371) preambulumbekzdése).
- 35 Ezután a Bizottság úgy ítélte meg, hogy az érintett vállalkozásokat „eltérően kell kezelni annak mérlegelése érdekében, hogy milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy a versenyben kárt okozzanak, és [...] a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő erővel bír”. Ezzel kapcsolatban a Bizottság jelezte, hogy figyelembe fogja venni az egyes vállalkozások különleges súlyát, és így jogellenes magatartásuknak a versenyre gyakorolt tényleges hatását is (a Határozat (378) és (379) preambulumbekzdése).

- 36 E tényezők figyelembevételének érdekében a Bizottság úgy határozott, hogy a nátrium-glükonát-eladásokkal 1995-ben, azaz a jogsértés időszakának utolsó évében megvalósított világméretű forgalomra támaszkodik. A Bizottság ezzel kapcsolatban úgy ítélte meg, hogy „mivel a [nátrium-glükonát] piac[a] világméretű, ennek számszerű mutatói szolgáltatják a lehető legmegfelelőbb jelzést arra nézve, hogy a részt vevő vállalkozások milyen lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy a jelentős kárt okozzanak a többi piaci szereplőnek a közös piacon és/vagy az EGT-piacon” (a Határozat (381) preambulumbekzdése). A Bizottság hozzátette, hogy véleménye szerint ezt a módszert alátámasztja az a tény, hogy világméretű kartellról volt szó, amelynek célja többek között a piacok világméretű felosztása, és ennél fogva az EGT-piac bizonyos területeinek verseny alól kivonása volt. Ezenfelül úgy ítélte meg, hogy a kartell valamelyik felének világméretű forgalma alapján ugyancsak fogalmat alkothatunk e vállalkozás a kartell egészének hatékonyságához való hozzájárulásáról, vagy éppen fordítva, a kartell instabilitásáról abban az esetben, ha e fél abban nem vett volna részt (a Határozat (381) preambulumbekzdése).
- 37 Erre alapozva a Bizottság a vállalkozásokat két csoportra osztotta; egyrésztől azon csoportra, amelybe „a nátrium-glükonát három fő termelőjét” sorolta, „amely[ek] a világgpiacon több mint 20%-os részesedéssel rendelkez[tek]”, másrésztől azon csoportra, amelybe azok a vállalkozások tartoztak, „amelyek a nátrium-glükonát világgpiacán jóval kevesebb mint 20% (kevesebb mint 10%-os) részesedéssel rendelkeztek” (a Határozat (382) preambulumbekzdése). Így a Bizottság a kiindulási összeget a Fujisawa, a Jungbunzlauer és a Roquette tekintetében – amelyek piaci részesedése egyenként nagyjából 36%-os, 25%-os, illetve 21%-os volt – 10 millió euróban állapította meg, a második csoportba tartozó vállalkozásokra nézve – vagyis a Glucona és az ADM tekintetében, amelyek egyenként nagyjából 9%-os részesedéssel rendelkeztek – pedig 5 millió eurós kiindulási összeget rögzített. Mivel a Glucona az Akzo és az Avebe együttes tulajdonában volt, a Bizottság e két vállalkozásra nézve egyenként 2,5–2,5 millió eurós kiindulási összeget állapított meg (a Határozat (385) preambulumbekzdése).
- 38 Végül a Bizottság e kiindulási összeget kiigazította, egyrészt hogy biztosítsa a bírság kellően elrettentő jellegét, másrészt hogy figyelembe vegye, hogy a nagyvállalkozások rendszerint olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeznek, amelyek lehetővé teszik számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és tudatában legyenek annak, hogy a

versenyjog alapján ebből rájuk nézve milyen következmények származnak. Következésképpen a Bizottság az érintett vállalkozások nagyságának és összesített forrásainak figyelembevételével az ADM és az Akzo vonatkozásában 2,5-szeres szorzót alkalmazott, és így a bírság összegét az ADM esetében 12,5 millió euróra, az Akzo esetében pedig 6,25 millió euróra növelte (a Határozat (388) preambulum-bekezdése).

B – *A forgalom megállapításáról*

1. A felek érvei

- 39 A Roquette alapvetően azt sérelmezi, hogy a Bizottság nem helyesen állapította meg a bírság alapösszegének számításakor figyelembe veendő forgalmat. A Roquette érvelése szerint a Bizottság által alkalmazott hibás értékelés abból ered, hogy a Bizottság a forgalomra vonatkozó olyan számadatot vett figyelembe, amely tartalmazza a vállalkozás „anyalúg”-forgalmát is, holott elmagyarázta, hogy a kartell kapcsán figyelembe veendő nátrium-glükonát-piac nem terjed ki az „anyalúgokra”.
- 40 A Roquette szerint az anyalúgok nem tartoznak a Határozat tárgyi hatálya alá. 1999. november 19-i leveléből, a Bizottság 1999. március 2-án kelt információkérésére adott 1999. május 3-i válaszából, továbbá a kifogásközlés vonatkozásában tett 2000. július 25-i észrevételeiből azonban kitűnik, hogy az általa előállított folyékony halmazállapotú nátrium-glükonát csak a nála alkalmazott különleges előállítási eljárásban termelt „anyalúg”, és ezért az különbözik a versenytársai által előállított nátrium-glükonáttól. Felperes erre tekintettel vitatja, hogy a Bizottság számára ne lett volna világos, hogy a Roquette által hivatkozott „folyékony glükonát” „anyalúg” lenne, és nem a versenytársai által előállított folyékony nátrium-glükonát. E tekintetben hivatkozik a Bizottság ellenkérelmében kifejtett azon álláspontra is, amely hallgatólagosan elismeri, hogy amit a Roquette „anyalúg”-nak nevez, az nem teljesen azonos a folyékony halmazállapotú nátrium-glükonáttal.

- 41 A Roquette vitatja, hogy az a tény, hogy az 1999. március 2-i és a 2001. május 11-i információkérésekre 1999. május 3-án és 2001. május 21-én adott válaszaiban nem hivatkozott az „anyalúgokra”, igazolhatná azt, hogy a Bizottság nem tett különbséget az „anyalúgok” és a folyékony halmazállapotú nátrium-glükonátok között. Kiemeli, hogy az információkérésekre adott válaszaiban a Bizottság által meghatározott formátumokhoz igazodott, amely nem különböztette meg a “folyékony glükonátok”-at az „anyalúgok”-tól. Sőt, a Roquette előadása szerint a válaszaiban adott tájékoztatást, így a forgalomra vonatkozó számadatokat is azon korábbi magyarázatokra tekintettel kellett értelmezni, amelyekben jelezte, hogy a kartellmegállapodás az általa előállított folyékony glükonátokra nem terjedt ki. E célból hivatkozik továbbá a Fujisawa 1998. május 12-i nyilatkozatára, amelyben az elismeri, hogy nézete szerint az „anyalúgok” nem minősülnek készterméknek, és nem képezik a kartellmegállapodás tárgyát. Végül, a Roquette előadása szerint az a tény, hogy a felek kifejezetten nem szóltak a Roquette folyékony nátrium-glükonátjának a kartellmegállapodásból történő kizárásáról, nem zárja ki azt, hogy egyéb harmadik személyek és a Bizottság elismerjék az „anyalúgok” megállapodásból történt kizárását. Ebből eredően a Roquette nézete szerint a Bizottság tudhatta volna, hogy amit a Roquette „folyékony glükonát”-ként említett, az valójában „anyalúg” volt.
- 42 A Roquette érvelése szerint ezért nem sejtette, hogy a Bizottság nincs tisztában a folyékony nátrium-glükonát jellegével, és ha a Bizottság megítélése szerint a birtokában lévő információ nem volt elégséges, a Bizottság nem gondosan járt el, mert nem kért magyarázatot a Roquette és a többi vállalkozás „folyékony glükonátjának” a forgalom kiszámítása céljából történő megkülönböztetése kapcsán (T-310/94. sz., Gruber + Weber kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-1043. o.] 242. pontja). A Roquette előadása szerint ha a Bizottság nagyobb fokú gondossággal járt volna el, akkor az „anyalúg” Roquette általi gyártását bizonyító további iratokat szerezhette volna be. Végül a Roquette az Elsőfokú Bíróság előtti eljárásban előterjesztett egy nyilatkozatot, amelyben igazgatóságának elnöke megerősíti, hogy a Roquette folyékony nátrium-glükonátja „anyalúg”-nak minősül, és hogy a Roquette az „anyalúg”-on kívül egyéb folyékony nátrium-glükonátot nem állít elő.
- 43 Másodlagosan a Roquette előadja, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a bíróság számításában elkövetett hiba betudhatósága nem releváns, és a hibára tekintettel a

bírságot mindenesetre megfelelően csökkenteni kell (T-156/94. sz., Aristrain kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítélet [EBHT 1999., II-645. o.] 584–586. pontja).

- 44 Ebből eredően a Roquette előadja, hogy a bírság összegének meghatározásakor figyelembe veendő forgalma nem tartalmazhatta volna az „anyalúg” eladásából származó forgalmát, azonban a bírság alapösszegének kiszámítása céljából a Határozat (48) preambulumbekzdésében figyelembe vett forgalom a Roquette „anyalúg”-forgalmát is magában foglalja.
- 45 A Bizottság részéről elkövetett ezen értékelési hiba következtében a Roquette tényleges forgalma a jogsértés által érintett termék vonatkozásában alacsonyabb, mint a figyelembe vett forgalom. Ezen értékelési hiba miatt a Bizottság a saját és az Elsőfokú Bíróság vonatkozó szabályzatával, továbbá az egyenlőség és arányosság elveivel ellentétesen járt el. Ebből eredően a Roquette-et nem az „első csoportba” tartozó gyártók közé kellene sorolni, akiknek a piaci részesedése 20% fölött van, és akikre vonatkozóan a bírság alapösszege 10 millió euró. Így a Bizottság által kiszabott bírság összege túlzottan magas.
- 46 A Roquette kiemeli továbbá, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a forgalom alapvető fontosságú tényező a megállapodásban részt vevő minden egyes vállalkozás súlyának értékelése szempontjából, és a jogsértés fokának kiindulópontjaként kizárólag a kartell által lefedett termékek forgalma vehető figyelembe (a 100-103/80. sz., Musique diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítélet [EBHT 1983., 1825. o.] 120. pontja, a fenti 42. pontban hivatkozott, Gruber + Weber kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 237. pontja, valamint a T-157/94. sz., Ensidesa kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítélet [EBHT 1999., II-707. o.]). Előadja, hogy az „anyalúg” kizárásából eredő forgalomcsökkenés után ugyanazon összegű bírság fenntartása sértené az egyenlő bánásmód és az arányosság elveit. Egyébként pedig az Elsőfokú Bíróság korlátlan felülvizsgálati jogkörére tekintettel a bírságok kiszabása tekintetében független a Bizottságtól.

- 47 A Bizottság visszautasítja a Roquette valamennyi érvét. Előadása szerint nem tudhatta azt, hogy a Roquette folyékony nátrium-glükonátja „anyalúg”-nak minősül. A Bizottság nézete szerint a Roquette e tekintetben tudatosan tartotta fenn a félreérthetőséget. A Bizottság ezen állításának alátámasztásául hivatkozik a Roquette által az információkérésekre adott, 1999. május 3-i és 2001. május 21-i válaszokra, továbbá a Roquette 1999. november 19-i leveléhez mellékelte üzleti dokumentumra. A Bizottság kiemeli, hogy a Roquette e dokumentumok mindegyikében folyékony nátrium-glükonátot említ annak külön megjelölése nélkül, hogy az „anyalúg”-nak minősül. Továbbá a Roquette 1999. november 19-i levelében a folyékony nátrium-glükonátra és az „anyalúg”-ra történő hivatkozásokból nem lehet bizonyossággal arra a következtetésre jutni, hogy a Roquette kizárólag „anyalúg” típusú, folyékony nátrium-glükonátot forgalmazott. A Roquette tudta azt, hogy az információkérésnek az volt a célja, hogy a kartell által érintett piacot fel lehessen mérni a bírságok összegének kiszámítása céljából. A Bizottság előadása szerint ezért aligha hihető, hogy a Roquette az információkérésekre adott válaszaiban azért nem tett említést folyékony nátrium-glükonátjának jellegéről, mert igyekezett a neki megküldött formátumhoz igazodni, továbbá mert attól tartott, hogy e formátumtól való eltérése esetén megszegné az együttműködési kötelezettségét. A Bizottság vitatja a fenti 42. pontban nevezett, a Roquette által hivatkozott, Gruber + Weber ügyben hozott ítélet relevanciáját, mivel a jelen ügyben a Roquette félrevezette a Bizottságot. Végül a Bizottság megjegyzi, hogy a kartellmegállapodás egyik tagja sem jelezte az eljárás során, hogy a Roquette folyékony halmazállapotú nátrium-glükonátja esetlegesen ki lett volna zárva a megállapodásból.
- 48 Másodlagosan a Bizottság hangsúlyozza, hogy még ha a Roquette folyékony halmazállapotú termékét figyelmen kívül is kellene hagyni a nátrium-glükonáttal kapcsolatos forgalmának kiszámítása céljából, ez nem érintené a Bizottság által a bírság alapjaként meghatározott 10 millió eurós kiindulási összeget.
- 49 A Bizottság e tekintetben azt állítja, hogy a bírságnak a jogsértés súlyával és időtartamával kell arányban állnia, nem pedig a vállalkozás forgalmával. Az iránymutatás előírja, hogy a jogsértés súlyának megállapításánál figyelembe kell venni a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac méretét. Továbbá az iránymutatás 1A. szakasza, valamint az ítélkezési gyakorlat alapján az egyenlőség elvének alkalmazása

ugyanazon magatartás vonatkozásában az érintett vállalkozásokkal szemben eltérő összegű bírságok kiszabásához vezethet, anélkül hogy ezt a különbségtételt aritmetikai képlet szabályozná (T-48/98. sz., Acerinox kontra Bizottság ügyben 2001. december 13-án hozott ítélet [EBHT 2001., II-3859. o.] 90. pontja).

- 50 A jelen ügyben a Bizottság előadja, hogy még ha a Roquette piaci részesedését 20,96%-ról 17,4%-ra kellene is csökkenteni, a Roquette még mindig a három legnagyobb nátrium-glükonát-termelő egyike lenne, amelyekkel szemben a 10 millió eurós kiindulási összeget kellene meghatározni. Forgalma így is messze meghaladná az ADM és a Glucona anyavállalatait, amelyek piaci részesedése nem éri el a 10%-ot, és amelyekkel szemben 5 millió eurós bírság került kiszabásra.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 51 Kiindulásként meg kell jegyezni, hogy amint azt a Határozat (34) és (38) preambulumbekezdése kimondja, megállapításra került, hogy a termék, amellyel kapcsolatban a jogsértést elkövették, nem vitatottan a nátrium-glükonát, amelybe beletartozik a szilárd nátrium-glükonát, a folyékony nátrium-glükonát és a glükonsav, az „anyalúg” néven ismert termék kizárásával.
- 52 Továbbá a Határozat (48) és (381) preambulumbekendéséből egyértelmű, hogy a Bizottság által figyelembe vett forgalom forrásai a kartell részvevői által a Bizottság információkérésére adott válaszok, és ez a forgalom megegyezik a kartell minden egyes tagjának világméretű nátrium-glükonát-értékesítéséből adódó, a jogsértés utolsó évére, vagyis 1995-re vonatkozó forgalommal. Ennek megfelelően a Bizottság úgy tekintette, hogy 1995-ben a Roquette világméretű nátrium-glükonát-forgalmának összege 12 293,62 euró, és ebből eredően világgpiaci részesedése 20,96% volt (a Határozat (48) preambulumbekendése).

- 53 Az Elsőfokú Bíróság által feltett írásbeli kérdésre adott válaszában a Bizottság megerősítette, hogy a 12 293,62 euro összeg 80 216 582 francia franknak (FRF) felel meg, amely összeget a Roquette hozott a Bizottság tudomására az információkérésre adott 2001. május 21-i válaszában. Ebből a 2001. május 21-i válaszból egyértelmű, hogy a Roquette 1995-ös, világméretű nátrium-glükonát-forgalmát megtestesítő 80 216 582 FRF összeg a Roquette 1995-ös alábbi forgalmi adatai összegének felel meg: szilárd halmazállapotú nátrium-glükonát (60 517 501 FRF), folyékony nátrium-glükonát (16 029 382 FRF) és glükonsav (3 669 699 FRF).
- 54 Végül válaszában a Roquette mellékletként csatolta az igazgatóság elnöke által tett nyilatkozatot, amely szerint 1995-ben és azt megelőzően „folyékony glükonát” elnevezéssel csak „anyalúg”-ot forgalmazott. A Bizottság e nyilatkozat hitelességét sem az ellenkérelmében, sem az Elsőfokú Bíróság írásbeli kérdéseire adott válaszaiban, sem a tárgyaláson nem vitatta.
- 55 Ebből eredően a Roquette Bizottság által figyelembe vett forgalma magában foglalta az „anyalúg” kereskedelméből származó forgalmat, bár erre a termékre a kartellmegállapodás nem terjedt ki. Ebből következik, hogy a Roquette-nek a bíróság összegének meghatározásánál figyelembe vett forgalmát tévesen állapították meg. Így a Roquette-tel szemben tévedésből olyan összegű bírság került kiszabásra, amely nem megfelelően tükrözi a jogsértéssel érintett termék piacán betöltött helyét.
- 56 E tévedés következményei a Roquette által előterjesztett többi jogalap vizsgálatát követően, az Elsőfokú Bíróság korlátlan felülvizsgálati jogköre gyakorlásának keretében kerülnek értékelésre.

C – *A kartell tényleges hatása*

1. Bevezető megjegyzések

- 57 A Roquette alapvetően azt sérelmezi, hogy a Bizottság az érintett piacra gyakorolt közvetlen hatás értékelésekor nem vette figyelembe a kartell hatásának korlátozott voltát. A Bizottság ezzel mind a saját gyakorlatával, mind az állandó ítélkezési gyakorlattal ellentétesen járt el, megsértve ezzel a 17. rendelet 15. cikkét és az arányosság elvét.
- 58 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértések súlyát számos tényezőre, így különösen az eset konkrét körülményeire és összefüggéseire tekintettel kell meghatározni; és az alkalmazandó követelményeknek nincs kötelező vagy kimerítő, mindenképpen figyelembe veendő listája (a C-137/95. P. sz., SPO és társai kontra Bizottság ügyben 1996. március 25-én hozott végzés [EBHT 1996., I-1611. o.] 54. pontja; a C-219/95. P. sz., Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben 1997. július 17-én hozott ítélet [EBHT 1997., I-4411. o.] 33. pontja, valamint a T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítélet [EBHT 2002., II-1487. o.] 443. pontja).
- 59 Iránymutatásában (az 1A. szakasz első bekezdésében) a Bizottság kimondta, hogy a jogsértés súlyának megállapításánál az adott jogsértés különleges jellegén és az érintett földrajzi piac méretén felül „a [jogsértés] piacra gyakorolt tényleges hatását” veszi figyelembe, „ha ez a hatás mérhető”.
- 60 A jelen ügy kapcsán a Határozat (334)–(388) preambulumbekkezdéséből látható, hogy a Bizottság ténylegesen figyelembe vette e három ismervet, amikor a jogsértés

súlya alapján meghatározta a bírság összegét. Ezzel kapcsolatban különösen úgy ítélte meg, hogy a kartell „tényleges hatást” gyakorolt a nátrium-glükonát-piacra (a Határozat (371) preambulumbekzdése).

- 61 A Határozat (340) preambulumbekzdésében a Bizottság értékelését az alábbiak szerint vezette be:

„A Bizottság úgy ítéli meg, hogy azon vállalkozások által elkövetett jogsértésnek, amelyek a jelen határozatban érintett időszak alatt a nátrium-glükonát világméretű piacának 90%-át, az európai piacnak pedig 95%-át képviselték, az EGT-ben e piacon tényleges hatása volt, mivel e jogsértést gondosan kivitelezték. Mivel e megállapodások az értékesítési mennyiségek korlátozására, a korlátozások nélkül létező áraknál magasabb árak alkalmazására, valamint bizonyos vevőkre szűkített eladásokra vonatkoztak, szükségszerűen befolyásolták a piaci magatartások rendes menetét, és ebből következően hatással kellett, hogy legyenek az utóbbira.”

- 62 A Határozat (341) preambulumbekzdésében a Bizottság hangsúlyozta, hogy „[a] legmesszebbmenőkig különbséget [tettünk] a megállapodások végrehajtásának kérdése, valamint e végrehajtás piacra gyakorolt hatásai között”, de hogy „emellett elkerülhetetlen [volt], hogy e két témával kapcsolatos megállapításokhoz használt ténybeli elemek között átfedés ne legyen”.
- 63 Ebben a helyzetben a Bizottság először a kartell végrehajtását elemezte (a Határozat (342)–(351) preambulumbekzdése). Úgy véli, hogy a kartell végrehajtását a kartell sarokkövét képező tényre, vagyis az értékesítési kvótákra vonatkozó különböző elemek bizonyították. Ezen túlmenően a Bizottság arra a tényre hivatkozott, hogy „[a] kartellt a cél- és/vagy minimumárak rögzítésére való állandó törekvés jellemezte”, és hozzátette, hogy véleménye szerint „[ezen] áraknak hatással [kellett lenniük] a résztvevők magatartására, még ha [ezeket az árakat] az utóbbiaknak nem

is sikerült módszeresen elérniük” (a Határozat (348) preambulumbekézése). A Bizottság azt állapította meg, hogy „a [kartell] végrehajtásának hatékonysága felől nem [lehetett] kétségünk” (a Határozat (350) preambulumbekézése).

64 Másodszor a Bizottság a jogsértésnek a nátrium-glükonát-piacra gyakorolt hatását értékelte. E tekintetben először is a Határozat (34)–(41) preambulumbekézésében meghatározott érintett piac értékelésére hivatkozott. Ezután visszautalva a Határozat (235) és (236) preambulumbekézésében már kifejtett értékelésére, a Bizottság a Roquette helyiségeiben lefoglalt két táblázatra (a továbbiakban: a grafikonok) hivatkozva az alábbiakat állította meg (a Határozat (354) preambulumbekézése):

„Amint az a vizsgálat során a Roquette-nél talált [grafikonokból] kiderül, az árak alakulása azt mutatja, hogy a kartell tagjai által kitézött célkitűzést legalábbis részben elérték. A két [grafikon], amely az áraknak az európai nátrium-glükonát-piacon történt, 1977 és 1995 közötti alakulását szemlélteti [francia frankban], az 1985-ös évben zuhanást mutat. Ez a változás valószínűleg a régi kartell eltűnéséből, illetve a termelési kapacitások használatából következő [mennyiségi] emelkedésből ered. Az 1986-os év végére az árak szintje az 1985-ös év elejéhez képest nagyjából a felére csökkent. Nagyon valószínű, hogy az új kartellt létrehozó megállapodások 1986-os évtől kezdődő alkalmazása jelentősen hozzájárult az 1987–1989 között tapasztalt erős (kétszeres) árnövekedéshez. Az 1989-es – az 1985-ösnél kisebb mértékű – hanyatlást követően az árszint 1995-ig az 1987-es áraknál nagyjából 60%-kal magasabb szinten stabilizálódott.”

65 A Határozat (235) és (236) preambulumbekézésében – amelyekre a (354) preambulumbekézés hivatkozik – a Bizottság az alábbiakat jegyezte meg:

„(235) A vizsgálat során a Roquette helyiségeiben lefoglalt két dokumentum kellően egyértelmű, és a nátrium-glükonát-kartell eredményeire vonatkozó bizo-

nyítéknak minősíthető. E két dokumentum tartalmaz egy [grafikont], amely többek között a nátrium-glükonát 1977 és 1995 közötti »európai« átlagárát szemlélteti.

(236) [Az egyik grafikon] szembeszökően szemlélteti, hogy 1981-ben és 1987-ben – amikor az »első« és a »második« kartellt végrehajtották – az árak az égig emelkedtek. Az árak 1986-ban – ami az »első kartell« végének felel meg, amikor a Roquette kilépett belőle – hirtelen lezuhantak. 1987 és 1989 között a nátrium-glükonát ára erősen emelkedett; tulajdonképpen kétszeresére nőtt. Majd 1989 és 1995 között az árszint nagyjából 60%-kal magasabb szinten maradt, mint az 1987-es válságidőszakban. Meg kell jegyezni, hogy az 1981–1986-os időszakkal ellentétben 1995-ig igen magas szinten tartották a nátrium-glükonát árát.”

66 Továbbá a Bizottság a közigazgatási eljárás során a Roquette helyiségeiben lefoglalt grafikonokból levont következtetés megcáfolására az érintett felek által felhozott különböző érveket összefoglalta, elemezte és elvetette. Az ADM érveivel kapcsolatosan – amely különösképpen azzal érvelt, hogy az árak ugyanilyen alakulása a kartell nemléte esetén is bekövetkezett volna – a Bizottság a következőket jegyezte meg (a Határozat (359), (365) és (369) preambulumbekzdése):

„(359) [...] Az ADM által kifejtett érvek nem bizonyítják meggyőzően, hogy a kartell végrehajtása semmilyen szerepet sem játszott az árak hullámozásában. Még ha igaz is, hogy az ADM által felvázolt forgatókönyv a kartell hiányában beigazolódná, ez az elmélet ugyanilyen tökéletesen alátámaszthatja a [kartell] megállapodás fennállását is. A 80-as évek közepén észlelt kapacitásnövekedés ugyanúgy lehetett az oka vagy az eredménye az első kartell (1981–1985) megszűnésének. Az 1987-től bekövetkezett növekedés teljesen összeegyeztethető a kartellnek az ebben az időszakban történt újraélesztésével. Következésképpen az a tény, hogy a nátrium-glükonát ára emelkedni

kezdezt, nem magyarázható kizárólagosan a versennyel, és azt a résztvevők által a „minimális árakról”, a piaci részesedések elosztásáról, valamint az információs és felügyeleti rendszerről kötött megállapodás fényében kell értelmezni. Mindezen tényezők hozzájárultak az áremelések sikeréhez.

[...]

- (365) A Roquette-nél talált [grafikonok egyike] megerősíti, hogy 1991-ben és 1995-ben – vagyis azon időszak alatt, amikor az ADM részt vett a kartellben – az árak stagnáltak, illetve enyhén csökkentek. Semmi sem jelzi, hogy az árak komolyan zuhantak volna, azt pedig még kevésbé, hogy ne lettek volna kifizetődőek. Az ADM piacról való kivonulása sokkal valószínűbben azokkal a súlyos technikai gondokkal magyarázható, amelyek közvetlenül a kartellbe való belépését követően merültek fel, és amelyek sokáig elhúzódtak. Ebből következően soha nem is tudta az értékesítési kvótákat kitölteni.

[...]

- (369) Végül elképzelhetetlen, hogy a felek úgy határoztak volna, hogy ilyen hosszú időn keresztül több alkalommal találkoznak a világ minden pontján az értékesítési kvóták kiosztása, az árak rögzítése, valamint a vevők szétosztása érdekében – figyelemmel a felmerülő kockázatokra –, ha szerintük a kartellnek egyáltalán nem lett volna hatása, vagy korlátozott hatása lett volna a nátrium-glükonát-piacra.”

⁶⁷ Erre az elemzésre tekintettel a Roquette által felhozott különböző, a Bizottság által a kartell tényleges hatása vonatkozásában szolgáltatott bizonyítékokkal kapcsolatos kifogások megkülönböztethetők aszerint, hogy azok a Bizottság által a kartell végrehajtásából származó következtetésekre, a Bizottság által a kartell végrehajtásának és hatásának bemutatása kapcsán figyelembe vett körülményekre, vagy a

kartell tényleges hatásának értékelésekor egyéb körülmények figyelembevételének a Bizottság általi elmulasztására vonatkoznak.

2. Azon kifogásról, amely szerint a Bizottság téves megközelítést alkalmazott annak bemutatására, hogy a kartell tényleges hatást gyakorolt a piacra

a) A felek érvei

- 68 A Bizottság által a kartell végrehajtásának és hatásának bemutatása kapcsán figyelembe vett körülmények relevanciájára vonatkozó kifogásain felül a Roquette azt is kifogásolja, hogy a kartell végrehajtásából levont következtetések alapján a Bizottság nem tudja bizonyítani tényleges hatás fennállását.
- 69 A Roquette először is különösen a Bizottságnak a Határozat (340)–(351) preambulumbekkezdésében foglalt elemzését kifogásolja, amely szerint a kartell gondos végrehajtása bizonyosan megváltoztatta az általános magatartásmintát, és amely szerint a megállapodások hatékony végrehajtása nem feltétlenül követeli meg azt, hogy a piacon ténylegesen és pontosan ugyanazokat az árakat és mennyiségeket alkalmazzák, hanem elegendő azokat a megállapodott cél irányába terelni. Másodszor a Roquette kifogásolja a Bizottság által a Határozat (369) preambulumbekkezdésében a felek által a vonatkozó kockázatok ellenére hosszú időn keresztül folytatott, folyamatos találkozók tényéből levont azon végkövetkeztetést, hogy a piacra gyakorolt hatás érvényesült.
- 70 A Bizottság vitatja ezen érvek jogosságát.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 71 Először is emlékeztetni kell arra, hogy az iránymutatás 1A. pontja első bekezdésének értelmében a bíróságok a jogsértés súlyának függvényében végzett kiszámítása során a Bizottság különösen figyelembe veszi „a [jogsértés] piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető”.
- 72 E tekintetben elemezni kell a „ha ez a [ti. tényleges] hatás mérhető” kitétel konkrét értelmét. Különösképpen azt kell meghatározni e kitétel értelmében, hogy a Bizottság csak akkor veheti-e figyelembe a bíróságok kiszámítása során a jogsértés tényleges hatását, amennyiben e hatást mérni tudja.
- 73 Amint azt a Bizottság helyesen állította, valamely kartell érintett piacra gyakorolt hatásának vizsgálata szükségszerűen bizonyos feltételezések felállításához vezet. Ezzel kapcsolatosan a Bizottságnak különösen azt kell megvizsgálnia, milyen szintű lett volna a kérdéses termék ára, ha a kartell nem állt volna fenn. Vagyis az árak tényleges alakulása okainak vizsgálatakor kockázatos ezen okok mindegyikének külön jelentőséget tulajdonítani. Azon objektív körülményt kell figyelembe venni, hogy az árkartell miatt a felek éppen az árversenyhez kapcsolódó szabadságukról mondtak le. Tehát a kartell tagjai által ezen önkéntes tartózkodáson kívüli tényezőkből eredően gyakorolt befolyás felmérése szükségszerűen megfelelő fokon valószínűsíthető következtetéseken, és nem pontosan mérhető tényeken alapul.
- 74 Ennélfogva, hacsak nem akarjuk megfosztani a bíróság összegének meghatározásánál figyelembe vehető szempontot annak hatékony érvényesülésétől, nem kifogásolható, hogy a Bizottság a kartellnek az érintett piacra gyakorolt tényleges hatására támaszkodott annak ellenére, hogy ez a hatás mennyiségileg nem mérhető, és arról számszerű értékelés sem adható.

- 75 Következésképpen a kartellnek az érintett piacra gyakorolt tényleges hatását kellőképpen bizonyítottak kell tekinteni, amennyiben a Bizottság képes konkrét és megbízható bizonyítékokat szolgáltatni, amelyek ésszerű valószínűséggel alátámasztják, hogy a kartell hatást gyakorolt a piacra.
- 76 A jelen ügyben a Bizottság elemzéséből az következik (lásd a fenti 61–66. pontot), hogy a kartell piacra gyakorolt „tényleges hatása” létezésének megállapítása érdekében két mutatóra támaszkodott. Egyrészt arra a tényre hivatkozott, hogy a kartell tagjai gondosan végrehajtották a kartell megállapodásokat (lásd többek között a (340) preambulumbekendést, amelyet a fenti 61. pontban idéztünk), valamint arra, hogy e kartell hosszú időn át fennállt (a Határozat (369) preambulumbekendése, amelyet a fenti 66. pontban idéztünk). Másrészt úgy ítélte meg, hogy a Roquette helyiségeiben lefoglalt grafikonok bizonyos egybeesést mutattak a kartell által rögzített árak, valamint a kartell tagjai által ténylegesen alkalmazott árak között (a Határozat (354) preambulumbekendése, lásd a fenti 64. pontot).
- 77 Szemben azzal, amit a Roquette állít, a Bizottság nem elégedett meg csupán az arra való következtetéssel, hogy a kartell hatékony megvalósításának közvetlen hatása volt a nátrium-glükonát-piacra. Amint a Határozat fent idézett részeiből kiderül, a Bizottság annyira próbálta a kartell végrehajtását és annak a piacra gyakorolt közvetlen hatását külön vizsgálni, amennyire lehetséges, és lényegében azt állapította meg, hogy a kartell megvalósítása előzetes és szükségszerű feltétele [a kartell piacra gyakorolt] közvetlen hatása kimutatásának, anélkül hogy ez önmagában elégséges feltétele lenne e hatás bizonyításának (lásd e tekintetben a Határozat (341) preambulumbekendését). A Bizottság a Határozat (341) preambulumbekendésében valóban elismerte, hogy „elkerülhetetlen [volt], hogy az e két témával kapcsolatos megállapításokhoz használt ténybeli elemek között átfedés ne legyen”, ami miatt a Bizottság – amint arra a Roquette hivatkozik – nem mindig használt megfelelő kifejezéseket elemzésének minden egyes részében, ebből még nem következik, hogy

a Roquette helytelenül kifogásolná, hogy a Bizottság a kartell végrehajtását és annak közvetlen hatását összetévesztette. Egyébiránt a kartell közvetlen hatásának előzetes feltétel jellegéből eredően a kartell tényleges végrehajtása a kartell közvetlen hatására vonatkozó elemnek tekinthető.

78 Ezen túlmenően a Bizottságnak nem róható fel, hogy úgy vélte – tekintettel arra, hogy a kartell tagjai a nátrium-glükonát világméretű piacának több mint 90%-ával, az EGT-piacnak pedig 95%-ával rendelkeztek, továbbá e kartell megállapodásainak megszervezésére, követésére és felügyeletére jelentős erőfeszítést fordítottak – hogy a kartell végrehajtása a kartell piacra gyakorolt hatásainak komoly mutatójának tekinthető, tekintettel arra (lásd a fenti 167. pontot), hogy a jelen ügyben a Bizottság nem csupán ezen elemzésre szorítkozott.

79 Ráadásul a Bizottság jogszerűen ítélhette úgy, hogy e mutató jelentősége a kartell időtartamának függvényében növekszik. Valójában egy, a jelen ügyben tárgyalthoz hasonló, bonyolult – az árak rögzítésére, a piacok felosztására és információk megosztására irányuló – kartell megfelelő működése többek között jelentős igazgatási és irányítási költségekkel jár. A Bizottság tehát ésszerűen ítélhette úgy, hogy az a tény, hogy az ilyen jogellenes tevékenységekből eredő kockázatok ellenére a vállalkozások hosszú időn át fenntartották a jogsértést, és biztosították igazgatási irányításának hatékonyságát, azt mutatja, hogy a kartell tagjai ebből előnyhöz jutottak, és ennél fogva annak közvetlen hatása volt az érintett piacra, még ha ez nem is volt mennyiségileg mérhető.

80 A fentiekből következik, hogy a Bizottság nem alkalmazott hibás megközelítést annak mérlegelésére, hogy a kartellnek közvetlen hatása volt-e a nátrium-glükonát-piacra.

3. A Bizottság által a kartell végrehajtásának és hatásainak bizonyítékként figyelembe vett körülményekre vonatkozó kifogásokról

a) A kartell különböző szakaszairól

A felek érvei

- ⁸¹ A Roquette előadása szerint a Bizottság Határozatában a jogsértés végrehajtásának három szakaszát különbözteti meg, nevezetesen az „előkészítő” szakaszt (1986 májusától 1997 áprilisáig), a „működési” szakaszt (1987 áprilisától 1990 májusáig, amikor az ADM csatlakozott a kartellhez) és a „hanyatlás” szakaszát (1990 májusától 1995 júniusáig). A Roquette azzal érvel, hogy ez a megkülönböztetés pusztán a kartell piacra gyakorolt hatásának mértékén alapul, és hogy a Bizottság nem megfelelően értékelte a kartell első és utolsó szakaszban kifejtett hatásait.
- ⁸² A Roquette előadja, hogy az előkészítő szakasz során nem érvényesült tényleges versenyellenes hatás az érintett piac vonatkozásában, mert ebben a szakaszban a felek csak kapcsolatokat létesítettek, és a kartell vezérlő elveiben állapodtak meg. Miként a Bizottság a Határozat (106) preambulumbekzdésében elismerte, hogy az 1986 májusában tartott találkozóknak nem volt hatása, és ezért azt nem lehet figyelembe venni a kartell hatásainak értékelésekor, a Roquette előadja, hogy az 1987. február 19-i és 20-i találkozóknak sem volt hatása, ezért a Bizottságnak azt sem kellett volna figyelembe vennie. A Roquette nézete szerint ez utóbbi megbeszélésen a felek csak a kartell elveiben állapodtak meg, nem pedig a gyakorlati részletekben, mert azok tárgyában csak az 1987. április 11-i és 12-i találkozóknak született megállapodás. Ebből eredően a Bizottság a jogsértés hatásait csak 1987 áprilisától kezdődően vehette volna figyelembe, nem pedig – mint azt tette – 1987 februárjától kezdődően.

- 83 A Roquette továbbá előadja, hogy a kartell piacra gyakorolt hatásainak értékelésénél a Bizottság elmulasztotta figyelembe venni a kartellnek a hanyatlás szakaszában bekövetkezett funkcionális gyengeségeit. Így a Bizottság – jóllehet ezeket a tényeket a Határozat (100), (200), illetve (209) preambulumbeközdéseiben megállapította – nem vette figyelembe azt, hogy a kompenzációs rendszert azért tárgyalták újra, mert az ADM már rögtön a kartellhez történt csatlakozását követően képtelen volt teljesíteni a rá kiosztott kvótákat. Nem vette továbbá figyelembe a Bizottság a találkozó során megállapodott elvek végrehajtásának, különösen az értékesítési adatok továbbításának és a kvóták felek általi teljesítésének elmaradását. A Roquette különösen azt sérelmezi, hogy a Bizottság nem volt tekintettel arra, hogy a Roquette nem vett részt a külső felügyeleti rendszerben, amely cselekvési szabadságot jelentett számára.
- 84 A Bizottság szerint ezt a jogalapot el kell utasítani.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 85 A kartell különböző időszakai figyelembevételének állítólagos elmulasztása kapcsán mindenekelőtt azt kell megjegyezni, hogy a Bizottság a kartell hatásának szintjét – a Roquette érveivel ellentétben – nem a kartell egyes szakaszai tekintetében állapítja meg. A Határozat (352) és azt követő preambulumbeközdéseiből ugyanis egyértelmű, hogy a Bizottság a kartell hatásait a jogsértés teljes időtartamát lefedő, egyetlen időszak tekintetében vette figyelembe.
- 86 A kartell hatásainak az előkészítő szakaszban fennállott állítólagos hiányával kapcsolatban a Határozatból továbbá egyértelműen kitűnik, hogy az 1987. február 19-én és 20-án, Amszterdamban tartott találkozó során a Benckiser GmbH (amely nátrium-glükonát-üzletágát 1988-ban eladta a Jungbunzlauernek), a Fujisawa, a Glucona és a Roquette általános keretmegállapodást kötöttek, amely részleteinek

megvitatása a két hónappal később Vancouverben megtartandó, soron következő találkozó feladata volt (a Határozat (108) és (109) preambulumbekzdése), továbbá hogy az 1987. április 11-én és 12-én Vancouverben tartott találkozó során ugyanezek a felek a Finnsugarral együtt meghatározták a kartell végrehajtásának elveit (a Határozat (112), (113), (115) és (116) preambulumbekzdése).

- 87 Az 1987. február 19-én és 20-án Amszterdamban tartott találkozó során azonban elvi szintű megállapodás született arról, hogy a korábbi egy vagy két év tényleges értékesítési adatai alapján szükséges a piaci részesedések rögzítése, befagyasztása és megtartása, továbbá arról, hogy az 1986-os értékesítési adatokat kell hivatkozási alapként használni (a Határozat (108) preambulumbekzdése), és hogy a piaci részesedéseket egy bizonyos részesedési kulcs szerint kell felosztani. Ez utóbbi a Roquette képviselőjének 1997. március 3-i feljegyzéséből tűnik ki, amelyet a Roquette a közigazgatási eljárás során nyújtott be a Bizottsághoz. Ebből eredően az 1987. február 19-én és 20-án Amszterdamban tartott találkozó során legalábbis bizonyos gyakorlati részletek tárgyában megállapodás született a felek között, ami lehetővé tette a kartell részleges végrehajtását. Ettől a naptól kezdve a kartell végrehajtása tehát nem vitatható az ezt követően pontosabban szabályozott különböző részletek ellenére.
- 88 A kartell által kifejtett hatások hanyatlás időszakában bekövetkezett csökkenése figyelembevételének állítólagos elmulasztásával kapcsolatban a Határozatból egyértelműen kitűnik, hogy a kartell különböző tagjai közötti számos konfliktusnak és a kompenzációs rendszer megszüntetésére irányuló követeléseknek az oka az volt, hogy az ADM nem teljesítette kvótáit (lásd többek között a Határozat (100), (200) és (209) preambulumbekzdését). Az azonban, hogy az ADM a termékszállításnak a kartell többi tagja általi korlátozása ellenére képtelen volt értékesítési kvótáit teljesíteni, még tovább csökkentette a nátrium-glükonát-kínálatot a piacon, ami nemhogy csökkentette volna, hanem inkább növelte a kartell piacra gyakorolt hatását.
- 89 Azon érvelésével kapcsolatban, hogy a hanyatlás időszakában a felek nem továbbították egymás számára értékesítési adataikat, és nem teljesítették a kvótáikat, a Roquette indokolásképpen annak előadására szorítkozott, hogy megtagadta a részvételt a külső felügyeleti rendszerben, és így maradt manőverezési tere. Azonban az állandó ítélezési gyakorlat szerint valamely vállalkozás által tanúsított tényleges magatartás a kartell piacra gyakorolt hatásának értékelése szempontjából irreleváns,

mivel az ő részvételével megvalósított jogsértésből mint egészből származó hatásokat kell figyelembe venni (a C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítélet [EBHT 1999., I-4125. o.] 150. és 152. pontja, valamint a T-224/00. sz., Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítélet [EBHT 2003., II-2597. o.] 160. és 167. pontja). Ennek megfelelően megalapozatlan az az érv is, hogy a kartell hatásainak a hanyatlás időszakában bekövetkezett csökkenése nem került értékelésre.

90 Végül mindenesetre, még ha a kartellt az előkészítő és a hanyatlási szakaszban ténylegesen nem hajtották is végre, ez önmagában nem bizonyíthatja azt, hogy a kartell nem gyakorolt hatást a piacra. Nincs szükségszerű összefüggés valamely kartell hatása és annak időtartama között. Ennek megfelelően nem zárható ki, hogy ha egy kartell hatása nem érvényesül hosszú időn keresztül, viszont rövid időn keresztül romboló hatást vált ki, ennek a kartellnek a hatása ugyanolyan jelentős, mint azé, amelyik teljes fennállása alatt fejt ki egy bizonyos mértékű hatást. Még ha a kartell bizonyos időszakokban nem is fejt ki hatást, vagy csak korlátozott hatást fejt ki, nem bizonyítja szükségszerűen azt, hogy annak hatása enyhébb, mint egy teljes fennállása alatt hatással bíró kartellé.

91 A fentiekre tekintettel a Roquette által a kartell különböző időszakai figyelembevételének elmulasztásával kapcsolatban előterjesztett kifogásokat el kell utasítani.

b) Az arra vonatkozó kifogásról, hogy a kartell nem érte el célkitűzéseit a működési időszakban

Bevezetés

92 A Roquette azt is előadja, hogy a kartell annak működési szakaszában (1987 áprilisától 1990 májusáig) korlátozott hatással bírt, amit a Bizottság nem vett

megfelelően figyelembe. A Roquette különösen a felügyeleti rendszer gyengeségére és a kartell által kitűzött célok megvalósulásának, vagyis a kvóták bevezetésének, az árak rögzítésének és a vevők felosztásának elmaradására tekintettel hivatkozik a kartell korlátozott hatásai figyelembevételének elmulasztására.

93 E tekintetben mindenekelőtt ki kell emelni, hogy a Bizottság a jelen ügyben nem a célok teljes megvalósulása alapján igyekszik bizonyítani a kartell hatását. A Bizottság nézete szerint a felek közötti számadatcserék, a piaci részesedések részletes meghatározása, a cél-, illetve minimumárak rögzítése és a vevőknek a kartell tagjai közötti felosztása a találkozókön elsősorban azt bizonyítják, hogy a kartellmegállapodást végrehajtották. Erre a végrehajtásra és a Roquette helyiségeiben talált grafikonok alapján a nátrium-glükonát-piacon a Bizottság szerint bizonyítottan végbement árfejlődésre tekintettel a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a kartell tagjai által kitűzött első célkitűzést, vagyis a nátrium-glükonát magas árának mesterséges fenntartását legalábbis részben elérték (a Határozat (354) preambulumbekzdése).

94 Ezért a kartell által kitűzött célok megvalósulásának elmaradása kapcsán a Roquette minden egyes kifogását külön szükséges vizsgálni, hogy meghatározható legyen, azok alkalmasak-e megkérdőjelezni a végrehajtás Bizottság által bizonyított megtörténtét. Mivel egy kartellmegállapodás végrehajtása előfeltétele annak, hogy az adott kartell tényleges hatást tudjon kifejteni, a kartellmegállapodás végrehajtásának kétségbe vonása lehetetlenné teszi annak bizonyítását, hogy a kartell tényleges hatásokat fejtett ki.

A felügyeleti rendszer

– A felek érvei

95 A Roquette arra hivatkozik, hogy a kartell hatásainak kulcsmozzanataként kezelt felügyeleti rendszer egyáltalán nem volt megfelelő. Ezt a Bizottság is elismerte a

Határozat (93), (172), (195) és (214) preambulumbekzdésében, és a Roquette is kiemelte az 1999. július 22-én kelt együttműködési feljegyzésében (a továbbiakban: az 1999. július 22-i feljegyzés), amelyben jelezte, hogy a kartell résztvevői helytelen adatokat szolgáltatottak. Azonban a Bizottság a jogsértés súlyának értékelésekor nem vette figyelembe a felügyeleti rendszer gyengeségét.

96 A Bizottság az érvelés elutasítását kéri.

– Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

97 A kezdetben egy, a kartell tagjairól statisztikai adatokat gyűjtő svájci vagyonkezelő társaság által biztosított, később pedig oly módon működő felügyeleti rendszer kapcsán, amelyben a kartell egyik tagja maga adatokat gyűjtött a kartell több tagjáról, azoknak a kartell többi tagja számára történő továbbítás céljából (a Határozat (92) preambulumbekzdése), nem vitatott az, hogy a rendszer nem működött tökéletesen, ami azt eredményezte, hogy a rendszerekben rögzített adatok nem tükrözték tökéletesen a valós piaci helyzetet.

98 Azonban a Roquette által alapul vett megfontolások egyike sem kérdőjelezheti meg azt, hogy a kartell tagjai a felügyeleti rendszer alapján adattovábbítást végeztek. Ezenfelül a továbbított adatoknak, még ha azok csak megközelítő jellegűek voltak is, mindenképpen kellett valamilyen jelentőséggel bírniuk, és ezért azok a kartell tagjai számára mindenképpen használhatóak voltak. A felek a felügyeleti rendszer keretében történő adatszolgáltatással ugyanis nem hagytak fel, és továbbra is találkoztak azok megvitatása, illetve azok alapján a kvóták meghatározása céljából.

- ⁹⁹ Ebből eredően a Bizottság okkal jutott arra a következtetésre a Határozat (344) preambulumbekkezdésében, hogy a felek a felügyeleti rendszert, ha nem is tökéletesen, de működtették.

Kvóták

– A felek érvei

- ¹⁰⁰ A Roquette azt állítja, hogy az értékesítési kvóták bevezetésének célját nagymértékben semlegesítette a felügyeleti rendszer gyengesége. A Határozat (181), (196), (200), (209) és (225) preambulumbekkezdése alátámasztja, hogy a kvótákhoz történő igazodás folyamatos nehézségek forrása volt. Sőt, a Bizottsággal folytatott együttműködése során a Roquette többször is felhívta a Bizottság figyelmét a kvóták teljesítésének elmaradására. Így azt állította az 1999. július 22-i feljegyzésében, hogy a kereslet alakulását követve mindig is ipari lehetőségeinek maximumán állította elő és értékesítette termékeit, kizárva ezáltal a termelés vagy értékesítés korlátozásának a gondolatát is. A Roquette szerint a Bizottság ezt a tényt nem vitatta, azonban nem vette azt figyelembe értékelésénél. Maga is utalt arra, hogy a kartell bizonyos tagjai túllépték az értékesítési kvótájukat, ami kétségbe vonja a Bizottság által a felosztott éves mennyiségek pontosságával kapcsolatban tett állítások hitelét. A Roquette szerint tényelődését erősíti, hogy ő maga jelentősen túllépte a felosztott kvótákat, aminek következtében – a kartell többi tagja által alkalmazott szankcióként – elveszített egy fontos vevőt.
- ¹⁰¹ A Roquette vitatja a Bizottság indokolását, miszerint az alapján, hogy a megállapodott kvóták és a tényleges értékesítési mennyiségek között csupán jelentéktelen eltérések álltak fenn, úgy véli, hogy a kvótarendszert a felek

„ténylegesen megvalósították” (a Határozat (346) preambulumbekzdése). A Roquette nézete szerint ezt a következtetést nem lehet levonni a felek által a kartellel összefüggésben továbbított számadatokból, mivel egyértelműen megállapítást nyert, hogy ezek a számadatok legnagyobb részben helytelenek voltak, és mivel az ő esetében a kvótarendszer nem bírt hatással értékesítési politikájára vonatkozóan. A kvótarendszer hatékonyságának hiányát mutatja, hogy a kartell tagjai nem tudták a Roquette-et vagy az ADM-et kvótájuk teljesítésére kötelezni. Végül a Roquette vitatja a Bizottság a Határozat (347) preambulumbekzdésében tett azon megállapításának helytállóságát, miszerint a kvóták alkalmazására azok „részletes kidolgozottságából” lehet következtetni, mivel a kvóták kompenzációs rendszerrel történő meghatározása csökkenti azok szigorúságát.

102 A Bizottság ezt az érvelést nem tartja helytállónak.

– Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

103 A kvóták Bizottság általi figyelembevételével kapcsolatban a Roquette elsősorban azt adja elő, hogy a felügyeleti rendszer gyengesége nagyban semlegesítette a kvótarendszer hatékonyságát. Mivel azonban, mint az a fenti 98. pontban kifejtésre került, a felügyeleti rendszer gyengeségei nem vonhatják kétségbe annak végrehajtását, így azok éppoly kevésbé voltak alkalmasak arra, hogy hatást gyakoroljanak a felügyeleti rendszeren alapuló kvótarendszer alkalmazására.

104 Másodszor a Roquette azt adja elő, hogy a felek nem igazodtak a kvótákhoz. Bár mint azt a Bizottság állítja a Határozatában, bizonyos tényezők bizonyíthatják, hogy egyes gazdasági szereplők ténylegesen nem igazodtak a kvótákhoz, a felek továbbra is rendszeresen tárgyaltak ezekről a kvótákról és a hozzájuk való igazodásról. Ez

kielégítően bizonyítja azt, hogy a felek között kvótarendszer jött létre, és hogy azt legalább részben alkalmazták. Ha a kvótákkal kapcsolatos megbeszélések, mint azt a Roquette állítja, pusztán elméletiek lettek volna, a felek nem tárgyaltak volna továbbra is e kvótákról.

105 Ezenfelül látható és a Roquette által sem vitatott az, hogy bizonyos felek nem értettek egyet a kvótákhoz történő igazodással. Így hivatkozás történt egy, a felek között akkor felmerült konfliktusra, amikor a Finnsugar küldöttei bejelentették piaci részesedésük jelentős növelésére vonatkozó szándékukat (a Határozat (125) preambulumbekézése). Az, hogy a Finnsugar ezt a szándéknyilatkozatot tette, valamint az ezáltal kiváltott reakció áttételesen bizonyítja a kvótákra vonatkozó korábbi megállapodásnak és a piaci részesedések felosztásának tényét. Hasonlóképp, az annak biztosítására irányuló törekvések, hogy az ADM teljesítse kvótáit, valamint az Glucona azt követően mutatott elégedetlensége, hogy az ADM nem teljesítette ezeket a kvótákat, azt jelzik, hogy a Glucona kötelezőnek tekintette a felekre a kartell által kiosztott kvótákat, így saját kvótáit is, ami megengedi azt a feltételezést, hogy bizonyos időszakokban teljesítette azokat (a Határozat (193) preambulumbekézése).

106 Harmadszor a Roquette azt adja elő, hogy a Bizottság nem alapozhatott a felek által a kartellel összefüggésben továbbított szám adatokra, mivel megállapítást nyert, hogy ezek a szám adatok rendszerint helytelenek voltak. Ebből eredően a Roquette előadja, hogy a Bizottság a kartell végrehajtását nem bizonyíthatta azzal, hogy a kvóták és a tényleges értékesítési mennyiségek között csak kisebb eltérések álltak fenn.

107 Bár lehetséges, hogy a kartell bizonyos részvevői a kartell többi tagja által helyesnek vélt helytelen szám adatokat nyújtottak be, ez nem változtat azon a tényen, hogy a felek mindenképpen közöltek egymással szám adatokat, továbbá a piaci részesedéseket pontosan kiszámították, és felosztották egymás között. Ezek a tények azt mutatják, hogy a kartellt végrehajtották.

- 108 Negyedszer, a Roquette arra hivatkozik, hogy az a tény, hogy sem őt, sem az ADM-et nem tudták kvótájuk teljesítésére kényszeríteni, azt bizonyítja, hogy a kompenzációs rendszer nem működött. Ezenfelül a Roquette előadja, hogy a kvóták kompenzációs rendszerrel történő meghatározása valószínűleg csökkenti azok szigorúságát, és ebből eredően a Bizottság a kvóták pusztán alkalmazásából nem következtethet arra, hogy azokat a felek pontosan meghatározták.
- 109 E tekintetben megjegyzendő, hogy a kompenzációs rendszer alapján az egy vállalkozásra kiosztott éves kvóta és a vállalkozás tényleges eladásai közötti különbség az adott vállalkozásra a következő évre kiosztott kvóták éves növekedéséhez vagy csökkenéséhez vezetett. Így egy olyan vállalkozás, amelyik egy évben túllépte a rá kiosztott éves kvótát, a következő évre vonatkozó éves kvótáját kiszámíthatta az előző évi kvótája és tényleges eladásai közötti különbség alapján, és fordítva (a Határozat (99) preambulumbekzdése).
- 110 Az a tény azonban, hogy az ADM-et és a Roquette-et sosem tudták kvótájuk teljesítésére kényszeríteni, szükségszerűen nem bizonyítja azt, hogy a kompenzációs rendszert nem hajtották végre. Az, hogy az ADM kvótája teljesítésének elmulasztásával a kartell többi tagjához képest kvótatöbbletet halmozott fel, amellyel kiváltotta a Glucona elégedetlenségét (a Határozat (193) preambulumbekzdése), azt bizonyítja, hogy mégis szankcionálták az ADM mulasztását a kvóták teljesítése vonatkozásában és a kompenzációs rendszer működött. Továbbá abból, hogy a kompenzációs rendszer alkalmas arra, hogy enyhítse a kvóták szigorúságát, nem lehet arra következtetni, hogy kisebb vagy nagyobb fokú részletességgel dolgozták azt ki. A részletezettségnek a Bizottság által kiemelt szintje mindenesetre csak a kvóták megállapítására, mint olyanra vonatkozott. Végül az érvnek nincs tényszerű alapja annyiban, amennyiben a kompenzációs rendszer a jelen ügyben nem enyhítette a kvóták szigorúságát; a kompenzációs rendszer csak a kvóták nemteljesítéséért járó büntetés elhalasztását teszi lehetővé. Ezenfelül a Roquette maga kiemeli, hogy egyik fél sem élhetett vissza a kompenzációs rendszerrel, mert mint az az 1999. július 22-i feljegyzésből egyértelmű, a kvóták teljesítésének elmulasztása következtében – a kartell többi tagja által kiszabott büntetés alapján – elveszítette a Gluconát, a nátrium-glükonát-piac egyik nagy vevőjét.

111 A Bizottság ezért bizonyította, hogy a kvótarendszer alkalmazásra került.

Árak

– A felek érvei

- 112 A Roquette azt is előadja, hogy a minimum-, illetve a célárak rögzítése a gyakorlatban sosem működött igazán. A Határozat (199) és (209) preambulumbekzdése és az 1999. július 22-i feljegyzés bizonyítják, hogy a felek nem követték a minimum-, illetve célárakat. A Határozat (219) preambulumbekzdésében foglalt állítás, amely szerint a minimum-, illetve célárak érvényesültek, kizárólag a Glucona kapcsán került bizonyításra.
- 113 A Roquette továbbá állítja, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a Roquette által szolgáltatott azon adatokat, amelyek azt mutatták, hogy a felek által rögzített árak és a Roquette által alkalmazott árak közötti különbségek nagyon jelentősek voltak, és hogy a Roquette által alkalmazott árak következetesen a cél-, illetve minimumárak alatt voltak. E pontok szemléltetéséül a Roquette keresetében táblázatok formájában közli legfőbb európai vevőinek és az általa 1989-től 1994-ig alkalmazott áraknak a listáját.
- 114 A Roquette fenntartja továbbá, hogy az 1999. július 22-i feljegyzésben többször felhívta a Bizottság figyelmét arra, hogy a felek által rögzített célár pusztán elméleti volt.

115 A Roquette ezenfelül előadja, hogy a Bizottság azon érve, miszerint az ármegállapodások végrehajtását mutatja az, ha az alkalmazott árak a megállapodott árak színvonalának irányába mozdulnak el (a Határozat (348) preambulumbekézése), a jelen ügyben csak a célárak vonatkozásában érvényes, minimumárak vonatkozásában nem.

116 A Bizottság az érvelés elutasítását kéri.

– Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

117 Ami a minimum-, illetve a célár rendszer működésének hiányára vonatkozó előadást illeti, nem vitás, hogy a felek említettek olyan eseteket, amikor a megállapodott árakat nem alkalmazták (lásd többek között a Határozat (199) és (209) preambulumbekézését).

118 Ebből azonban nem lehet arra következtetni, hogy ezeket a minimum-, illetve célárakat soha nem alkalmazták. Tehát, amint azt a Roquette elismeri, a Határozat (219) preambulumbekézéséből egyértelmű, hogy a Glucona követte a célárakat.

119 Ezenfelül, a Roquette által fenntartott állásponttal ellentétben, nemcsak ez az egyetlen preambulumbekézés bizonyítja, hogy bizonyos felek alkalmazták a megállapodott árakat. Így pl. a Határozat (204) preambulumbekézéséből kitűnik, hogy a Jungbunzlauer egy belső feljegyzése szerint ez utóbbi vállalkozás a kartell egyik találkozáján megállapodott minimumárát alkalmazta.

- 120 A Bizottság ezért arra az ésszerű következtetésre jutott, hogy a felek által megállapodott árak nem pusztán elméletiek voltak, és hogy a felek, ha nem is módszeresen, de árkartellt valósítottak meg.
- 121 Ezt a következtetést nem vonja kétségbe az a megállapítottnak vélt tény, hogy a Roquette soha nem követte a kartell által elfogadott árrögzítő megállapodásokat, és hogy az általa alkalmazott tényleges ár rendszeresen jelentősen eltért a célártól. Mint az a fenti 89. pontban megállapítást nyert, az Elsőfokú Bíróság a vizsgálat azon stádiumában, amikor azt vizsgálja, hogy a Bizottság a jogsértés súlyát helyesen értékelte-e, nem köteles ugyanis vizsgálni a vállalkozások egyéni magatartását, mivel a bírságok általános szintjének meghatározásakor nem azokat a hatásokat kell figyelembe venni, amelyek egy vállalkozás állítólagos magatartásának következményei, hanem csak azokat, amelyek a részvételével megvalósított jogsértés mint egész következményei.
- 122 Végül a Roquette előadja, hogy a jelen ügyben nem helytálló a Bizottság azon felfogása, amely szerint a célárakra és értékesítési mennyiségekre vonatkozó megállapodás hatékony végrehajtása nem követeli meg, hogy a piacon ténylegesen és pontosan ugyanazokat az árakat és mennyiségeket alkalmazzák, ha azonban a felek azért rögzítik áraikat, hogy azokat a megállapodott színvonal irányába tereljék, ez elegendő a kartell végrehajtásának bizonyításához (a Határozat (348) preambulumbekezdése). A Roquette előadása szerint a Bizottság ezen álláspontja csak a célárakkal kapcsolatban érvényes, a minimumárakkal kapcsolatban viszont nem. A jelen esetben azonban csak minimumárak voltak. E tekintetben elegendő annak megállapítása, hogy a Roquette elmulasztotta azt bemutatni, hogy miért kellene a minimumárakat másképp kezelni.
- 123 Erre tekintettel a Bizottság jogosan találta úgy, hogy a felek a nátrium-glükonát áraitra vonatkozó megállapodásukat végrehajtották.

A vevők felosztása

– A felek érvei

124 A Roquette előadja, hogy soha nem vett részt a vevőkre vonatkozó megállapodásokban, és hogy fenntartotta a piaci mennyiségekkel kapcsolatos eredményeit, ami bizonyítja a vevőcsere-rendszer hatékonyságának hiányát, így megkérdőjelezi a kartell hatását.

125 A Bizottság e tekintetben nem terjeszt elő kifejezett érvelést.

– Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

126 A Roquette a vevőcsere-rendszer hatékonyságának hiányával kapcsolatban előadottakat kizárólag arra alapozza, hogy ő maga nem vett részt ebben a cserében.

127 Ez a körülmény nem ad alapot annak vitatására, hogy a kartell többi tagja között a vevőcsere oly módon valósult meg, ahogy ezt az 1989. augusztus 9-én Zürichben tartott találkozóóról készült jegyzőkönyvek (a Határozat (137) preambulumbekézdése), továbbá a Roquette által az 1989. november 28-án Hakone-ban és 1991. június 10–11-én Genfben tartott találkozókon készített, kézzel írt feljegyzések (a Határozat (148) és (177) preambulumbekézdése) bizonyítják.

- 128 Mindenesetre, mint az a fenti 89. pontban kifejtésre került, a jogsértés súlyával kapcsolatos értékelés jelen fázisában csak a jogsértésből mint egészből származó hatásokat kell figyelembe venni, nem pedig a jogsértésben közreműködő valamely résztvevő konkrét magatartását. Mivel a Roquette kifogásai kizárólag saját magatartására vonatkoznak, ez az érv az értékelés jelen fázisában nem fogadható el.
- 129 Ennek megfelelően a Bizottság okkal találta úgy, hogy a felek között a vevők cseréje ténylegesen megvalósult.
- 130 A fenti indokokra tekintettel a Bizottság nem tévedett, amikor úgy találta, hogy a felek a megállapodást végrehajtották.

c) A kartell hatásainak a Roquette helyiségeiben lefoglalt grafikonok alapján történt figyelembevétellel kapcsolatos kifogásról

A felek érvei

- 131 A Roquette előadja, hogy a kartell hatásának bemutatásakor a Bizottság kizárólag a Roquette helyiségeiben lefoglalt grafikonokra alapozza állításait. A Roquette szerint azonban ezek a grafikonok nem vonatkoznak valamennyi vállalkozásra, és a Bizottság a Roquette konkrét helyzetéből kiindulva tévesen vont le a kartellre vonatkozó általános következtetéseket. Továbbá az ezekben a grafikonokban rögzített adatok teljességgel eltérnek a Roquette által a Bizottság részére a vele való együttműködése során szolgáltatott vevői áraktól, ez utóbbiak ugyanis a kartell által meghatározott árak alkalmazásának hiányát bizonyítják. A grafikonok továbbá az 1989-ben kezdődő időszakra – a kartell kulcsidőszakára – erős ingadozásokat és csökkenő trendet jeleznek, ami mindenesetre nem egy sikeresen végrehajtott

kartellmegállapodásra utal. A Roquette szerint a Bizottság azt is elismerte ellenkérelmében, hogy nem tudta, hogy ezek a grafikonok a nátrium-glükonát Roquette által vagy a kartell minden tagja által alkalmazott árait ábrázolják. Ezek a kételyek megerősítik azt, hogy a Bizottság nem gondosan járt el, amikor nem törekedett a grafikonok jelentésének további tisztázására.

132 A Bizottság az érvelés elutasítását kéri.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

133 A Bizottság nem kizárólag a kartell végrehajtásából következtet annak tényleges hatására (lásd a fenti 63. pontot), hanem azt egyrészt a kartell végrehajtása, másrészt pedig a Roquette helyiségeiben talált két grafikonból következő árfejlődés közötti valószínű összefüggés alapján állítja.

134 A Bizottság által a Roquette helyiségeiben lefoglalt két grafikon, amelyek közül az első a „Nátrium-glükonát – európai árfejlődés”, míg a második a „Nátrium-glükonát európai árfejlődése” címet viselte, ténylegesen árfejlődést mutat. A grafikonok az ordinátán a FRF/kg-ban kifejezett árakat mutatják, míg az abszcisszán az első grafikon az 1977-től 1995-ig terjedő időszak éveit, a második grafikon pedig az 1979-től 1992-ig terjedő időszak éveit mutatja.

135 Az első grafikonon látható, hogy 1985-től 1987 elejéig az ár több mint 8,5 FRF/kg-ról alig több mint 4,5 FRF/kg-ra csökken. 1987-től 1989 elejéig az ár ismét növekszik,

alig több mint 4,5 FRF/kg-ról kicsivel 8 FRF/kg fölé. 1989-től 1991-ig az ár ismét csökken, kicsivel több mint 8 FRF/kg-ról valamivel 7 FRF/kg alá, majd 1991-től kezdődően ismét növekszik, ezúttal kb. 7,5 FRF/kg-ra, és 1994-ig ezen a szinten marad. A második grafikon hasonló árfejlődést mutat az 1986-tól 1992-ig tartó időszakra.

- 136 E grafikonok alapján megállapítható, hogy az új kartellt létrehozó megállapodások 1986-tól történő végrehajtása az 1985 eleji árhoz képest erős (kétszeres) árnövekedéssel esik egybe 1987 és 1989 között.
- 137 A Roquette azonban azzal érvel, hogy az ezeken a grafikonokon mutatott árak a saját árai, nem pedig a piaci árak. Bár igaz, hogy ezek a grafikonok semmilyen módon nem rögzítik, hogy a Roquette áairól vagy a nátrium-glükonát-piac egészének áairól van-e szó, tény az, hogy a közigazgatási eljárás során (a Határozat (355)–(362) preambulumbekzdése) ezekre a grafikonokra a kartell több tagja hivatkozott az 1987 és 1989 közötti áremelkedésekkel kapcsolatos előadásaiban. Így az ADM azt állítja, hogy azok csak az 1987 előtti árakhoz történő visszatérést tükrözik, míg az Akzo az árfolyam-ingadozásokra hivatkozik (a Határozat (357) preambulumbekzdése).
- 138 Az, hogy a kartell többi tagja megpróbálja igazolni a grafikonok által jelzett árfejlődést, azt mutatja, hogy a kartell ezen tagjainak nézete szerint ezek a nátrium-glükonát-árak az általuk alkalmazott áraknak is megfelelnek, és nemcsak a Roquette által alkalmazott áraknak. Mivel nem vitatott az, hogy a kartell tagjai együttesen 90%-ot meghaladó piaci részesedéssel rendelkeztek, a Bizottság okkal használta fel a grafikonokat a kartell által a nátrium-glükonát-piacra gyakorolt hatás bemutatásának alapjaként.

- 139 A Roquette továbbá előadja, hogy a grafikonokban jelzett árak nem felelnek meg a Bizottsággal folytatott együttműködés során az általa szolgáltatott adatokból következő saját árainak.
- 140 A Roquette által a Bizottsággal folytatott együttműködés során szolgáltatott adatok nem mindig fedik az 1987-től 1989-ig terjedő időszakot. Mint az a keresetben ezen adatok kapcsán kifejtésre került, a Roquette által a minimumárak és a tényleges átlagárak között tett összehasonlítás csak az 1989-től 1994 októberéig terjedő időszakra vonatkozik, tehát nem terjed ki az 1987 elejétől 1989 közepéig tartó időszakra, amikor is a lefoglalt grafikonok szerint az árnövekedés a legjelentősebb volt. Továbbá a Roquette által szolgáltatott bizonyos adatokhoz csatolt 1999. október 12-i kísérőlevélből látható, hogy az ezen számadatokat tartalmazó dokumentum a Roquette nátrium-glükonátra vonatkozó értékesítési árainak 1988 és 1997 közötti fejlődését számos ügyfelével kapcsolatban nyilvántartja, amely ügyfelek a Roquette világszerte végzett eladásainak mintegy harmadát képviselik.
- 141 Végül mindenestre emlékeztetni kell arra is, hogy valamely vállalkozás által tanúsított állítólagos magatartásnak a kartell által a piacra gyakorolt hatás értékelésekor nincs jelentősége, mivel csak a jogsértésből származó hatások vehetők figyelembe (lásd a fenti 89. pontot). A Bizottságnak ezért a kartell által a nátrium-glükonát-piacra gyakorolt hatás meghatározásakor nem kellett vizsgálnia a Roquette egyedi magatartását, mivel a bírság általános szintjének meghatározásakor a részvételével megvalósított jogsértés egészéből eredő hatásokat kell figyelembe venni.
- 142 Ami a Roquette azon érvét illeti, miszerint a lefoglalt grafikonokon 1989-től kezdődően, vagyis a kartell főidőszakában jelzett ingadozások és csökkenő trend nem egy sikeresen végrehajtott kartellra utalnak, megjegyzendő, hogy bár a két grafikon az 1989-től 1991-ig tartó időszakban csökkenést mutat, ezt az árcsökkenést

1992-ig tartó árnövekedés követte. Ezenfelül a két grafikon egyike szerint az 1992-ig tartó árnövekedést 1995-ig viszonylagos árstabilitás követte. Ezért nem lehet általános csökkenő tendenciáról beszélni.

- ¹⁴³ Ezenfelül az, hogy a kartell árai ingadoztak a kartell fennállása során, nem bizonyítja azt, hogy a kartellnek ne lett volna hatása.
- ¹⁴⁴ Ebből eredően el kell utasítani a Roquette arra vonatkozó kifogásait, hogy a helyiségeiben lefoglalt grafikonokra tekintettel a kartell nem fejtett ki tényleges hatást.

4. Arról a kifogásról, amely szerint a Bizottság a kartell hatásának értékelésekor további tényezőket nem vett figyelembe

a) A piac különleges jellemzőinek a Bizottság általi figyelmen kívül hagyásáról

A felek érvei

- ¹⁴⁵ A Roquette továbbá előadja, hogy a Bizottságnak figyelembe kellett volna vennie az érintett termék különös jellemzőit, vagyis annak a felhasználók gyártási költségeiben játszott különösen jelentéktelen arányát, a piac nagyon csekély méretét és a vevők különösen jelentős erejét.

146 A Bizottság az érvelés megalapozatlanként történő elutasítását kéri.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

147 A piac korlátozott méretének, a termék értékének és a vevők erejének a figyelembevételével kapcsolatban mindenekelőtt azt kell figyelembe venni, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése szerint a bírság összegének megállapításakor a jogsértés súlyát és időtartamát figyelembe kell venni. Ezenfelül az iránymutatás szerint a bírság kiindulási összegét a jogsértés súlya alapján kell meghatározni, figyelembe véve a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, valamint az érintett földrajzi piac méretét.

148 E jogi háttér tehát nem kötelezi kifejezetten a Bizottságot a termékpiac korlátozott méretének, a termék értékének és a vevők erejének a figyelembevételére.

149 Mindemellett az ítélkezési gyakorlat értelmében a jogsértés súlyának mérlegelésekor a Bizottságnak sok tényezőt kell figyelembe vennie, amelyeknek jellege és jelentősége a kérdéses jogsértés típusától és az érintett jogsértés különleges körülményeitől függően változik (a fenti 46. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ítélet 120. pontja). A jogsértés súlyát alátámasztó tényezők között esetenként szerepelhet a jogsértéssel érintett termék értéke, a szóban forgó termékpiac mérete és a vevők ereje.

- 150 Következésképpen, még ha a piac mérete, a termék értéke és a vevői erő a jogsértés súlyának megállapítása során figyelembe veendő tényezők is, azok jelentősége a jogsértés sajátos körülményeitől függően változik.
- 151 A jelen ügyben többek között árkartellel kapcsolatos jogsértésről van szó, amely jellege alapján már önmagában is különösen súlyosnak számít. Ezen túlmenően a kartellben részt vevő vállalkozások a világpiac több mint 90%-át, az európai piacnak pedig több mint 95%-át látták el (a Határozat (9) preambulumbeközdése). Végül kiderül, hogy a nátrium-glükonát olyan nyersanyag, amelyet sokféle késztermék előállításához felhasználnak, amely ezért nagyon sok piacot érint (a Határozat (6) és (8) preambulumbeközdése). E jogi háttérben a kérdésez piac kis mérete, még ha bizonyított is, kisebb jelentőségű, mint a jogsértés súlyát bizonyító egyéb tényezők összessége.
- 152 Mindenesetre figyelembe kell venni, hogy a Bizottság úgy ítélte meg, miszerint a jogsértés az iránymutatás értelmében különösen súlyosnak minősült, amely ilyen esetekre nézve előírja, hogy a Bizottság akár 20 millió eurót meghaladó kiindulási összeget is előirányozhat. Mindemellett a jelen ügyben a Határozat (385) preambulumbeközdéséből kiderül, hogy a Bizottság az első csoportba tartozó vállalkozásokra nézve csupán 10 millió eurós kiindulási összeget, a második csoportba tartozó vállalkozásokra nézve pedig 5 millió eurós kiindulási összeget állapított meg, vagyis annak az összegnek felét, illetve negyedét, amelyet a Bizottság az iránymutatás értelmében a különösen súlyos jogsértések tekintetében „előirányozhatott” volna.
- 153 A bíróság kiindulási összegének ekképpen való megállapítása megerősíti, hogy a Bizottság – amint azt a Határozat (377) preambulumbeközdésében a piac méretének vonatkozásában megjegyezte – ezeket a tényezőket is figyelembe vette.

154 Ezekre az okokra tekintettel el kell utasítani a Roquette azon kifogását, miszerint a Bizottság nem vette figyelembe a piac korlátozott méretét, a szóban forgó termék alacsony értékét és a vevők erejét.

b) A vevői vélemények figyelembevételének elmulasztása

A felek érvei

155 A Roquette előadja, hogy a Bizottság a bírság megállapításakor nem vette figyelembe az ágazatban a legnagyobb keresletet képviselő vevők véleményét. A Roquette nézete szerint, ha a Bizottság meg is kérdezte a vevőket a kartell hatásáról, ez azért volt, mert úgy vélte, hogy az így nyújtott információ „szükséges” volt a hatás megállapítása érdekében. A Bizottság által a Határozat (368) preambulumbekkezdésében rögzített végkövetkeztetésekre tekintettel azonban nem került figyelembevételre a vevők azon véleménye, amely szerint a kartell nem fejtett ki hatást.

156 A Roquette nézete szerint a felhasználók által a Bizottság kérdőívére adott válaszok azt bizonyítják, hogy a nátrium-glükonát árának növekedése nem volt tapasztalható a vizsgálattal érintett időszakban, vagyis 1989-től 1994 októberéig. Ellenkezőleg, bizonyos vevők az ár csökkenését tapasztalták. Ezenfelül a vevők egyike sem vélte úgy, hogy a nátrium-glükonát eladásának megtagadásával találkozott volna. Végül csak két vevő vélte úgy, hogy a piacon a verseny nem volt intenzív; kilenc vevő vélte úgy, hogy a verseny átlagos volt, és öt vevő nem tudott választ adni a kérdésre.

- 157 Másodlagos kérelmében a Roquette azzal érvel, hogy a vevők viszonylag semleges válaszainak az az oka, hogy a szóban forgó piacon – miként számos nyersanyagpiac esetében – nincsenek jelentős árbeli különbségek. Ezenfelül előadja, hogy vannak olyan versenytársak, akik minden egyes nátrium-glükonát-piacon jelentős súlyt képviselnek.
- 158 A Bizottság az érvelés elutasítását kéri.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 159 A Roquette-nek a vevői vélemények figyelembevételére vonatkozó érvelésével kapcsolatban megjegyzendő, hogy a Bizottság a Határozat (368) preambulumbekendésében kifejtette, hogy a vevők információkérésre adott válaszai a kartell hatásaival kapcsolatban nem voltak meggyőzőek, és a vevők által az 1992. január 1. óta tapasztalt jelentős áremelkedéssel kapcsolatos kérdésre adott válaszok összhangban voltak a Roquette helyiségeiben lefoglalt grafikonokkal, amelyek szerint az árak 1992-ben némileg csökkentek, majd stabilizálódtak.
- 160 Továbbá a kérdőívekben feltett kérdésekre adott vevői válaszok csak az 1992. január 1-jét követő időszakra vonatkoznak. Ebből eredően, még ha azok megalapozottak is voltak, a Roquette kifogásai nem adnának alapot a Bizottság által a kartell 1992. január 1. előtti hatásaival kapcsolatos értékelés megkérdőjelezésére.
- 161 Végül arra is emlékeztetni kell, hogy miként az a fenti 135. pontban rögzítésre került, a Roquette helyiségeiben lefoglalt grafikonok egyikéből látható, hogy 1992-től a nátrium-glükonát ára némileg csökkent, majd 1995-ig stabilizálódott.

162 A jelen ügyben a megkérdezett vevők válaszaiból egyértelmű, hogy nagy többségük úgy vélte, a nátrium-glükonát-piacon átlagos vagy kevésbé intenzív volt a verseny. Ezek a vélemények azonban nem érvényteleníthetik a nátrium-glükonát árának a Roquette helyiségeiben lefoglalt egyik grafikon által bemutatott, 1992 utáni fejlődésével kapcsolatos megállapításokat. Az átlagos vagy nem túl intenzív verseny ugyanis a piaci áraknak a Roquette helyiségeiben lefoglalt egyik grafikon által bemutatott, 1992 utáni csökkenését követő viszonylagos stabilitását eredményezheti. Ez azonban még mindig nem bizonyítja azt, hogy ezek az árak azoknak az áraknak felelnek meg, amelyek egy versenypiacon érvényesültek volna. Ezt a csökkenést ugyanis, amelyet viszonylagos stabilizálódás követett, a kartell végrehajtásától kezdődően észlelt lényeges árnövekedés előzte meg.

163 Ebből eredően a Bizottság jogszerűen következtetett arra, hogy a vevők válaszai összhangban voltak a Roquette helyiségeiben lefoglalt grafikonokkal, és hogy abból a kartell hatásaival kapcsolatban nem vonhatók le konkrét következtetések.

164 Ezt a következtetést a Roquette által e tekintetben előadott többi érv sem vonja kétségbe.

165 Ennek megfelelően az, hogy vevők nézete szerint az értékesítés megtagadása nem fordult elő, nem támasztja alá szükségszerűen a verseny tényleges létezésével kapcsolatos következtetést. Függetlenül attól, hogy az értékesítés megtagadása bizonyos nemzeti jogrendszerekben bűncselekmény; attól, hogy annak megtagadása erőteljes jele lehet annak, hogy a piacon a verseny nem megfelelően működik, annak hiánya még nem bizonyítja szükségszerűen, hogy a piac teljes mértékben verseny-piac.

166 Nem fogadhatók el a Roquette által az érintett piacon tevékenykedő versenytársak súlyával kapcsolatban előadott érvek, és arra a tényre való hivatkozása sem, hogy sok nyersanyagpiachoz hasonlóan ezen a piacon sincsenek jelentős árkülönbségek. A

Roquette továbbra sem bizonyította, hogy ezek a tényezők valójában korlátozták a kartellnek a Roquette helyiségeiben lefoglalt grafikonok által bizonyított hatását.

- ¹⁶⁷ Végül a jelen ügyben nem fogadható el a Roquette azon érve sem, miszerint a vevőknek a 17. rendelet 11. cikke szerinti, Bizottság általi megkérdezése arra utal, hogy válaszaik a kartell hatásának megállapításához voltak szükségesek. Ez az érv hallgatólagosan azt sugallja, hogy a Bizottság nem vette figyelembe a vevők válaszait. Azonban a vevők válaszai a fentiek szerint nem kérdőjelezik meg a Bizottság által a Roquette helyiségeiben lefoglalt grafikonok alapján levont következtetéseket, ezért úgy kell tekinteni, hogy azokat megfelelően figyelembe vették.
- ¹⁶⁸ Ehhez azt is hozzá kell tenni, hogy bár a 17. rendelet 11. cikke szerint a Bizottság a rá ruházott feladatok teljesítése során a vállalkozásoktól beszerezhet minden szükséges információt; az a tény, hogy a Bizottság bizonyos információknak a vállalkozásoktól történő beszerzése mellett dönt, semmiképpen nem vetíti előre ezen információknak a jogsértés által kiváltott hatás meghatározása szempontjából fennálló jelentőségét.
- ¹⁶⁹ A fenti okokra tekintettel el kell utasítani a Roquette azon érveit, amelyeket a vevők által adott válaszok figyelembevételének elmulasztásával kapcsolatban adott elő.

c) A bizalmatlan légkör figyelembevételének elmulasztása

A felek érvei

- ¹⁷⁰ A Roquette előadja, hogy a Bizottság a bírság összegének megállapításakor nem vette figyelembe a kartell működését befolyásoló, és ezáltal annak a piacra gyakorolt

hatását korlátozó, általánosan bizalmatlan légkört. A Roquette nézete szerint az általánosan bizalmatlan légkör azonban tisztán látható a Határozat (100), (187)–(197), (208), (214), (216), (225), (227) és (232) preambulumbekzdéséből.

171 A Bizottság az érvelés elutasítását kéri.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

172 A bizalmatlan légkör figyelembevételének állítólagos elmulasztása kapcsán először is ki kell emelni, hogy a titkos megállapodások alapvető természete az, hogy gyakran bizalmatlan légkör alakul ki.

173 A jelen ügyben, mivel a kartell résztvevői korábban versenytársak voltak, és egyoldalú döntésük alapján képesek voltak szabadságukat visszanyerni, figyelemmel továbbá a kartell résztvevői és az érintett gazdasági érdekeik között fennálló potenciális versenyhelyzetre, különös tekintettel arra, hogy egy korlátozott piac olyan termelők közötti felosztásáról volt szó, akik bizonyos esetekben termelési többletkapacitásokkal rendelkeztek, okkal feltételezhető, hogy a kartellt bizalmatlan légkörben valószínűsítették meg.

174 A bizalmatlan légkör fennállása azonban nem szükségszerűen befolyásolja a kartell tényleges hatásait. A jelen ügyben a Roquette mindvégig elmulasztotta bizonyítani azt, hogy a bizalmatlan légkör veszélyeztette volna a kartellnek a Bizottság Határozatában megállapított hatásait.

- 175 Ebből eredően el kell utasítani a Roquette azon érvét, amely a bizalmatlan légkör figyelembevételének elmulasztására hivatkozik.
- 176 A fenti indokokra tekintettel az a következtetés vonható le, hogy a Roquette érvei nem kérdőjelezik meg azt a tényt, hogy a kartell kifejtette a Bizottság Határozatában megállapított tényleges hatásait.

D – A kartell hatásainak Roquette általi korlátozásáról

a) A felek érvei

- 177 A jogsértés súlyával kapcsolatban a Roquette továbbá előadja, hogy a Bizottság nem vette figyelembe, hogy a Roquette magatartása lehetővé tette a kartell versenytorzító hatásainak korlátozását. A Bizottság e mulasztása megvalósítja a 17. rendelet 15. cikkében szabályozott jogsértést, továbbá sérti az arányosság és az egyenlő bánásmód elvét.
- 178 A Bizottság az érvelés elutasítását kéri.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 179 El kell utasítani a Roquette által a jogsértés súlyának helytelen értékelésére vonatkozóan, valamint a kartell fennállása alatt tanúsított saját magatartásával

kapcsolatban előadott érveket. E tekintetben elegendő a fenti 89. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatra emlékeztetni, amely szerint a jogsértés hatásainak figyelembevételével kapcsolatos döntés meghozatalakor az Elsőfokú Bíróság nem köteles vizsgálni a vállalkozások egyedi magatartását, mivel a bíróságok általános szintjének meghatározásakor nem azokat a hatásokat kell figyelembe venni, amelyek egy vállalkozás állítólagos magatartásának következményei, hanem csak azokat, amelyek a részvételével megvalósított jogsértés mint egész következményei.

II – *A jogsértés időtartama*

A – *A felek érvei*

180 A Roquette lényegében azt adja elő, hogy a Bizottság megsértette a 17. rendelet 15. cikkét, valamint az egyenlő bánásmód és az arányosság követelményét, azáltal hogy a Roquette által megvalósított jogsértés időtartamát hét év és hét hónap helyett nyolc évben és kettő hónapban határozta meg.

181 Míg a Bizottság megállapítása szerint a jogsértés a Roquette esetében 1995 júniusában ért véget, a Roquette előadja, hogy a kartellben való részvételét 1994 májusában szüntette meg, amikor felhagyott piaci statisztikáinak közzétételével, vagy – másodlagosan – 1994 októberében, amikor a londoni találkozó során bejelentette, hogy a továbbiakban nem kíván részt venni a kartellben.

182 Ezen állítás alátámasztásául a Roquette elsősorban számos olyan dokumentumra hivatkozik, amelyek azt támasztják alá, hogy a kartell 1995 júniusa előtt megszűnt. Így kiemeli, hogy az 1999. április 23-i feljegyzésben a Jungbunzlauer kifejti, hogy „1994 májusától [...] már nem [voltak] piaci statisztikák”, és hogy „a Roquette 1994. október 4-én Londonban tett nyilatkozatával, amelyben közölte, hogy a továbbiakban nem tartja be a megállapodásokat, [...]ez utóbbiak hatályukat veszítették”. Ezenfelül a Roquette szerint a Fujisawa egy 1998. március 12-én kelt dokumen-

tumban a statisztikai adatok cseréjét megvalósító rendszerrel kapcsolatban azt állította, hogy „ez a rendszer valamikor 1993 végére vagy 1994 elejére [megszűnt]”, míg a Bizottság a Határozat (91) preambulumbekzdésében elismeri ezen adatcserék alapvető fontosságát. A Roquette hivatkozik továbbá a Bizottságnak küldött 1999. július 22-i levelére, valamint az amerikai hatóságok előtt lezajlott eljárásból származó dokumentumokra, amelyek keretében kifejtette, hogy az 1994 októberi találkozó véget vetett a kartellnek. Végül a Roquette hivatkozik a Határozat (226)–(229) preambulumbekzdésére, amelyben a Bizottság azt fejt ki, hogy a piaci növekedés a vártnál sokkal lassabb volt, ez pedig a felek közötti kapcsolat fokozatos megromlásához vezetett, ami az 1994 októberi találkozón csúcsondott ki.

- 183 Másrészt a Roquette előadja, hogy az 1995 júniusában Anaheimben tartott találkozó csak „eredménytelen kísérlet” volt egy új kartell létrehozására. Ezt a következtetést arra a kontrasztra alapozza, amely egyrészt a statisztikacserék és a találkozók gyakorisága között 1994 májusa, illetve júniusa előtt, másrészt a statisztikacserék 1994 májusa és 1995 júniusa közötti hiánya, valamint a találkozók 1994 októbere és 1995 júniusa közötti hiánya vonatkozásában mutatkozott. Ezt a véleményt megerősíti a Bizottság által az 1981 és 1985 közötti „első” kartell, valamint az 1987-től fennálló „második” kartell között tett megkülönböztetés. A Bizottság a második kartell első találkozóját nem az első kartell folytatásának, hanem a második kartell létrehozására irányuló kísérletnek tekintette. Ezenfelül ezt a következtetést támasztja alá az is, hogy a Roquette nézete szerint az 1995 júniusában tartott találkozó nem vezetett semmilyen eredményre, amint azt a Roquette által az amerikai hatóságok részére benyújtott és a Bizottság részére is átadott dokumentum mutatja. Végül a Roquette kiemeli, hogy az a pusztán tény, hogy a felek az 1995 júniusi találkozón „kompenzációról” vagy „termelési célokról” tárgyaltak, nem bizonyítja a korábbi kartell folytonosságát.

- 184 Ebből eredően a Roquette esetében a jogsértés tényleges időtartama hét év és hét hónap.

185 Tekintettel a Bizottság által alkalmazott számítási módszerre, amely szerint a bíróság kiindulási összegét a jogsértés súlya alapján évi 10%-kal kell növelni, a Roquette előadása szerint e növelésnek az ő esetében nem 80%-nak, hanem 70%-nak kell lennie.

186 Ezenfelül a Roquette nézete szerint a jogsértés utolsó éve 1994, nem pedig 1995. Mivel a Bizottság a bíróság összegének kiszámításakor a jogsértés utolsó évét veszi alapul (a Határozat (381) preambulumbekézése), úgy az 1994-es forgalmat, vagyis („anyalúg” nélkül) 62 204 098 FRF összeget kellene figyelembe venni az alapösszeg meghatározásakor, nem pedig a 64 187 200 FRF összegű, 1995-ös forgalmat.

187 Másodlagosan a Roquette előadja, hogy még ha a kartell 1995 júniusában szűnt is meg, a Bizottság nem vehette volna figyelembe az egész 1995-ös év forgalmát. A Roquette nézete szerint a Roquette kartellen belüli súlyának meghatározásakor csak 1995 első hat hónapjának a forgalmát lehetett volna figyelembe venni.

188 A Bizottság az érvelés elutasítását kéri.

B – *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

189 Azzal az érveléssel kapcsolatban, amely szerint a Roquette kartellben történő részvétele 1994 májusában vagy másodlagosan az 1994. október 4-i találkozón ért véget, a Bizottság a Határozat (81)–(90) preambulumbekézésében kiemeli, hogy a kartell alkotóelemei között szerepel a piacfelosztást, árrögzítést és a vevőkre vonatkozó információcserét célzó, összetett mechanizmus. Azonban még ha bizonyítottnak

tekintenénk is azt, hogy a Roquette 1994-ben vagy az 1994. október 4-i találkozót követően felhagyott értékesítési adatainak a kartell többi tagja részére történő megküldésével, ez a pusztán tény önmagában nem bizonyítja azt, hogy a kartell megszűnt volna, vagy hogy a Roquette megszűnt volna a kartell tagjának lenni.

- ¹⁹⁰ Ellenkezőleg, a Határozatnak a Roquette által nem támadott (220)–(228) preambulumbekzdéséből látható, hogy továbbra is részt vett a kartell néhány találkozásán, nevezetesen az 1994. június 26–27-én Atlantában, 1994. augusztus 31-én és szeptember 1-jén Zürichben, valamint az 1994. október 4-én Londonban tartott találkozókon.
- ¹⁹¹ Így az 1994. június 26–27-én Atlantában tartott találkozó kapcsán a Határozatból a Roquette által sem támadottan kitűnik, hogy „a megtartott megbeszélések hasonlóak voltak a korábbi hónapok során tartott találkozókhoz, és azokon a piac vizsgálásával, az árakkal és a mennyiségekkel foglalkoztak”.
- ¹⁹² Az 1994. október 4-én Londonban tartott találkozó kapcsán a Határozatból látható, hogy ez alkalommal a kartell tagjai között konfliktus merült fel a nátrium-glükonát értékesítési kvótáinak felosztásával kapcsolatban. Ez a konfliktus a Roquette által bizonyítani kívántakkal ellentétben azt jelzi, hogy a kartell tagjainak legalábbis szándékukban állt folytatni az értékesítési kvótákkal kapcsolatos kompromisszumkeresés. Nem bizonyíthatja a Roquette kartellben való részvételének tényleges megszüntetését az, hogy a Roquette által a 2000. július 25-i kifogásközlésre adott válaszból a Határozat (229) preambulumbekzdésében hivatkozottak szerint kitűnik az, hogy az 1994. október 4-i találkozó során a Roquette „bejelentette a kartellben való részvételének megszüntetésére irányuló szándékát”. A Roquette által a szóban forgó találkozóon kifejtett álláspontot annak összefüggéseiben vizsgálva, az legfeljebb annak rögzítését jelenti, hogy erőfeszítéseket tesz a kartelltől való eltávolodása érdekében. Ehhez hasonlóan az a körülmény, hogy a Roquette képviselője a találkozó során korábban elhagyta a helyiséget, nem jelenti azt, hogy a Roquette nyíltan elhatárolódott volna a találkozó tartalmától. A felek között az adott találkozó

alkalmával felmerült konfliktus háttere alapján a Bizottság okkal tekinthette ezt a magatartást inkább a kartell többi tagjával szembeni, további engedmények elérésére irányuló taktikának, mint a Roquette kartellben való részvételének végét jelző cselekménynek.

193 Ebből eredően a Bizottság okkal vélte úgy, hogy a Roquette nem szüntette meg a kartellben való részvételét 1994 májusában vagy az 1994. október 4-i találkozón.

194 Ami az 1995. június 3-tól 5-ig, Anaheimben tartott találkozó jellegét illeti, először is a Roquette nem vitatja azt, hogy – mint azt a Bizottság a Határozat (232) preambulumbekzdésében megállapította – e találkozó során a kartell valamennyi tagja jelen volt, és a résztvevők a nátrium-glükonát 1994-es értékesítési mennyiségeit vitatták meg. A Bizottság különösen kiemelte és a Roquette nem vitatta azt, hogy az ADM állítása szerint a Jungbunzlauer azt kérte tőle, hogy „közölje az ADM által 1994-ben elért nátrium-glükonát-eladások összesített adatait” (a Határozat (232) preambulumbekzdése).

195 Ez az eljárási mód lényegében egybeesett a kartellen belül folytatott állandó gyakorlattal, amely a kiosztott értékesítési kvóták betartásának biztosítását szolgálta, és amely – amint az a Határozat (92) és (93) preambulumbekzdéséből kitűnik – abból állt, hogy a kartell tagjai minden egyes találkozót megelőzően a Jungbunzlauernek továbbították értékesítési adataikat, amely összegyűjtötte azokat, majd a találkozó során ezen adatokat [a kartell résztvevőinek] szétosztotta.

196 Másodszor a Roquette nem vitatja az eseményeknek a Bizottság által a Határozat (232) preambulumbekzdésében foglalt leírását sem, miszerint e találkozó során az értékesítési mennyiségekre vonatkozó új információcsere-rendszert javasoltak. E rendszer lehetővé tette, hogy a következőképpen határozzák meg névtelenül – vagyis anélkül, hogy az egyes tagok a többi résztvevő értékesítési adatait ismerték volna – a

nátrium-glükonát-piac teljes méretét: „»A« vállalkozás egy tetszés szerinti számot ír fel, amely az összesített értékesítési mennyiségének bizonyos részét teszi ki; a »B« vállalkozás aztán megmutatja a »C« vállalkozásnak az »A« és a »B« vállalkozás által felírt számok összegét; a »C« vállalkozás ehhez az összeghez hozzáadja a saját összesített értékesítési mennyiségét; végül az »A« vállalkozás ehhez hozzáadja a teljes értékesítési mennyiségének fennmaradó összegét, és ezt az összesített összeget a csoport tudomására hozza” (a Határozat (233) preambulumbekzdése).

- ¹⁹⁷ Erre a körülményre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság joggal találhatta úgy, hogy ez a kartell tagjainak újabb kísérlete volt „a rend helyreállítására a piacon”, valamint arra, hogy fenntartsák az előző években megvalósított versenyellenes gyakorlatokat, amelynek célja az volt, hogy a piac irányítását együttes fellépéssel biztosítsák, még ha az adott esetben ez eltérő formában és módszerekkel is történt. Azt a körülményt, hogy a kartell tagjai a fentiekben leírtak szerint „névtelen” információcsere-rendszert próbáltak felállítani, a Bizottság ésszerűen értelmezhetette úgy, hogy az a kartellen belüli vállalkozások magatartásának természetes folytatása volt, amelyet – amint az többek között a Határozat (93) preambulumbekzdéséből is kiderül – „egyre növekvő kölcsönös bizalmatlanság légköre jellemzett”, ám amelynek mindemellett a piac felosztása volt a célja. Ebből a szemszögből nézve a Bizottság jogszerűen feltételezhetette azt, hogy a kartell tagjai az új információcsere-rendszer felállításával azt bizonyították, hogy „még mindig [szándékukban állt] olyan megoldást találni, amely lehetővé teszi számukra versenyellenes gyakorlatuk folytatását” (a Határozat (322) preambulumbekzdése), valamint „a piac irányításának együttes fellépéssel való fenntartását” (a Határozat (232) preambulumbekzdése).

- ¹⁹⁸ Harmadszor, az, hogy az 1994. október 4-i és 1995 júniusi találkozó között eltelt időszak hosszabb volt, mint a korábbi találkozók között eltelt idő, legfeljebb a kartell tagjai között fennállott alapvető véleménykülönbségeket bizonyítja, azonban nem érvényteleníti a Bizottság azon következtetését, hogy az 1995 júniusi találkozón új kísérlet történt a versenykorlátozó gyakorlatok fenntartására.

- 199 Negyedszer, a Roquette által e találkozó alatt írásba foglalt rövid feljegyzés – amelyre a Bizottság a Határozat (233) és (322) preambulumbekendésében hivatkozott – („6.95 Anaheim: Vita: ellentételezés; 44 000 millió tonnányi világméretű termelési célkitűzés; árak”) ésszerűen tekinthető a Bizottság elmélete alátámasztásának, még ha igaz is, hogy egyedileg kiemelve szöveggörnyezetéből e feljegyzés csupán homályos elképzeléseket nyújthat az 1995. június 3. és 5. közötti találkozó során folytatott vitákról.
- 200 Ötödször, nincs jelentősége a Roquette egyik alkalmazottja által tett, a Roquette 1999. július 22-i leveléhez csatolt azon nyilatkozatnak, amely szerint a találkozó „nem vezetett semmire, és nem volt semmiféle értelme”, ami összhangban van a Jungbunzlauer 1999. április 30-i levelében tett nyilatkozatával. Ez ugyanis megerősíti azt, hogy a találkozó nem hozott változást az egyetlen, folyamatos jogsértés végrehajtása tekintetében (a Határozat (254) preambulumbekendése). A levél tehát nem bizonyítja azt, hogy a kartell tagjainak, akár más formában és más módszerekkel, ne állt volna szándékukban fenntartani jogsértő magatartásukat.
- 201 Ezzel kapcsolatosan emlékeztetni kell arra, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésének valamely megállapodásra, illetve összehangolt magatartásra történő alkalmazásának vizsgálata tekintetében a megállapodás tényleges hatásait felesleges figyelembe venni, ha már egyszer bebizonyosodott, hogy e megállapodás célja a közös piacon a verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása (a Bíróság 56/64. és 58/64. sz., Consten és Grundig kontra Bizottság egyesített ügyekben 1966. július 13-án hozott ítéletének [EBHT 1966., 321. o.] 390. és azt követő pontja; a fenti 89. pontban hivatkozott, Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 99. pontja; a C-199/92 P. sz., Hüls kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítélet [EBHT 1999., I-4287. o.] 178. pontja; a T-39-40/92. sz., CB és Europay kontra Bizottság egyesített ügyekben 1994. február 23-án hozott ítélet [EBHT 1994., II-49. o.] 87. pontja).
- 202 Mindezekből eredően a Bizottság okkal találta úgy, hogy a kartell 1995 júniusáig tartott.

III – *Az enyhítő körülményekről*A – *A felek érvei*

- 203 A Roquette lényegében azt adja elő, hogy, még ha a Bizottság nem is vétett hibát a jogsértés súlyának értékelésekor, a bíróság összegének megállapításakor enyhítő körülményként kellett volna figyelembe vennie a Roquette-nek a jogsértésben játszott kizárólag passzív vagy vezetőt követő szerepét, továbbá azt, hogy a Roquette a megállapodott megszorító gyakorlatokat nem hajtotta végre, végül pedig a Roquette jogsértést „fékező szerepét”. A Roquette ebben az összefüggésben a jogsértés súlyával kapcsolatban felhozott érveire utal.
- 204 A Roquette nézete szerint ezek a mulasztások az iránymutatás megsértését jelentik, és ellenkeznek az ítélkezési gyakorlat által kialakított elvekkel (a T-2/89. sz., Petrofina kontra Bizottság ügyben 1991. október 24-én hozott ítélet [EBHT 1991., II-1087. o.] 173. pontja, és a T-308/94. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-925. o.] 230. és 231. pontja).
- 205 Válaszában a Roquette egyértelművé teszi, hogy a Bizottság által figyelembe nem vett enyhítő körülmények kapcsán a jogsértést „fékező szerepére” hivatkozik. Így különösen, elsősorban arra hivatkozik, hogy ő kezdeményezte az „anyalúgok” figyelembevételének kizárását. Másodszor azt állítja, hogy a kartell sarkkövének számító felügyeleti rendszer működését gyengítette az, hogy ő maga megtagadta az elégséges gyakoriságú információcserét. Harmadszor előadja, hogy a külső felügyeleti rendszer finanszírozásának megtagadása következtében a kartell zavartalan működését akadályozta, mivel a felek által a kartell részére szolgáltatott adatok megbízhatóságát lehetetlen volt igazolni. Ez pedig megteremtette a kartellmegállapodásban rögzített feltételek figyelmen kívül hagyásának lehetőségét, és a bizalmatlanság léggörét idézte elő, ami a kartell felbomlásához vezetett. Negyedszer

arra hivatkozik, hogy mindig is független értékesítési politikát folytatott, amit az a tény is mutat, hogy árai szinte soha nem feleltek meg a kartell által rögzített minimum- vagy céláraknak. Ötödször előadja, hogy elsőként ő vetett véget a kartellnek.

206 A Bizottság az érvelés elutasítását kéri.

B – *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

207 A Roquette a keresetében láthatóan azt sérelmezi, hogy a Bizottság nem részesítette őt azon enyhítő körülmények kedvezményében, amelyek a jogsértésben játszott kizárólag passzív és „a vezetőt követő” szerepéből, a megállapodott korlátozó magatartások végrehajtásának megtagadásából, valamint a jogsértéssel kapcsolatos „fékező szerepéből” következtek volna. E tekintetben a Roquette általános jelleggel utal a jogsértés súlyával kapcsolatos kérelmekben már előadott szempontokra, azt állítva, hogy amennyiben ezeket a körülményeket az alapösszeg meghatározásakor nem vették figyelembe, úgy természetesen helyük van az enyhítő körülmények értékelésével összefüggésben is.

208 Ezen érvekkel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzatának 44. cikke 1. §-ának c) és d) pontja szerint a keresetnek többek között tartalmaznia kell a felhozott jogalapok rövid ismertetését. Ezenfelül az ítélkezési gyakorlat szerint, függetlenül a terminológiai kérdésektől, ennek az ismertetésnek megfelelően érthetőnek és pontosnak kell lennie ahhoz, hogy lehetővé tegye az alperes számára azt, hogy előkészítse védekezését, az Elsőfokú Bíróság számára pedig azt, hogy a kereset tárgyában határozhasson, adott esetben, anélkül hogy bármilyen más további információt kellene kérnie. A jogbiztonság és a gondos igazságszolgáltatás biztosítása érdekében a kereset elfogadhatóságához a lényegi tény- és

jogkérdéseknek, amelyekre alapul, ha csak röviden is, de a keresetből magából koherens és érthető módon ki kell tűnniük (ezzel kapcsolatban lásd az Elsőfokú Bíróság T-84/96. sz., Cipeke kontra Bizottság ügyben 1997. november 7-én hozott ítéletének [EBHT 1997., II-2081. o.] 31. pontját, és a T-154/98. sz., Asia Motor France és társai kontra Bizottság ügyben 1999. május 21-én hozott végzésének [EBHT 1999., II-1703. o.] 49. pontját).

- 209 A Roquette által a jelen ügyben tett, a jogsértés súlyára vonatkozó jogalapok kapcsán felhozott szempontokra történő, az állítólagos enyhítő körülmények fennállásának bizonyítására irányuló általános utalás nem teszi lehetővé az Elsőfokú Bíróság számára az enyhítő körülmények fennállására hivatkozó jogalap terjedelmének pontos meghatározását. Bár lehetséges, hogy a Roquette által hivatkozott alapvető jogi és ténybeli körülmények a keresetben meg vannak határozva, ezzel együtt fontos, hogy a felperes koherens és érthető módon bemutassa azokat. Így különösen nem az Elsőfokú Bíróság feladata az első jogalap alátámasztása érdekében előadott valamennyi körülményt megvizsgálni annak eldöntése érdekében, hogy ezek a körülmények egyúttal a második jogalapot is alátámaszthatják-e, illetve hogy a jelen ügyben mely körülmények milyen típusú enyhítő körülmények alátámasztására használhatók fel. Nem változtat ezen a következtetésen az sem, hogy a Bizottság ezen jogalap nyilvánvaló pontatlansága ellenére kifejezetten megkísérelte azonosítani a felperes által a jogsértés súlyára vonatkozó jogalappal összefüggésben felhozott azon érveket, amelyek esetlegesen az állítólagos enyhítő körülményekre vonatkozó jogalapját is alátámaszthatják, és megkísérelte azokat ebben az összefüggésben megválaszolni. A Bizottság által kialakított álláspont pusztán feltételezés a Roquette által előterjesztett jogalap pontos terjedelmével kapcsolatban. Az nem teszi azonban lehetővé a Roquette által az enyhítő körülmények fennállásával kapcsolatban előterjesztett jogalap pontos terjedelmének meghatározását.

- 210 Ez okból a Bizottság által az enyhítő körülmények értékelésekor vétett hibákkal kapcsolatos jogalapokat, mint az eljárási szabályzat 44. cikke 1. §-a c) és d) pontja alapján elfogadhatatlanokat, el kell utasítani.

IV – *A Roquette közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködéséről*

A – *Bevezetés*

- 211 A Roquette nézete szerint a Bizottság az engedékenységi közlemény alkalmazása során is követett el mérlegelési hibákat.
- 212 A Roquette előadja, hogy az engedékenységi közlemény C. szakasza szerint a Bizottságnak a bírság összegét 50–70%-kal kellett volna csökkentenie vele szemben, a közlemény D. szakasza szerinti 40%-os csökkentés helyett.
- 213 A Roquette álláspontjának alátámasztásául azzal érvel, hogy a Bizottságnak az általa szolgáltatott bizonyítékok jellegével és tartalmával kapcsolatos értékelése két okból hibás. Egyrészt, a Bizottság által a Határozatban előadottakkal ellentétben, ő volt a kartell első és egyetlen tagja, amely a Határozat meghozatala vonatkozásában döntő jelentőségű bizonyítékot szolgáltatott. Másrészt a Roquette előadja, hogy a Bizottság hibásan relativizálta a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködésének fontosságát azáltal, hogy azt állította, a Roquette csak a Bizottság 1999. március 2-i, a 17. rendelet 11. cikkének (1) bekezdése szerinti hivatalos információkérésére adott válaszában fedte fel a vonatkozó dokumentumokat.
- 214 Ezért a Roquette azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság a bírságokkal kapcsolatos korlátlan felülvizsgálati jogkörében eljárva vizsgálja felül ezt az értékelést (322/81. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 1983. november 9-én hozott ítélet [EBHT 1983., 3461. o.] 111. pontja).

B – Arról az érvről, amely szerint a Roquette volt a kartell első és egyetlen tagja, amely a Határozat meghozatala vonatkozásában döntő jelentőségű bizonyítékot szolgáltatott a Bizottság számára

1. Általános szempontok

215 A Roquette fenntartja, hogy a Bizottság a Határozat (415) preambulumbekzdésében tévesen helyezkedett arra az álláspontra, hogy „a Fujisawa volt a kartell első tagja, aki bizonyítékot szolgáltatott a kartell létezésére vonatkozóan”. A Roquette e tekintetben két kifogást terjeszt elő. Először is azt állítja, hogy a Bizottság által a Roquette-tel folytatott együttműködését megelőzően beszerzett információk nem voltak elegendőek a kartell létezésének bizonyításához. Másodsor, a Roquette nézete szerint kizárólag a Bizottsággal folytatott saját együttműködése volt az oka annak, hogy ez utóbbi a Határozat meghozatala vonatkozásában döntő jelentőségű információkhoz jutott. Ezeket az érveket általános megfontolások előzik meg azon szabályokkal kapcsolatban, amelyeket a jelen ügyben a Bizottságnak a felek által a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködés értékelése kapcsán alkalmaznia kell.

2. Általános megfontolások a felek által a jelen ügy közigazgatási eljárása során tanúsított együttműködés értékelése vonatkozásában alkalmazandó szabályokkal kapcsolatban

a) A felek érvei

216 A Roquette nézete szerint a jelen ügy konkrét körülményei között a Bizottságnak a bírság összegéből ezen az alapon juttatott csökkentés terjedelmét elsősorban nem a felek által a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködés sorrendje alapján

kellett volna értékelnie, hanem mindenekelőtt a felek által a Határozatban rögzített kifogások megfogalmazása érdekében szolgáltatott bizonyítékok tartalma és hozzáadott értéke alapján.

217 A jelen ügy konkrét körülményeivel kapcsolatban a Roquette fenntartja, hogy a Bizottság csak az Egyesült Államokban lefolytatott vizsgálatokra vonatkozó információ megszerzése után nyitotta meg saját, a Határozat elfogadásához vezető vizsgálatát. A Határozat (53) preambulumbekzdéséből látható, hogy az amerikai igazságügyi minisztérium 1997 márciusában tájékoztatta a Bizottságot a nátrium-glükonát-piacca kapcsolatos vizsgálatról. Hasonlóképpen látható, hogy a Bizottság 1997 októberében értesült arról, hogy az Akzo, az Avebe és a Glucona elismerték, hogy részt vettek a nátrium-glükonát árának rögzítésére, valamint e termék értékesítési mennyiségeinek „az Egyesült Államokban és másutt” történő felosztására létrejött kartellben; továbbá hogy 1997 decemberében és 1998 februárjában a Roquette és a Fujisawa hasonlóképpen beismerte részvételét. Még ha a Határozatban a Bizottság nem is jelölte meg pontosan az Egyesült Államokban folytatott eljárás alapján birtokolt információ jellegét, mindazonáltal ésszerű volna azt feltételezni, hogy a Bizottság rendelkezésére álltak legalább az Egyesült Államokban lefolytatott vizsgálatok eredményével kapcsolatos, 1997. szeptember 24-i és december 17-i sajtóközlemények, amelyek a nyilvánosság számára interneten hozzáférhetőek voltak.

218 A Roquette ebből arra következtet, hogy amikor a Bizottság a Határozat (54) preambulumbekzdéséből kitűnően az „1997/98 telében” a 17. rendelet 11. cikke alapján megküldte első információkéréseit „a [nátrium-glükonát] legnagyobb európai gyártói, kereskedői és vevői részére”, már értesült a kartellnek a nátrium-glükonát világgpiacán történő létezéséről, a résztvevők kilétéről, arról, hogy az amerikai hatóságok előtt e résztvevők mindegyike elismerte a jogsértést, valamint arról, hogy a jogsértés 1995 júniusában megszűnt.

219 Ilyen különleges körülmények között azonban nem indokolt, ha az a fél részesül a maximális csökkentésben, amelyik elsőként működött együtt a Bizottsággal, hanem az azt a résztvevőt illeti meg, aki a releváns információkat és iratokat szolgáltatta, és

ezáltal ténylegesen lehetővé tette, hogy a Bizottság a jogsértést kevesebb nehézség árán állapítsa meg.

220 Ez az álláspont továbbá megfelel annak a megközelítésnek, amelyet maga a Bizottság fektetett le a bírságok csökkentéséről szóló, 2001 júliusában közzétett új közlemény tervezetében (a továbbiakban: az új közlemény tervezete), és – annak 2002-ben történt közzététele óta – a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló új közleményében (HL 2002. C 45., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 155. o., a továbbiakban: új közlemény). A Bizottságnak ezért a jelen ügyben ezt az új politikát kellett volna követnie. Ezen érvelés alátámasztásául a Roquette válaszában egyrészt hivatkozik arra, hogy az ilyen közlemény jogi természeténél fogva jogos elvárásokat keletkeztet az érintett vállalkozások részére, másrészt azon általános büntetőjogi elvre, hogy a legkedvezőbb büntetőtörvényt kell alkalmazni (enyhébb törvény visszaható hatálya) (a C-230/97. sz. Awoyemi-ügyben 1998. október 29-én hozott ítélet [EBHT 1998., I-6781. o.] és az EK-Szerződés 85. cikke szerinti eljárással kapcsolatos, 1998. október 14-i 1999/210/EK bizottsági határozat [IV/F-3/33.708. sz. ügy – British Sugar plc és társai, HL 1999. L 76., 1. o.]).

221 A Bizottság előadja, hogy a Roquette nem hivatkozhat az új közlemény tervezetére. A Bizottság vitatja a Roquette azon jogalapjának elfogadhatóságát, miszerint a legkedvezőbb büntetőtörvény alkalmazásának elve az új közlemény alkalmazását indokolná. Ezt a jogalapot elfogadhatatlannak tekinti, mivel azt első alkalommal a válaszban hozták fel. Másodlagosan a Bizottság lényegében azt adja elő, hogy a Roquette saját magának mond ellent, amikor egyrészt azt sérelmezi, hogy a Bizottság az engedékenységi közleményt nem alkalmazta helyesen, másrészt pedig az engedékenységi közleményt felváltó új közlemény visszaható alkalmazását igyekszik elérni.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

222 Az engedékenységi közleményben a Bizottság meghatározta azokat a körülményeket, amelyek fennállása esetén a kartellügyekben folytatott vizsgálata során

vele együttműködő vállalkozások mentesülhetnek a bírság alól, vagy a velük szemben egyébként kiszabható bírság csökkenthető (lásd az engedékenységi közlemény A. szakaszának (3) bekezdését).

223 Az engedékenységi közlemény a Bizottság mérlegelési jogköre gyakorlásából következik, és mindössze a Bizottság jogkörének az egyenlő bánásmód elve alapján történő önkéntes korlátozását jelenti (ezzel kapcsolatban lásd a T-214/95. sz., Vlaams Gewest kontra Bizottság ügyben 1998. április 30-án hozott ítélet [EBHT 1998., II-717. o.] 89. pontját). Továbbá mint az a közlemény D. szakaszának (3) bekezdésében kifejezetten említésre került, ez utóbbi olyan jogos elvárásokat keletkeztetett, amelyekben a vállalkozások egy kartell létezésének a Bizottság felé történő felfedésekor bízhatnak. Ezért, tekintettel az egyenlő bánásmód elvének tiszteletben tartására és arra a jogos bizalomra, amelyeket a Bizottsággal együttműködni kívánó vállalkozások a közleményből levonhattak, a Bizottság köteles volt azt betartani, amikor a Roquette együttműködését a vele szemben kiszabott bírság összegének meghatározása kapcsán értékelte.

224 Ezért a Roquette tévesen állítja azt, hogy a jelen ügyben a Bizottságnak nem az engedékenységi közleményben, hanem az új közlemény tervezetében vagy magában az új közleményben lefektetett szabályokat kellett volna alkalmaznia. Ami az új közlemény tervezetét illeti, bár ez a dokumentum 2001 júliusában, vagyis a Határozat elfogadása előtt került közzétételre, a Roquette nem vitatja, hogy a Bizottság azzal az egyedüli céllal tette azt közzé, hogy lehetőséget adjon az érintettek számára vonatkozó észrevételeik benyújtására. Az új közleményt azonban csak a Határozat elfogadása után tették közzé. Ezért a jelen ügyben sem az új közlemény tervezete, sem maga az új közlemény nem jelenthette a Bizottság mérlegelési jogköre gyakorlásának önkéntes korlátozását (ezzel kapcsolatban lásd a T-13/99. sz., Pfizer Animal Health kontra Tanács ügyben 2002. szeptember 11-én hozott ítélet [EBHT 2002., II-3305. o.] 121. pontját, valamint a T-70/99. sz., Alpharma kontra Tanács ügyben 2002. szeptember 11-én hozott ítélet [EBHT 2002., II-3495. o.] 142. pontját).

- 225 Ebből eredően a Roquette tévesen hivatkozik a bizalomvédelem elvére, valamint – feltételezve, hogy a közösségi jogban létezik ez az általános elv – a legkedvezőbb büntetőtörvény alkalmazásának elvére annak bizonyítása érdekében, hogy a Bizottságnak a jelen ügyben az új közlemény tervezetét vagy magát az új közleményt, esetleg az ezekben a dokumentumokban rögzített elveket kellett volna alkalmaznia.
- 226 Továbbá mint azt a Roquette kiemeli, a Határozat (53) preambulumbekkezdéséből látható az, hogy a Bizottság – az általa korábban lefolytatott bizonyos más vizsgálatokkal ellentétben – a jelen ügyben már nyilvánvalóan azelőtt rendelkezett bizonyos információkkal a nátrium-glükonát-piacon létező, világméretű kartell fennállására és a kartell néhány tagjának kilétére vonatkozóan, mielőtt a 17. rendelet szerint megindította saját vizsgálatát (lásd a Határozat (53) preambulumbekkezdését).
- 227 Ez a körülmény azonban nem róhatja azt a kötelezettséget a Bizottságra, hogy eltérjen a vállalkozások általi együttműködésre vonatkozóan az engedékenységi közleményben lefektetett szabályoktól.
- 228 Végül ki kell emelni, hogy a Roquette nem vitatja, hogy a Fujisawa volt a kartell első olyan tagja, aki a kartell létezését felfedte, és tájékoztatta a Bizottságot a tagok kilétéről, valamint a jogsértés céljáról. A Roquette azt is elismeri, hogy az engedékenységi közleményben lefektetett elv szerint alapvetően csak az a vállalkozás, amely „elsőként szolgált döntő bizonyítékot a kartell fennállásának bizonyítására”, részesülhet az együttműködése hiányában kiszabható bírság különösen jelentős (legalább 75%-os) vagy jelentős (50–75%-os) csökkentésében (lásd az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontját, illetve C. szakaszát).
- 229 A jelen ügyben a Bizottság csak a Fujisawa által szolgáltatott információ megszerzése után rendelte el határozattal a vizsgálat megindítását az érintett vállalkozások

vonatkozásában, a közlemény B. szakaszának a) pontja szerint. Ezért az Egyesült Államokban lefolytatott vizsgálat révén megszerzett információk a Fujisawa tekintetében – a rendelkezés szerinti értelemben – nem zárhatták ki a közlemény B. szakaszában előírt szabályok alkalmazását.

230 Ebből eredően a Bizottság – a Roquette álláspontjával ellentétben – a jelen ügyben helyesen alkalmazta az 1996-os engedélyezési közleményben lefektetett szabályokat.

3. Azon érvről, amely szerint a Bizottság által a Roquette együttműködése előtt megszerzett információ nem volt elegendő a kartell létezésének bizonyításához

a) A felek érvei

231 A Roquette előadja, hogy a Bizottság által a Roquette-tel való együttműködése előtt beszerzett információk nem bizonyítják kétségtelenül a kartell tartalmát és működési módját.

232 Először is a Roquette előadja, hogy a Bizottsággal folytatott együttműködése előtt az utóbbi birtokában lévő információk nem terjedtek túl azokon az információkon, amelyeket az már az amerikai hatóságoktól megkapott, illetve amelyek a nyilvánosság számára hozzáférhetőek voltak. Ez az információ csak azt tartalmazta, hogy az Akzóról, az Avebéről, a Gluconáról, a Roquette-ről és a Fujisawáról bebizonyosodott, hogy 1993 augusztusától 1995 júniusáig összefogtak, hogy – többek között – az árakban megállapodjanak, és a piaci részesedéseket felosszák.

- 233 Másodszer, a Roquette nézete szerint ez az információ nem volt elegendő a kartell létezésének bizonyításához, mivel az alapvetően pusztán nyilatkozatokból állt. Az egyedüli okirati bizonyítékot utazási jegyek jelentették. A Bizottság azért vélte szükségesnek, hogy információkéréseket küldjön ki, és a felek helyiségeiben vizsgálatot folytasson, mert nem volt elegendő számára az amerikai hatóságoktól kapott információ, valamint a Fujisawa által 1998. május 12-én, illetve az ADM által 1999. január 21-én szolgáltatott első tájékoztatás.
- 234 A Bizottság előadja, hogy a Fujisawa volt az első vállalkozás, amely a kartell létezésével kapcsolatban döntő jelentőségű bizonyítékot szolgáltatott.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 235 Annak állításával, hogy a Bizottság által a Roquette-tel való együttműködés előtt megszerzett információ nem volt elegendő a kartell létezésének bizonyításához, a Roquette alapvetően azt kívánja bemutatni, hogy a Bizottság tévesen jutott arra a nézetre, hogy a Fujisawa volt az, aki elsőként szolgáltatott döntő bizonyítékot a kartell fennállásának bizonyítására az engedékenységi közlemény B. szakasza b) pontjával együttesen értelmezett C. szakasza szerint.
- 236 Az engedékenységi közlemény „Jelentős mértékű csökkentés” című C. szakasza a következőképpen rendelkezik:

„Azon a – B. szakasz b)–e) pontjában felsorolt feltételeknek megfelelő – vállalkozással szemben, amely felfedi a titkos kartellt, miután a Bizottság hatá-

rozatban elrendelt vizsgálatot kezdett a kartellben részt vevő vállalkozásokkal szemben, anélkül hogy e vizsgálat kellő bizonyítékot nyújtott volna a Bizottság határozat elfogadása céljából indított eljárása megindításához, a bírság 50–75%-kal csökkenthető.”

237 A B. szakasz b)–e) pontjában meghatározott feltételek, amelyekre a C. szakasz utal, azon vállalkozásra vonatkoznak, amely:

„b) elsőként szolgált döntő bizonyítékot a kartell fennállásának bizonyítására;

c) legkésőbb a kartell felfedésekor megszünteti kartellben való részvételét;

d) minden hasznos információt, valamint a kartellel kapcsolatosan birtokában lévő minden dokumentumot és bizonyítékot átnyújt a Bizottságnak, valamint teljes mértékben és folyamatosan együttműködik a vizsgálat lefolytatásának egész ideje alatt;

e) nem kényszerített más vállalkozást a kartellben való részvételre és a jogsértő cselekményben nem volt kezdeményező vagy meghatározó szerepe”.

238 Ezekből a rendelkezésekből először is egyértelmű, hogy – ellentétben a Roquette által a bírságnak az engedékenységi közlemény B. vagy C. szakasza alapján történő csökkentése érdekében állítottakkal – utóbbiak nem követelik meg, hogy a kartellt felfedő fél „a kartell tartalmára és működésére vonatkozó megdönthetetlen bizonyítékot” szolgáltasson a Bizottság részére.

- 239 Az engedékenységi közlemény szerint a B. szakasz b) pontjában rögzített feltétel már azzal teljesül, hogy a titkos kartellt felfedő vállalkozás „elsőként szolgáltatót döntő bizonyítékot a kartell fennállásának bizonyítására”.
- 240 Ezért az a körülmény, hogy a kartell egyik tagja általi felfedését követően a Bizottság információkéréseket küld ki és vizsgálatot folytat a többi tagnál, a legkevésbé sem utal arra, hogy a felfedő tag által szolgáltatott információ az engedékenységi közlemény B. vagy C. szakasza értelmében elégtelen lett volna.
- 241 Továbbá a Roquette e tekintetben azt állítja, hogy a Fujisawa által szolgáltatott információ nem terjedt túl azon, amelyet a Bizottság az amerikai hatóságoktól korábban már megkapott vagy legalábbis meg kellett volna kapnia. Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy – még ha ez az állítás helytálló is – a Közösség versenyjoggal kapcsolatos autonóm hatáskörének elve magában foglalja azt, hogy a Bizottságot az EK 81. cikk alapján történő határozathozatal érdekében lefolytatott bizonyítás során nem kötik hivatalból a harmadik államok hatóságai által beszerzett bizonyítékok.
- 242 Végül mindenesetre meg kell állapítani, hogy a Fujisawa által szolgáltatott információ – a Roquette előadásával ellentétben – túlterjedt az amerikai hatóságok sajtóközleményeiben foglaltakon, amelyeket a Roquette az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott. Először is ezek a sajtóközlemények nem tartalmazták valamennyi, a kartellben részt vevő tag nevét. Másodsor, ezek a sajtóközlemények bizonyos megállapodások összefoglaló leírására szorítkoztak. Azonban mint arra a Bizottság a Határozat (415) preambulumbekzdésében helyesen rámutatott, a Fujisawa a kartell létezését feljelentő, 1998. május 12-i levelében felfedte a kartell tagjainak kilétét, leírást adott a közöttük létrejött legfőbb megállapodásokról és azok időtartamáról, a

kartell végrehajtásának és működésének mechanizmusairól, és közölte a kartell találkozóinak – jóllehet nem teljes – listáját, némely találkozók tartalmának összefoglalásával együtt.

243 Az engedékenységi közlemény B. szakaszának a Fujisawára történt alkalmazása során a Bizottság a Határozat (414) preambulumbekkezdéséből kitűnően bizonyos mértékben figyelembe vette azt, hogy amikor a Fujisawa feljelentette a kartellt, „már [tudott] az amerikai igazságügyi minisztériumnak a [nátrium-glükonát-]piac vonatkozásában lefolytatott vizsgálatáról, és arról, hogy az Akzo, az Avebe és a Glucona elismerték, hogy részt vettek a nátrium-glükonát árának rögzítésére, valamint e termék értékesítési mennyiségeinek »az Egyesült Államokban és másutt« történő felosztására létrejött kartellben”.

244 A fentiekből következően a Roquette tévesen állítja azt, hogy nem a Fujisawa volt az, aki elsőként szolgáltatott döntő bizonyítékot a kartell fennállásának bizonyítására az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerint a Bizottság számára. Ennek megfelelően el kell utasítani a Roquette első kifogását, amely szerint az ő együttműködése előtt a Bizottság rendelkezésére álló információ elégtelen volt.

4. Arról az érvről, amely szerint kizárólag a Roquette által szolgáltatott bizonyítékok voltak döntő jelentőségűek a Határozat meghozatala szempontjából

a) A felek érvei

245 A Roquette arra hivatkozik, hogy a Bizottság kizárólag az általa a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködés révén jutott a kifogásközlésben, majd azt követően a Határozatban megjelölt információkhoz.

- 246 Először is a kifogásközléssel kapcsolatban a Roquette előadja, hogy az összesen tizenhárom melléklet közül tíz tartalmazott a felek által önkéntesen átadott iratokat, amelyből nyolc tőle származott. Továbbá a kartell történetét bemutató részben majdnem minden oldalon hivatkozás található a Roquette által szolgáltatott, kézzel írt feljegyzésekre.
- 247 Másodszor, magával a Határozattal kapcsolatban a Roquette előadja, hogy két tényező mutatja az általa szolgáltatott információ döntő jellegét. Először is, a Bizottság a Roquette információinak köszönhetően tudott megbizonyosodni a szervezés alapelveiről, a vevőkre vonatkozó információcsere-rendszerről, a megállapodások végrehajtásáról, valamint az 1987 februárja és 1995 júniusa között tartott találkozók tartalmáról. Másodszor, a Határozat által tartalmazott leírások között bizonyos pontosságbeli eltérések mutatkoznak attól függően, hogy azok a Roquette által szolgáltatott információkon alapulnak, vagy sem.
- 248 Ami a szervezés alapelveit illeti, a Határozatnak ezen alapelveket tárgyaló szakaszához tartozó lábfeljegyzésekből egyértelműen kitűnik a Roquette információinak e tekintetben fennálló, döntő jellege. Tizenkettő hivatkozásból nyolc a Roquette által szolgáltatott bizonyítékon alapul. A Határozatnak a kvótafelosztási rendszert bemutató (83) preambulumbekkezdése többek között hivatkozik a Roquette kézzel írt jegyzeteire, amelyeket a Bizottsággal folytatott együttműködése során szolgáltatott. A Határozat (88) preambulumbekkezdésében a Bizottság információit kizárólag a Roquette által szolgáltatott azon iratokra alapozza, amelyben a minimum-, illetve célárak rögzítésével kapcsolatos rendszer működésének magyarázata szerepelt.

- 249 Ami a vevőkre vonatkozó információcserének a Bizottság általi megállapítását illeti, a Roquette által szolgáltatott információ döntő jellege kitűnik a Határozat (90) preambulumbekkezdéséből, illetve 46. és 47. lábjegyzetéből. A Bizottság ezekben a pontokban kizárólag a Roquette által az együttműködése során szolgáltatott információra hivatkozik.
- 250 A megállapodások végrehajtásával és különösen a felügyeleti rendszer létezésével kapcsolatban a Roquette szerint úgy tűnik, hogy a Bizottság e vonatkozásban – ennek kifejezett pontosítása nélkül – a Roquette által szolgáltatott bizonyítékot használja fel (a Határozat (172) preambulumbekkezdése).
- 251 Végül, a kartell tagjai által 1987 februárja és 1995 júniusa között tartott találkozók anyagának a Bizottság általi bemutatása kapcsán a Roquette által szolgáltatott, kézzel írt feljegyzések a döntőek. Ezt a Bizottság elismeri a Határozat (121) preambulumbekkezdésében, amely kimondja, hogy „[a]z egyes találkozókat tartalma az 1989–90-es időszakban [...] pontosabban ismert, mivel itt a vállalkozások nyilatkozatait ebből az időből származó anyagok támasztják alá”. Ezek az ebből az időből származó anyagok éppen a Roquette által az 1989. május 11-én Göteborgban tartott találkozótól az 1991. szeptember 3-án, Zürichben tartott találkozóig készített feljegyzéseket jelentik. Ezen, a Roquette által szolgáltatott feljegyzések és a rájuk vonatkozó magyarázatok (lásd az 1999. július 22-i feljegyzést) tették lehetővé a Bizottság számára a kartell működésének, a tagok közötti tárgyalt ügyeknek és az egyes tagok szerepének a megértését, továbbá a vállalkozások által az egymásra történő hivatkozás során használt kódok megfejtését. Bizonyos találkozókon történtek meghatározása érdekében kizárólag ezek a kézzel írt feljegyzések álltak a Bizottság rendelkezésére (lásd a Határozat (131), (132)–(138) és (139)–(149) preambulumbekkezdésében említett találkozókat, továbbá a Fujisawa képviselőjének a Roquette gyárában 1990. január 22-én tett látogatását, a Jungbunzlauer és a Roquette közötti, 1990. február 2-i találkozót, az 1990. május 21–22-én Zürichben tartott találkozót, az 1991. június 10–11-én Genfben tartott találkozót, az 1991. július 24-én Zürichben tartott találkozót, és végül az 1991. szeptember 2–3-án Zürichben tartott találkozót). A Roquette kézzel írott jegyzetei azon megbeszélések versenytorzító jellegének megállapítását is lehetővé tették a Bizottság számára, amelyek egyrésről az ADM,

másrészről pedig a Glucona és a többi európai gyártó között zajlottak le (a Határozat (155) preambulumbekkezdése).

252 A Roquette nézete szerint saját hozzájárulásának döntő szerepét mutatja az is, hogy a Bizottság által a Határozat lábjegyzeteiben az érintett vállalkozások irataira és nyilatkozataira tett 175 hivatkozásnak csaknem a fele a Roquette együttműködése folytán került a Bizottság birtokába. Továbbá a Roquette szolgáltatotta a kartell tárgyával és részleteivel kapcsolatos összes tárgyi bizonyítékot. A Bizottság ezt a Határozat (426) preambulumbekkezdésében ténylegesen elismeri, az alábbiak szerint: „A Roquette [...] a kartell egyetlen olyan tagja, amelyik a kartell találkozóinak eseményeit és eredményeit rögzítő iratokat szolgáltatott”.

253 Továbbá a Roquette érvelése szerint a Határozatból hiányzik azon találkozók tartalmának pontos bemutatása, amelyek vonatkozásában a Roquette kézzel írt feljegyzései nem álltak a Bizottság rendelkezésére, ellentétben azokkal a találkozókkal, amelyek vonatkozásában a Bizottság ilyen információkra támaszkodhatott.

254 Így az a Roquette feljegyzéseiben megörökített első találkozót megelőző időszakokkal kapcsolatban a Bizottság homályos és pontatlan leírásokra szorítkozik (lásd a Határozat (121) preambulumbekkezdését, amelyben a Bizottság „1987 áprilisa és 1990 májusa között” lezajlott „számos fontos többoldalú kartelltalálkozóra” hivatkozik, továbbá lásd a Határozat (122)–(128) preambulumbekkezdésében foglalt találkozók leírását).

- 255 A Bizottság birtokában lévő információk elégtelensége a Roquette által szolgáltatott, kézzel írt feljegyzések keletkezését követő vagy azokban nem szereplő események leírásából is kitűnik. A Roquette e vonatkozásban számos ellentmondásra rámutat, és hivatkozik a Határozat (129) és (164) preambulumbekzdésére. Ezenfelül, mint azt a Határozat (201) és (214) preambulumbekzdése mutatja, a Roquette-nek a kartell adott időszakára vonatkozó iratai és nyilatkozatai nagy segítséget jelentettek a Bizottság számára.
- 256 A Roquette előadja, hogy ő volt az egyedüli tag, amelyik ilyen sok és ilyen jelentős bizonyító erejű bizonyítékot, köztük okirati bizonyítékot szolgáltatott, amelyek között a jogsértés időszakából származó és a vállalkozások magatartásához közvetlenül kapcsolódó iratok is szerepeltek. Ezért előadja, hogy az ítélezési gyakorlat (az Elsőfokú Bíróság T-13/89. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítélete [EBHT 1992., II-1021. o.]) és az új közlemény tervezete szerint a Bizottságnak a bírság csökkentésének meghatározása során jobban figyelembe kellett volna vennie a szolgáltatott információk döntő jellegét.
- 257 Válaszában a Roquette előadja, hogy az általa szolgáltatott információ döntő jellegét nem kérdőjelezhetik meg a Fujisawa által szolgáltatott bizonyítékok. A Roquette nézete szerint a kartell létezésének, a tagok kilétének és a jogsértés céljának felfedésével a Fujisawa pusztán olyan információkat szolgáltatott, amelyeket a Bizottság az amerikai hatóságok internetes oldalairól már ismert. Ezenfelül a Fujisawa által szolgáltatott iratok nagy része pusztán a kartellalálkozók különböző helyszíneire kapcsolódó utazási költségek bizonylataiból áll. A Roquette által szolgáltatott információ ezt jelentősen meghaladja.
- 258 A Bizottság vitatja ezen megfontolások jelentőségét, és kiemeli, hogy teljes mértékben figyelembe vette a Roquette együttműködését azáltal, hogy a bírság összegét vele szemben az engedékenységi közlemény D. szakasza szerint 40%-kal csökkentette.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 259 Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy nem a Roquette volt a Bizottságot a kartellről elsőként tájékoztató kartelltag. Elsőként a Fujisawa szolgáltatott a Bizottság részére döntő adatokat a – feljelentőt is magában foglaló – jogsértés gyanújához (lásd a fenti 244. pontot). Feltételezve az összes többi feltétel megvalósulását, a Bizottság ekkor is csak abban az esetben csökkenthette volna nagyobb mértékben a Roquette-tel szemben kiszabott bírság összegét az engedékenységi közlemény B. vagy C. szakasza szerint, ha a kartell tagjai közül elsőként a Roquette tájékoztatta volna a Bizottságot a kartellről, döntő információk szolgáltatásával.
- 260 A jelen ügyben a Bizottság a Roquette-tel szemben kiszabott bírság összegét az engedékenységi közlemény D. szakasza szerint csökkentette. Ezáltal, mint arra a Bizottság helyesen rámutat, teljes mértékben figyelembe vette a Roquette együttműködését.
- 261 Ennek megfelelően el kell utasítani azt a kifogást, amely szerint a Határozat meghozatala szempontjából kizárólag a Roquette által szolgáltatott bizonyíték lett volna döntő.
- 262 A Roquette azon érve, miszerint a Bizottságnak legalább a közlemény D. szakasza szerinti legmagasabb arányban kellett volna csökkentenie a bírság összegét, átfedésben van a Roquette azon kifogásával, amely együttműködése jelentőségének a Bizottság általi hibás értékelésével kapcsolatos, amely utóbbi alapján a Bizottság az egyébként kiszabható bírságot 40%-kal csökkentette. Ebből eredően ez a két érv az alábbiakban együttesen kerül elbírálásra.

C – Arról az évről, amely szerint a Bizottság tévesen állítja, hogy a Roquette az érintett iratokat csak az információkérésre adott válaszában terjesztette elő

1. A felek érvei

263 A Roquette szerint a Bizottság azért állította, hogy a vonatkozó dokumentumokat csak a 17. rendelet 11. cikkének (1) bekezdése szerinti 1999. március 2-i hivatalos információkérésre adott válaszban bocsátották a rendelkezésére, hogy a Roquette magatartását az engedékenységi közlemény D. szakasza alá tartozónak tekinthesse. A Roquette szerint azonban az 1999. március 2-i hivatalos információkérés terhelő bizonyíték szolgáltatására vonatkozó felszólítást és a védelemhez való jog megsértését jelentő kérdéseket tartalmazott; a Roquette ezzel indokolja a kérdésekre való válaszadás megtagadásának jogát, és azt, hogy ennek megfelelően ezekre a kérdésekre csak a Bizottsággal folytatott együttműködése során adott választ. A Bizottság által feltett kérdések és a Bizottság által már birtokolt információk nem tisztán tényyszerű jellegre tekintettel a Roquette előadja, hogy e kérdések célja az volt, hogy a kartellben való részvételének bevallására kötelezzék őt. Ez sérti a védelemhez való jogot (az Elsőfokú Bíróság T-112/98. sz., Mannesmannröhren-Werke kontra Bizottság ügyben 2001. február 20-án hozott ítéletének [EBHT 2001., II-729. o.] 66., 67., 71., 73. és 78. pontja), és megalapozza ilyen kérdésekre történő válaszadás megtagadásához való jogot. A Roquette előadása szerint a Bizottság által feltett kérdéseket a védelemhez való joga megsértésének veszélye miatt csak azután válaszolta meg, hogy a Bizottsággal történő együttműködés mellett döntött.

264 A Bizottság fenntartja, hogy az 1999. március 2-i hivatalos információkérés a 17. rendelet 11. cikkének (5) bekezdése alapján került kiküldésre, és hogy az abban foglalt egyik kérdés sem volt alkalmas arra, hogy a Roquette-et egy jogellenes megállapodásban való részvételének elismerésére kötelezze. A Bizottság továbbá előadja, hogy ha a kérdések célja az ilyen beismerés kikényszerítése volt, a Roquette jogosult volt megtagadni a válaszadást. A Bizottság előadja, hogy mivel a Roquette nem tagadta meg a válaszadást, az általa adott válaszok nem voltak beismerések, és azokat a Roquette az információkéréssel, és nem az engedékenységi közleménnyel kapcsolatban adta elő.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

²⁶⁵ Mindenekelőtt ki kell emelni, hogy a Bizottság – a Roquette által fenntartottakkal ellentétben – nem azért állította, hogy a vonatkozó dokumentumokat csak a 17. rendelet 11. cikkének (1) bekezdése alapján 1999. március 2-i hivatalos információkérésre adott válaszban bocsátották a rendelkezésére, hogy a Roquette magatartását az engedékenységi közlemény D. szakasza alá tartozónak tekinthesse. A Határozat (426) preambulumbekkezdéséből ugyanis kitűnik, hogy a Bizottság ezt a tényezőt csak a bírságcsökkenés százalékaának meghatározása céljából vette figyelembe, a közlemény D. szakasza által részére biztosított mérlegelési jogkörrel összefüggésben.

²⁶⁶ Másodszor, anélkül hogy szükség lenne annak vizsgálatára, hogy – amint azt a Roquette állítja – a Bizottság által az információkérésben feltett bizonyos kérdések sértették-e a védelemhez való jogot, meg kell állapítani, hogy – amint azt maga a Roquette hangsúlyozza – a Roquette szabadon döntött úgy, hogy a feltett kérdéseket a Bizottsággal folytatott együttműködése során válaszolja meg. Adott esetben a Roquette ugyanis azzal a kockázattal tagadhatta volna meg a kérdések megválaszolását, hogy nem részesül a vele szemben kiszabott bírságnak az engedékenységi közlemény alapján történő csökkentésében. A Roquette válaszai azonban nem szükségszerűen bizonyítják önkéntes együttműködését a szóban forgó eljárással kapcsolatban, mert a Roquette az általa nyújtott információt csak az információkérésre adott válaszában szolgáltatta, nem pedig a saját kezdeményezése alapján. Ezért a Roquette nem sérelmezheti azt, hogy a Bizottság a bírság százalékos csökkentésének meghatározásakor figyelembe vette azt a körülményt, hogy a Roquette csak a Bizottságtól kapott információkérésre adott válaszában tanúsított együttműködést.

- 267 Végül azon érvel kapcsolatban, hogy a Bizottságnak a Roquette-tel szemben kiszabott bírság összegét legalább az engedékenységi közlemény D. szakasza által előírt legmagasabb összeggel kellett volna csökkentenie, az Elsőfokú Bíróság álláspontja az, hogy a fenti szempontokra és különösen arra a tényre tekintettel, hogy a Roquette az általa nyújtott információt csak az információkérésre adott válaszában szolgáltatta, a bírság összegének 40%-kal történő csökkentése megfelelő.
- 268 Ebből eredően el kell utasítani a második kifogást, amely szerint a Bizottság tévesen állapította meg azt, hogy a Roquette a vonatkozó dokumentumokat csak az információkérésre adott válaszában szolgáltatta.
- 269 A fentiekre tekintettel teljes egészében el kell utasítani az azt állító jogalapokat, hogy a Bizottság a Roquette által a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködés értékelésekor hibákat követett volna el. Mivel a Roquette által a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködés értékelésekor nem történt jogsértés, nincs szükség a Határozat e tekintetben történő megváltoztatására.

V – *A ne bis in idem elvének megsértéséről*

A – *A felek érvei*

- 270 Utolsó jogalapjával a Roquette lényegében a *ne bis in idem* és az arányosság elvének megsértését arra való hivatkozással állítja, hogy a Bizottság figyelmen kívül hagyta

azt a tényt, hogy a Roquette-et ugyanazon kartellben való részvétele miatt az amerikai versenyhivatalok is megbüntették.

271 E jogalapjának alátámasztásául a Roquette a Bíróság által a 7/72. sz., Boehringer kontra Bizottság ügyben 1972. december 14-én hozott ítéletére hivatkozik (EBHT 1972., 1281. o.), amely kimondja, hogy „csak akkor kellene azt a kérdést eldönteni, hogy a Bizottság köteles lehet-e egy harmadik állam hatóságai által kiszabott bírságot a bírság kiszabásánál figyelembe venni, ha a jelen ügyben a felperesnek a Bizottság, illetve az amerikai hatóságok által sérelmezett cselekményei azonosak lennének”.

272 A Roquette előadása szerint az amerikai versenyhivatalok és a Bizottság által lefolytatott eljárásban nemcsak a kartell típusai és az elkövetők azonosak, hanem a megállapodás végrehajtása és a felek magatartása is ugyanaz.

273 Az európai és amerikai versenyhivatalok előtti eljárás tárgya (amely egy globális versenytorzító kartell) azonosságának bemutatása érdekében a Roquette az általa az amerikai igazságügyi hatóságokkal megkötött vádalkura (Plea Agreement) hivatkozik. Ez a megállapodás bizonyítja, hogy az Egyesült Államokban kiszabott bírság a Roquette-nek nemcsak az Egyesült Államokban, hanem az európai piacon is tanúsított magatartásán alapul, mivel ez a magatartás a kartell világszintű működését tükrözi. A szóban forgó megállapodás kimondja, hogy „[a] kartell legfőbb tárgya a nátrium-glükonátot gyártó legnagyobb vállalkozásoknak az Egyesült Államokban és másutt fennálló piaci részesedésük egymás közötti felosztása, továbbá az Egyesült Államokban és másutt értékesített nátrium-glükonát árának rögzítése és fenntartása

volt”. Így a Roquette nézete szerint az Egyesült Államokban kiszabott bírság nemcsak az amerikai piacon tanúsított magatartásának hatásait bünteti, hanem a megállapodás világszintű, így európai szintű végrehajtásában való részvételére is vonatkozik.

274 A Roquette előadja, hogy az, hogy a kartell földrajzi értelemben is világméretű volt, a kartell olyan célkitűzéseiből is kikövetkeztethető, mint pl. a vevőkre vonatkozó információk cseréje, az értékesítési kvóták világszintű felosztása, valamint a világ minden táján tartott találkozók tárgyából is.

275 Végül, a bírság összegének meghatározásakor mind az amerikai versenyhatóságok, mind a Bizottság a Roquette világszintű forgalmát vették figyelembe. A Roquette előadása szerint az a tény, hogy ezt a forgalmát ugyanazon magatartásának büntetésekor kétszer vették figyelembe, ellentétes a *ne bis in idem* elvével és az arányosság elvével.

276 A Bizottság a Roquette jogalapjának elutasítását kéri.

B – Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

277 Az ítélkezési gyakorlatból egyértelmű, hogy az 1950. november 4-én, Rómában aláírt, emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló egyezmény 7. Kiegészítő Jegyzőkönyvének 4. cikke által is rögzített *ne bis in idem* elve a közösségi jog alapelvét képezi, amelynek tiszteletben tartását a közösségi bíróság biztosítja (a Bíróság 18/65. és 35/65. sz., Gutmann kontra Euratom Bizottsága egyesített ügyekben 1966. május 5-én hozott ítélete [EBHT 1966., 154. o.] 179. pontja, a C-238/99. P., C-244-245/99. P., C-247/99. P., C-250-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített

ügyekben 2002. október 15-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-8375. o.] 59. pontja, valamint a 7/72. sz., Boehringer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 3. pontja, hivatkozás a fenti 271. pontban).

- 278 *A ne bis in idem* elve tiltja, hogy ugyanazt a személyt ugyanazon jogsértő magatartás miatt egyazon védett jogtárgy védelmében többször szankcionálják. Ezen elv alkalmazása három konjunktív feltétel teljesüléséhez kötött: a tények azonossága, a jogsértés elkövetőjének azonossága, és a védett jogtárgy azonossága (ezzel kapcsolatban lásd a Bíróság C-204-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 338. pontját).
- 279 Az ítélkezési gyakorlat tehát elfogadta a két, különböző célra irányuló, párhuzamos eljárásból eredő közösségi és nemzeti szankciók egyidejű lehetőségét, és annak megengedhetőségét a Közösség és a tagállamok közötti, kartelljoggal kapcsolatos hatáskörmegosztás különleges rendszeréből eredően. A méltányosság általános követelményének megfelelően viszont a Bizottságnak a bírság összegének meghatározásakor a vállalkozással szemben ugyanazért a cselekményért korábban már kiszabott büntetésre tekintettel kell lennie, ha azt egy tagállam kartellekre vonatkozó jogszabályainak megsértéséért szabták ki, és a jogsértést ennek megfelelően a Közösség területén követték el (a Bíróság 14/68. sz., Wilhelm és társai ügyben 1969. február 13-án hozott ítéletének [EBHT 1969., I. o.] 11. pontja, a fenti 271. pontban hivatkozott Boehringer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 3. pontja, a T-141/89. sz., Tréfileurope kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-791. o.] 191. pontja, valamint a T-149/89. sz., Sotralentz kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1127. o.] 29. pontja).
- 280 A Roquette előadja továbbá, hogy a Bizottság – azáltal, hogy az amerikai hatóságok által már szankcionált kartellben való részvétele miatt bírságot szabott ki a Roquette-tel szemben – megsértette a *ne bis in idem* elvét, amely alapján ugyanazzal a személlyel szemben ugyanazért a tiltott cselekményért egy második büntetés nem szabható ki. Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy a közösség bíróságok ítélkezési gyakorlata szerint valamely vállalkozás jogszerűen lehet ugyanazért a

jogellenes magatartásért két párhuzamos, egyrészt a szóban forgó tagállam illetékes hatósága, másrészt a Közösség általi eljárásnak tárgya, és így kétszeres szankciónak lehet kitéve. Ez utóbbi tekintetben feltétel, hogy ezek az eljárások különböző célra irányuljanak, és a megsértett rendelkezések nem azonosak (a fenti 279. pontban hivatkozott Wilhelm és társai ügyben hozott ítélet 11. pontja, a fenti 279. pontban hivatkozott Tréfileurope kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 191. pontja, valamint a fenti 279. pontban hivatkozott Sotralentz kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 29. pontja).

281 Erre tekintettel a *ne bis in idem* elve nem alkalmazható olyan körülmények között, így a jelen ügyben sem, amikor az egyrésztől a Bizottság, másrésztől az amerikai hatóságok által lefolytatott eljárások, illetve kiszabott szankciók egyértelműen eltérő célra irányulnak. Előbbi ugyanis a torzítatlan versenynek az Európai Unió és az EGT területén történő fenntartására irányul, utóbbi pedig az amerikai piac védelmét célozza (ezzel kapcsolatban lásd a Bíróság 44/69. sz., Buchler kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 1970., 733. o.] 52. és 53. pontját, valamint a T-102/96. sz., Gencor kontra Bizottság ügyben 1999. március 25-én hozott ítéletének [EBHT 1999., II-753. o.] 103–106. pontját). Erre tekintettel nem valósul meg a védett jogtárgy azonossága, amely a *ne bis in idem* elve alkalmazásának feltétele.

282 Továbbá a Roquette nem állítja, és nem is bizonyítja olyan nemzetközi jogi elv, jogszabály vagy egyezmény létezését, amely különböző államok hatóságai vagy bíróságai számára tiltaná egy személy elleni büntetőeljárás megindítását vagy elítélését azonos tényállás alapján olyan esetben, ha a tényállás hatásai saját területükön vagy saját joghatóságuk alatt merülnek fel. A Közösségre vagy harmadik államokra, pl. az Egyesült Államokra kötelező, ilyen tilalmat előíró jogszabály vagy egyezmény létezése bizonyításának hiányában a Bizottságot sem köthetik ilyenek.

283 Ebből következően el kell utasítani a Roquette-nek a *ne bis in idem* elve megsértésére hivatkozó azon érveit, amelyek szerint a szóban forgó kartellt a Közösség területén kívül is elítélték, és a Bizottság a Határozatban a Roquette

világszintű forgalmát vette figyelembe, amelyet az amerikai hatóságok a bírságok kiszabásakor már figyelembe vettek.

- 284 A Roquette azt állítja, hogy a Bizottság nem volt tekintettel a fenti 271. pontban hivatkozott Boehringer kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre, amely szerint a Bizottság köteles egy harmadik állam hatósága által kiszabott bírságot a bírság kiszabása során figyelembe venni, ha a felperes vállalkozásnak a Bizottság, illetve az amerikai hatóságok által sérelmezett cselekményei azonosak. Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy a hivatkozott ítélet 3. pontjában a Bíróság kimondta:

„[...] csak akkor kellene azt a kérdést eldönteni, hogy a Bizottság köteles lehet-e egy harmadik állam hatóságai által kiszabott bírságot a bírság kiszabásánál figyelembe venni, ha a jelen ügyben a felperesnek a Bizottság, illetve az amerikai hatóságok által sérelmezett cselekményei azonosak lennének”.

- 285 A Roquette ebből a pontból *a contrario* következtetést vonja le, hogy a Bizottság köteles volt figyelembe venni az amerikai hatóságok által vele szemben a világméretű nátrium-glükonát-kartellben való részvételéért kiszabott szankciót, amely a Bizottság által a Határozatban kiszabott 10,8 millió euro összegű bírsággal mind a célt illetően, mind földrajzilag azonos típusú, ugyanolyan módon végrehajtott kartellre, továbbá a résztvevők ugyanazon cselekményére vonatkozik.

- 286 Azonban először is meg kell állapítani, hogy, mint az a fenti 271. pontban hivatkozott Boehringer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet szóban forgó pontjából egyértelmű, hogy a Bíróság abban nem fejtette ki azon kérdést, hogy vajon a Bizottság köteles-e figyelembe venni a valamely harmadik állam hatóságai által kiszabott szankciót abban az esetben, ha ezen intézmény által és az említett hatóságok által valamely vállalkozás ellen felhozott tények azonosak, miközben a Bíróság a Bizottság és valamely harmadik állam hatóságai által vitatott tények azonosságát a fent meghatározott vizsgálat előfeltételül állította.

- 287 Másodszer ki kell emelni azt, hogy a Bíróság – elismerve a kétszeres eljárás lehetőségét és tekintettel az ebből következő kétszeres szankció lehetőségére – a tagállami nemzeti piacok és a közös piac közötti szoros összefüggésből, valamint az ugyanazon a területen, vagyis a közös piacon működő kartellekkel kapcsolatban a Közösség és a tagállamok között fennálló hatáskörmegosztás speciális rendszeréből következő különleges helyzetre tekintettel méltányossági okokból szükségesnek tartotta a bíróságot kiszabó első határozatnak a figyelembevételét (a fenti 279. pontban hivatkozott Wilhelm és társai ügyben hozott ítélet 11. pontja, valamint Mayras főtanácsnoknak a fenti 271. pontban hivatkozott Boehringer kontra Bizottság ügyre vonatkozóan előterjesztett indítványának 1293., 1301–1303. pontja).
- 288 A jelen ügyben azonban egyértelműen nem ez a helyzet. Mivel nem hivatkozott olyan kifejezett egyezményi rendelkezésre, amely azt a kötelezettséget róná a Bizottságra, hogy a bíróság összegének meghatározásakor vegye figyelembe az ugyanazzal a vállalkozással szemben ugyanazon magatartás miatt egy harmadik állam, pl. az amerikai hatóságok vagy bíróságok által már kiszabott szankciót, így a Roquette megalapozottan nem sérelmezheti azt, hogy a Bizottság a jelen ügyben nem tett eleget ezen állítólagos kötelezettségének.
- 289 Mindenesetre, még ha a fenti 271. pontban hivatkozott Boehringer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet alapján meg is kell azt fontolni, hogy a méltányosság elve alapján a Bizottság köteles figyelembe venni a harmadik államok hatóságai által kiszabott szankciót olyan esetben, ha egy vállalkozásnak a Bizottság által sérelmezett magatartása megegyezik az ugyanazon vállalkozásnak a harmadik államok hatósága által sérelmezett magatartásával; meg kell azonban állapítani, hogy a Roquette mindvégig elmulasztotta bizonyítani azt, hogy a jelen ügyben az amerikai hatóságok a kartell végrehajtási cselekményeinek és hatásainak nemcsak a saját területükön történő érvényesülésével szemben léptek fel.
- 290 Ami a Roquette Egyesült Államokban történő elítélését illeti: az amerikai igazságügyi minisztérium és a Roquette között létrejött, a United States District Court for the Northern District Court of California elé terjesztett megállapodásból kitűnik, hogy a

Roquette-tel szemben 2,5 millió amerikai dollár (USD) összegű bírság került kiszabásra. Bár ez a megállapodás utal arra, hogy a nátrium-glükonát-kartell célja a nátrium-glükonát „az Egyesült Államokban és másutt” fennálló árának rögzítése és fenntartása, valamint „az Egyesült Államokban és másutt” fennálló piaci részesedések felosztása révén a verseny megszüntetése volt, az semmiképpen nem nyert megállapítást, hogy egy amerikai bíróság által megerősített ezen vádalku a kartell végrehajtási cselekményeinek és hatásainak nemcsak a hazai érvényesülése ellen irányult (ezzel kapcsolatban lásd a fenti 271. pontban hivatkozott Boehringer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 6. pontját), és különösen, hogy kiterjedt volna az EGT-ben észlelt hatásokra, ami kifejezetten sértette a Bizottság joghatóságát. Ezenfelül vitathatatlan, hogy a Bizottság lefolytatta saját vizsgálatát (a Határozat (54)–(64) preambulumbekzdése), és saját maga elvégezte a hozzá benyújtott bizonyítékok értékelését.

- 291 E körülmények között el kell utasítani a Roquette azon kifogást, amely szerint a Bizottság megsértette a harmadik államok hatóságai által korábban kiszabott bírságoknak a bírság összegének megállapításakor történő figyelembevételére vonatkozó, állítólagos kötelezettségét, továbbá el kell utasítani a Roquette által az arányosság elvének e jogsértésből eredő megsértésével kapcsolatos, mellékesen előterjesztett kifogását is.
- 292 A fentiekre tekintettel csak a Roquette-tel szembeni bírság kiindulási összegének kiszámításakor figyelembe veendő forgalom helytelen meghatározására vonatkozó kifogás fogadható el. Ezért e hiba következményeit korlátlan felülvizsgálati jogkörében az Elsőfokú Bíróság határozza meg.

A korlátlan felülvizsgálati jogkör gyakorlásáról

- 293 AZ Elsőfokú Bíróság korlátlan felülvizsgálati jogköre alapján mindenekelőtt azt az álláspontot képviseli, hogy még ha a Roquette „anyalúgok”-ra vonatkozó forgalmá-

nak a bírság kiindulási összegének meghatározásakor történt téves figyelembevétele (lásd a fenti 55. pontot) a Roquette-nek felróható is, ez a körülmény nem igazolhatja e téves forgalomnak a bírság kiindulási összegének meghatározásakor történő figyelembevételét (ezzel kapcsolatban lásd a fenti 43. pontban hivatkozott Aristrain kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 586. pontját).

294 Ebből következik, hogy a Roquette-tel szembeni bírság kiindulási összegének meghatározásakor figyelembe veendő világszintű forgalom 12 293 620 euro helyett 9 820 000 euró, a Roquette piaci részesedése pedig nem 20,96%, hanem 17,4% volt.

295 E csökkenés következményei kapcsán emlékeztetni kell arra, hogy ha az EK 81. cikk (1) bekezdését megsértő vállalkozásokat a bírság összegének meghatározása céljából csoportokba sorolják, az így azonosított egyes csoportok küszöbértékeinek koherensnek és objektív módon igazolhatónak kell lenniük (ezzel kapcsolatban lásd a T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítélet [EBHT 2002., II-1705. o.] 298. pontját, a T-213/00. sz., CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben 2003. március 19-én hozott ítélet [EBHT 2003., II-913. o.] 416. pontját, valamint a T-191/98. és T-212-214/98. sz., Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2003. szeptember 30-án hozott ítélet [EBHT 2003., II-3275. o.] 1541. pontját).

296 A jelen ügyben a kartell tagjainak a Határozatban két csoportba történő besorolását az érintett piac vállalkozásainak – forgalomban és piaci részesedésben kifejezett – viszonylagos jelentősége indokolta. Ezen az alapon a Jungbunzlauer, a Fujisawa és a Roquette került az első csoportba, mivel ők jelentették a nátrium-glükonát három legnagyobb gyártóját, 20% feletti világszintű piaci részesedéssel. A Glucona és az ADM, amelyek piaci részesedése a szóban forgó piacon 10% alatt volt, a második csoportba került (a Határozat (380) és (382) preambulumbekkezdése).

297 A szóban forgó vállalkozások – forgalomban és piaci részesedésben kifejezett – viszonylagos jelentősége megfelelő ismérvet jelent a különböző csoportokba történő

besoroláshoz. Ezen ismérvet azonban az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének figyelembevételével kell alkalmazni.

²⁹⁸ Ezen elvi megfontolásokra tekintettel a Roquette a vonatkozó forgalmának figyelembevételével kapcsolatos hiba miatt nem maradhat az első csoportban. Az Elsőfokú Bíróság szerint ugyanis az egyenlő bánásmód és az arányosság elvébe ütközik az, hogy a jelen ügyben a helyesbítést követően 17,4%-os piaci részesedéssel és 9 820 000 euro összegű forgalommal rendelkező Roquette-re a szóban forgó vállalkozásoknak a viszonylagos jelentőség ismérve alapján történő csoportokba osztását követően ugyanazon, 10 millió eurós kiindulási összeget alkalmazzák, mint a Fujisawára, amelynek a Roquette piaci részesedésének helyesbítését követő piaci részesedése 37,1%, forgalma pedig 20 843 500 euró; míg 5 millió eurós kiindulási összeg került megállapításra azzal az ADM-mel szemben, amelynek a Roquette piaci részesedésének helyesbítését követő piaci részesedése 9,7%, forgalma pedig 5 485 810 euró.

²⁹⁹ Ezt a következtetést nem érintik a Bizottság által előadott érvek, amelyek szerint a bírságot nem a forgalom alapján számította ki. Jóllehet a bírság összegét nem közvetlenül a szóban forgó vállalkozások forgalma alapján számították ki, mindazonáltal ez a forgalom határozza meg a bírság kiindulási összegét, amely pedig a bírság végleges összegének kiszámításakor irányadó. Ezt a következtetést nem kérdőjelezi meg a Bizottság azon érve sem, amely szerint a vállalkozásokat aszerint sorolták csoportokba, hogy a legfontosabb gyártók közé tartoznak-e, nem pedig az alapján, hogy piaci részesedésük 20% alatti vagy feletti. Először is a Bizottság a Határozatában tévesen indult ki abból, hogy a két csoport kizárólag a három legfőbb gyártó valamelyikéhez tartozás szempontjának alkalmazásából ered (lásd a fenti 296. pontot), másrészt a jelen ügyben ezen az egyetlen szemponton alapuló osztályozás az arányosság és az egyenlő bánásmód elveire tekintettel nem igazolható. A Bizottság által hivatkozott, a fenti 49. pontban hivatkozott Acerinox kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre a jelen ügyben nem lehet sikeresen hivatkozni,

tekintettel arra, hogy a hivatkozott ítélet alapjául szolgáló ügyben a szóban forgó vállalkozások piaci részesedése nem volt túlzottan eltérő, mivel mindannyian 11% és 18% közötti piaci részesedéssel rendelkeztek, míg a jelen ügyben a piaci részesedések a Roquette forgalmának helyesbítését követően 9,1% és 37,1% között voltak.

300 A fentiekre tekintettel az Elsőfokú Bíróság korlátlan felülvizsgálati jogkörében úgy véli, hogy a Roquette-et a Bizottság által meghatározott első és a második csoport közötti, közbenső csoportban kell elhelyezni, amelynek kiindulási összege 7,5 millió euró. Ezért a Bizottság által a jelen ügyben használt módszer, illetve a figyelembe vett egyéb tényezők alkalmazásával a Roquette-tel szembeni bírság összegének 8,1 millió eurónak kellene lennie.

301 Jóllehet a Roquette-nek a hibával kapcsolatos felelőssége nem gátolhatja meg az Elsőfokú Bíróságot a hiba és következményei kijavításában (lásd a fenti 293. pontot), ebből nem lehet arra következtetni, hogy a felelősség kérdését semmilyen körülmények között ne lehetne figyelembe venni a hiba következményeinek meghatározásával kapcsolatos korlátlan felülvizsgálati jogkör Elsőfokú Bíróság általi gyakorlása során.

302 E tekintetben utalni kell arra, hogy a Roquette a Bizottságnak írt 1999. november 19-i levelében felhívta a figyelmet arra, hogy a folyékony nátrium-glükonát vagy „»folyékony« NaG” fogalma többértelmű. Ebben a levélben a Roquette ugyanis azt állította, hogy „a »folyékony« nátrium-glükonát kifejezés [...] akár a »szilárd« nátrium-glükonát kristályosításának melléktermékeként előállt »anyalúg«-ra, akár a feloldott »szilárd« nátrium-glükonátra utalhat.”

303 Így a Roquette az általa előállított folyékony nátrium-glükonát különleges jellegét az alábbiak szerint határozta meg:

„[...] A Roquette fel kívánja hívni a figyelmet az általa előállított »folyékony« nátrium-glükonát termékének a versenytársaiéhoz viszonyított különleges jellegére: A Roquette olyan technikával kristályosítja a »szilárd« nátrium-glükonátot, amelynek különleges jellemzője az, hogy az egyszeri kristályosító folyamat révén

- nagyon nagy mennyiségben;
- kereskedelmi minőségben,
- és alacsony előállítási költséggel

»anyalúg«-ot (»folyékony« nátrium-glükonátot) eredményez.

A Roquette tudomása szerint ezzel ellentétben, versenytársainak előállítási folyamatai során a több kristályosító folyamat következtében csak kis mennyiségű »anyalúg« keletkezik, amely gyengébb minőségű, és az ipari szektorban nem, vagy csak kis mértékben piacképes. A Roquette versenytársainak »folyékony« nátrium-glükonátja jellegét tekintve ezért inkább feloldott »szilárd« nátrium-glükonát, vagyis egy sokkal magasabb előállítási költségű termék.

A Roquette előállítási folyamata üzleti titok, ugyanúgy, mint az abból származó »folyékony« nátrium-glükonát előállítása, amely a tárgyidőszakban semmi esetre sem volt ismert versenytársai számára. Ennek tisztázása azért nagyon fontos, mert a Roquette az előállítási folyamatának különleges jellege miatt ellenezte mindig is

– versenytársai ragaszkodása ellenére – a versenytársaival folytatott találkozónak a »folyékony« nátrium-glükonátra történő kiterjesztését.”

304 A Roquette 1999. május 3-i levelében azt állítja, hogy a levél mellékletében említett találkozók „a Roquette kapcsán csak a (szilárd) kristályosított nátrium-glükonátra vonatkoztak, a folyékony nátrium-glükonátra pedig nem”. A kifogásközlésre 2000. július 25-én adott válaszában a Roquette azt is állítja, hogy a „nátrium-glükonát előállítási folyamatainak következtében nagy mennyiségű folyékony glükonátot (vagy »anyalúg«-ot) állít elő”, és hogy „mindig ellenezte, hogy a kvóták, illetve általánosabban a találkozón elfogadott szabályok kiterjedjenek a folyékony glükonátra.”

305 A Fujisawa az együttműködés keretében 1998. május 12-én írt levelében kifejti nézetét, miszerint az „anyalúgok” nem minősülnek készterméknek, ezért nem tartoztak a kartell hatálya alá.

306 Végül, a Roquette az 1999. március 2-i és 2001. május 11-i információkérésekre válaszként küldött 1999. május 3-i és 2001. május 21-i leveleiben „folyékony nátrium-glükonát” cím alatt küldött a Bizottság részére a forgalmára vonatkozó számadatokat.

307 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Roquette által a Bizottság részére az 1999. november 19-i levélben adott magyarázat nem teszi lehetővé a Roquette nátrium-glükonátja és az „anyalúg” közötti egyezőség megállapítását. Ebben a levélben a Roquette ugyan kiemeli, hogy a folyékony nátrium-glükonát „»folyékony« NaG” fogalma akár a „szilárd” nátrium-glükonát kristályosításának melléktermékeként előállt „anyalúg”-ra, akár az újból feloldott „szilárd” nátrium-glükonátra utalhat, továbbá hogy olyan technikával kristályosítja a „szilárd” nátrium-glükonátot,

amelynek különleges jellemzője az, hogy az egyszeri kristályosító folyamat révén nagyon nagy mennyiségben; kereskedelmi minőségű és alacsony előállítási költségű „anyalúg”-ot eredményez. Mindazonáltal semmi esetre sem egyértelmű az, hogy a Roquette-nek a „folyékony nátrium-glükonát” leírással említett folyékony terméke kizárólag az „anyalúg”-ot jelenti.

308 Hasonlóképpen az, hogy a Roquette az 1999. május 3-i és 2000. július 25-i leveleiben azt írta a Bizottságnak, hogy a kartell találkozóin a Roquette kapcsán csak a kristályosított (szilárd) nátrium-glükonátra vonatkoztak, a folyékony nátrium-glükonátra pedig nem, illetve hogy mindig ellenezte, hogy a találkozókon elfogadott szabályok kiterjedjenek a folyékony glükonátra, nem jelzi egyértelműen, hogy a Roquette által előállított folyékony nátrium-glükonát kizárólag az „anyalúg”-ot jelentette volna.

309 A Roquette folyékony nátrium-glükonátja és az „anyalúg” közötti teljes egyezőség tisztázása hiányában a Bizottság okkal jutott arra a nézetre, hogy a Roquette az „anyalúg”-on felül a versenytársaiéhoz hasonló, folyékony nátrium-glükonátot is előállított. Ebből eredően a Bizottság okkal kérte a Roquette-et többek között a folyékony nátrium-glükonátra vonatkozó forgalmi adatainak közlésére.

310 Ezenfelül, a Bizottság által többek között a folyékony nátrium-glükonátra vonatkozó forgalommal kapcsolatban kiadott információkérésekre 1999. május 3-án és 2001. május 21-én adott válaszaiban a Roquette kifejezetten nem állította, hogy az ő folyékony nátrium-glükonátja kizárólag az „anyalúg”-nak felelne meg. A Roquette által hivatkozott azon körülmény, hogy a Bizottság megkövetelte tőle az információkérés formátumának szigorú követését, semmiképpen nem gátolta abban, hogy a Bizottságnál felmerült tévedést eloszlassa, és egyértelműsítse, hogy a folyékony nátrium-glükonátra vonatkozó forgalma kizárólag az „anyalúg”-ra vonatkozó forgalmát jelenti. Ez annál is inkább érvényes, mivel – tekintettel a folyékony nátrium-glükonát előállításának és forgalmazásának módjaira – a Roquette-nek tudnia kellett, hogy a Bizottság azokat félreértheti.

- 311 Mivel a Roquette nagyvállalkozásnak tekinthető, ésszerű azt feltételezni, hogy rendelkezett azon jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával, amely alapján tudhatta, hogy ez a forgalom a vele szemben kiszabandó bírság összegének kiszámításakor felhasználásra kerülhet.
- 312 Ebből eredően a Bizottság a bírság összegének meghatározásakor okkal bízott a Roquette által „folyékony nátrium-glükonát” cím alatt közölt forgalomban. A Fujisawa 1998. május 12-i, az együttműködés keretében írt levelében tett nyilatkozata, miszerint az „anyalúgok” nem késztermékek, ezért nem terjedt ki rájuk a kartell hatálya, pusztán a kartell hatályát bizonyítja. A Roquette által fenntartottakkal ellentétben ennek a nyilatkozatnak nincs jelentősége azon kérdés szempontjából, hogy a Bizottságnak tudnia kellett volna-e, hogy a Roquette folyékony nátrium-glükonátja az „anyalúg”-nak felel meg.
- 313 Ezért egyértelmű, hogy a közigazgatási eljárás során és különösen a Bizottság konkrét kérdéseire adott válaszokban a Roquette súlyos gondatlanságot valósított meg, amikor nem szolgáltatott kellően egyértelmű és világos információt az általa előállított folyékony nátrium-glükonát és az „anyalúg” közötti egyezőségről.
- 314 Az Elsőfokú Bíróság különös figyelemmel van arra, hogy a Roquette a Bizottságnak a 17. rendelet 11. cikke szerinti, 2001. május 11-i információkérésre adott válaszában ilyen helytelen módon közölte a Bizottsággal a forgalomra vonatkozó adatait, annak ellenére, hogy a Bizottság felhívta a címzettek figyelmét a 17. rendelet 15. cikkére. Ez utóbbi rendelkezés szerint a Bizottság határozattal 100-tól 5000 euróig terjedő összegű bírságot szabhat ki a vállalkozásra, ha az gondatlanságból a 17. rendelet 11. cikk szerinti kérésre helytelen információt szolgáltat.

- 315 Az Elsőfokú Bíróság ezért úgy véli, hogy – tekintettel a Roquette súlyos gondatlanságára – korlátlan felülvizsgálati jogkörében köteles a bírság összegét 5000 euróval megemelni.
- 316 Ennek megfelelően a Roquette-tel szembeni bírság összegét 8 105 000 euróban állapítja meg.

A pervezető intézkedések iránti kérelmekről

- 317 A Határozat a nátrium-glükonát-szektorban működő kartellben való részvétele miatt a Jungbunzlauerrel szemben 20,4 millió eurós bírságot kiszabó részének visszavonása, majd pedig a Jungbunzlauerrel és a Jungbunzlauer-csoporthoz tartozó további három vállalkozással szemben a nátrium-glükonát-szektorban működő kartellben való részvételük miatt 19,04 millió eurós bírságot kiszabó 2004. szeptember 29-i határozat elfogadása a Roquette véleménye szerint új tényt jelent, amely igazolja az új jogalapot és a pervezető intézkedéseket.
- 318 A Roquette szerint mivel a 2004. szeptember 29-i határozat az eredeti Határozatban kiszabott bírságnál alacsonyabb összegű bírságot szabott ki a Jungbunzlauerrel és a Jungbunzlauer-csoporthoz tartozó további három vállalkozással szemben, a Jungbunzlauer „második esélyt” kapott arra, hogy védekezzen és új érveket terjeszsen elő. A Roquette előadja, hogy ő nem kapott ilyen „második esélyt”. Ezért új jogalapot terjeszt elő, amelyben a gondos ügyintézés, az egyenlő bánásmód és a védelemhez való jog tiszteletben tartása elveinek megsértését állítja.

- 319 A Roquette azt kérelmezi, hogy az új tény figyelembevétele érdekében az Elsőfokú Bíróság az eljárási szabályzat 64. cikkének 4. §-a szerinti pervezető intézkedés keretében hívja fel a Bizottságot a Roquette által előterjesztett új joggal kapcsolatos álláspontjának kifejtésére, és hogy erre az új tényre tekintettel a Határozatot semmisítse meg. Másodlagosan a Roquette azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság az eljárási szabályzat által lehetővé tett megfelelő intézkedést fogadjon el, mint pl. a szóbeli szakasz újbóli megnyitását vagy az egyesítést.
- 320 A Bizottság ezen, a Roquette által előterjesztett kérelmek elutasítását kéri.
- 321 A pervezető intézkedéseknek az eljárási szabályzat 64. cikkének 1. és 2. §-a szerinti céljából az következik, hogy azok az Elsőfokú Bíróság előtti eljárás különböző szakaszainak részeit képezik, és azok lefolytatásának elősegítését célozzák. Ebből következően a tárgyalás lezajlását követően egy fél csak akkor terjeszthet elő pervezető intézkedések iránti kérelmeket, ha az Elsőfokú Bíróság a szóbeli szakasz újbóli megnyitásáról határoz (a C-227/92. P. sz., Hoechst kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítélet [EBHT 1999., I-4443. o.] 102. és 103. pontja).
- 322 Ebből eredően – a Roquette kérelmeinek sorrendjétől függetlenül – elsőként azt kell vizsgálni, hogy a jelen ügyben sor kerülhet-e a szóbeli szakasz újbóli megnyitására.
- 323 Az ítélkezési gyakorlat szerint az Elsőfokú Bíróság csupán akkor köteles helyt adni a szóbeli szakasz újbóli megnyitására irányuló kérelemnek, amelynek célja a hivatkozott új tények figyelembevétele, amennyiben az érintett fél olyan tényekre hivatkozik, amelyek döntően befolyásolják a jogvita eldöntését, és e tényeket nem tudta a szóbeli szakasz befejezését megelőzően előterjeszteni (a Bíróság C-200/92. P. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4399. o.] 60. és 61. pontja, valamint a T-311/00. sz., British American

Tobacco (Investments) kontra Bizottság ügyben 2002. június 25-én hozott ítéletének [EBHT 2002., II-2781. o.] 53. pontja).

- 324 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a jelen ügyben fennálló vita a Bizottság által a Roquette-tel szemben elfogadott határozat jogszerűségével kapcsolatos. A Roquette a Határozat megsemmisítését kéri annyiban, amennyiben az vele szemben 10,8 millió eurós bírságot szab ki. Utalni kell továbbá arra, hogy a 2004. szeptember 29-i határozat egyértelműen később keletkezett, mint a jelen ügyben megtámadott Határozat.
- 325 Az ítélkezési gyakorlat szerint viszont valamely közösségi jogi aktus jogszerűségét vagy a tényállás alapján, vagy az aktus elfogadásának időpontjában hatályos jog szerint kell értékelni (15-16/76. sz., Franciaország kontra Bizottság egyesített ügyekben 1979. február 7-én hozott ítélet [EBHT 1979., 321. o.] 7. és 8. pontja, valamint a T-177/94. és T-377/94. sz., Altman és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1996. december 12-én hozott ítélet [EBHT 1996., II-2041. o.] 119. pontja). Ebből eredően a közösségi jogi aktus elfogadásának időpontját követően felmerülő körülmények az aktus jogszerűségének értékelésénél nem vehetők figyelembe (ezzel kapcsolatban lásd a T-229/94. sz., Deutsche Bahn kontra Bizottság ügyben 1997. október 21-én hozott ítélet [EBHT 1997., II-1689. o.] 102. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Egy határozat jogszerűségét továbbá főszabály szerint a felek által a közigazgatási eljárás során megnevezett, illetve a határozatban rögzített ténybeli és jogi elemek alapján kell vizsgálni. Máskülönből veszélybe kerülne a – korábbi – közigazgatási eljárás és az – azt követő – bírósági felülvizsgálati eljárás közötti összhang, amely a ténybeli és jogi elemek azonosságán alapul.
- 326 Ebből eredően, mivel a Roquette által előadott új tény a Határozat elfogadásánál egyértelműen később keletkezett, ez a tény nem érintheti a Határozat érvényességét (ezzel kapcsolatban lásd a T-133/95. és T-204/95. sz., IECC kontra Bizottság egyesített ügyben 1998. szeptember 16-án hozott ítélet [EBHT 1998., II-3645. o.] 37. pontját). A Jungbunzlauerrel és három leányvállalatával szemben hozott, 2004. szeptember 29-i határozat ezért nem jelent olyan új tény, amely döntően

befolyásolná az ügy eldöntését. Ezért ezen az alapon a szóbeli szakasz újbóli megnyitása nem szükséges.

- 327 Ezt a végkövetkeztetést nem érinti az, hogy a Roquette a Határozat megváltoztatását is kéri. Az Elsőfokú Bíróság a felperes által előterjesztett kifogásokra tekintettel, korlátlan felülvizsgálati jogkörében kétségkívül figyelembe vehet olyan további információkat, amelyek a megtámadott határozatban a bíróság összegének meghatározásakor nem kerültek említésre (ezzel kapcsolatban lásd a T-230/00. sz., Daesang and Sewon Europe kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítélet [EBHT 2003., II-2733. o.] 61. pontját). Azonban a jogbiztonság elvére tekintettel ennek a lehetőségnek főszabály szerint olyan körülményekre vonatkozó információk figyelembevételére kell korlátozódnia, amelyek a megtámadott határozatot megelőzően keletkeztek, és amelyeket a Bizottság az adott határozat meghozatalakor ismerhetett volna. Más megközelítés arra vezetne, hogy az Elsőfokú Bíróságnak olyan kérdés tekintetében kellene helyettesítenie a közigazgatási szervet, amelyet utóbbi még nem volt köteles vizsgálni, ami hatásköre bitorlásához, és általában véve a hatáskörmegosztás rendszerének megsértéséhez, valamint a bírósági és közigazgatási intézmények közötti egyensúly megbomlásához vezetne. A 2004. szeptember 29-i határozat elfogadása nem alkalmas az ezen elvek alóli kivétel igazolására. A Roquette semmilyen módon nem igazolta, hogy a határozat bármilyen módon kivételes jelleggel bírna. Ebből eredően el kell utasítani a szóbeli szakasz újbóli megnyitására és a pervezető intézkedések elfogadására irányuló kérelmeket, mivel a 2004. szeptember 29-i határozat később keletkezett, mint a megtámadott Határozat, és az nem igazolhatja a főszabálytól való eltérést, miszerint csak a határozat elfogadását megelőzően keletkezett új információ vehető figyelembe.

- 328 Mindazonáltal az, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott határozat vizsgálata során nem veheti figyelembe a szóban forgó, későbbi tényeket, semmilyen módon nem korlátozza a felperes azon lehetőségét, hogy jogait a Bizottság előtt érvényesítse. Semmi sem akadályozza ugyanis a felperest abban, hogy hivatalosan kérelmezze a Bizottságtól a közigazgatási eljárás újbóli megnyitását saját eredeti határozatának

felülvizsgálata céljából, és abban sem, hogy a Bizottság e kérelemre adott elutasító válaszával szemben szükség esetén keresetet indítson az Elsőfokú Bíróság előtt.

- 329 Még ha a 2004. szeptember 29-i határozat elfogadása igazolhatná is a megtámadott határozat keletkezése után felmerült további információ figyelembevételének tilalma alóli kivételt, a jelen ügyben nem teljesül az a feltétel, miszerint az új tényeknek a szóbeli szakasz újbóli megnyitásához alkalmasnak kell lennie arra, hogy döntően befolyásolják a jogvita eldöntését (lásd a fenti 323. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 330 A 2004. szeptember 29-i határozat elfogadása semmilyen körülmények között nem jelenti a gondos ügyintézés, az egyenlő bánásmód és a védelemhez való jog tiszteletben tartása elveinek a Roquette által állított megsértését.
- 331 A gondos ügyintézés elvének állítólagos megsértésével kapcsolatban elegendő megállapítani, hogy a Jungbunzlauerrel és a Jungbunzlauer-csoport másik három vállalkozásával szembeni új határozat elfogadása nem érintette a gondos ügyintézés követelményét, amelyre a Bizottságnak a Roquette-tel szembeni határozat elfogadásakor figyelemmel kellett lennie. Ha a 2004. szeptember 29-i határozat elfogadása tekintetében sérült volna a gondos ügyintézés elve, arra csak a Jungbunzlauer hivatkozhatna. Ily módon a Roquette a saját sérelmének alátámasztása érdekében olyan jogalapot tekint a magáénak, amelyet kizárólag a Jungbunzlauer terjeszthetne elő. Ennek megfelelően ez a jogalap semmiképpen nem lehet sikeres.
- 332 Hasonlóképpen, a védelem jogának a Jungbunzlauerrel szembeni új határozat elfogadásával történt állítólagos megsértésével kapcsolatban a Roquette pusztán a saját nevében sérelmezi egy harmadik személy által állítólagosan elszenvedett

sérelem bekövetkeztét. A meghallgatáshoz való jog tiszteletben tartása megköveteli, hogy az érintett vállalkozásnak olyan helyzetben kell lennie, hogy előadhassa saját álláspontját a Bizottság által vele szemben felhozott tények kifogások és körülmények fennállásával és jelentőségével kapcsolatban (a T-5–6/00. sz., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság egyesített ügyekben 2003. december 16-án hozott ítélet [EBHT 2003., II-5761. o.] 32. és 33. pontja). A jelen ügyben nem került benyújtásra arra utaló bizonyíték, hogy a 2004. szeptember 29-i határozat érintette volna a Roquette-tel szemben kiszabott határozatot. A Roquette semmiféle bizonyítékot nem szolgáltatott a tekintetben, hogy a 2004. szeptember 29-i határozat elfogadását követően olyan új tények merültek volna fel vele szemben, amelyek megváltoztatták a rá vonatkozó határozatot. Ezen okokra tekintettel a 2004. szeptember 29-i határozat elfogadása a jelen ügyben semmilyen módon nem sérti a Roquette védelemhez való jogait.

333 Végül, ami az egyenlő bánásmód elvének arra tekintettel történt megsértését illeti, hogy a Jungbunzlauernek másodszor is lehetősége volt a vele szemben felhozott magatartással kapcsolatos álláspontját kifejteni, míg a Roquette esetében nem ez volt a helyzet; emlékeztetni kell arra, hogy a közösségi intézmények jogi aktusai mellett főszabály szerint a jogszerűség vélelme szól, és ennek megfelelően joghatást váltanak ki mindaddig, amíg meg nem semmisítik vagy vissza nem vonják őket (ICI kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 69. pontja, hivatkozás a fenti 323. pontban). Ennek megfelelően egy adott féllel szemben bírságot kiszabó határozat jogszerűnek vélelmezendő, és meghozatalától kezdődően joghatást vált ki. A bírságot kiszabó határozat visszavonása pedig ezzel szemben az adott határozat joghatásának megszűnését eredményezi.

334 Így a Jungbunzlauerre eredetileg vonatkozó határozat és a Jungbunzlauerrel, valamint a Jungbunzlauer-csoport másik három vállalkozásával szembeni, 2004. szeptember 29-i új határozat nem eredményezte annak lehetőségét, hogy a Jungbunzlauer „másodszor” is kifejtse a vele szemben felhozott magatartással kapcsolatos nézetét. A Jungbunzlauer az első határozat visszavonását követő és azt nem létezővé tevő új határozattal kapcsolatos nézetét volt köteles kifejteni. Ezért a 2004. szeptember 29-i határozat elfogadása a Roquette-tel kapcsolatban nem eredményezhette az egyenlő bánásmód elvének megsértését.

- 335 Ebből eredően el kell utasítani a Roquette-nek a szóbeli szakasz újbóli megnyitására, tehát a pervezető intézkedések elfogadására irányuló kérelmeit is.
- 336 Szintén el kell utasítani a Roquette által a jelen ügynek a T-492/04. sz., Jungbunzlauer és társai kontra Bizottság ügygel történő egyesítése iránt előterjesztett kérelmet, mivel a jelen ügyben ítélet hozható.

A költségekről

- 337 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 2. §-a alapján az Elsőfokú Bíróság a perveztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. A 87. cikk 3. §-ának első bekezdése alapján részbeni pernyertesség esetén az Elsőfokú Bíróság a költségek megosztásáról rendelkezhet.
- 338 A jelen ügyben a Bizottság csak a Roquette nátrium-glükonát-forgalmának a Roquette-tel szembeni bírság kiszámításakor történő figyelembevétele tekintetében lett perveztes. A Bizottság azonban kizárólag a Roquette súlyos gondatlansága miatt vett figyelembe helytelen forgalmat, így tehát a Roquette az általa előterjesztett minden kérelem tárgyában perveztesnek tekintendő.
- 339 Ezért az ügy körülményeit helyesen értékelve úgy kell határozni, hogy a Roquette maga viseli felmerült saját költségeit és a Bizottság költségeinek egészét.

A fenti indokok alapján,

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG (harmadik tanács)

a következőképpen határozott:

- 1) A Roquette Frères SA-val szemben kiszabott bírság összegét 8 105 000 euróban állapítja meg;**
- 2) Az EK-Szerződés 81. cikkének és az EGT-Megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.756 – „nátrium-glükonát”-ügy) hozott, 2001. október 2-i C(2001) 2931 végleges bizottsági határozatot megváltoztatja annyiban, amennyiben az a fenti 1) ponttal ellentétes;**
- 3) A keresetet ezt meghaladó részében elutasítja;**
- 4) A Roquette Frères SA-t kötelezi az összes költség viselésére.**

Azizi

Jaeger

Dehousse

Kihirdetve Luxembourgban, a 2006. szeptember 27-i nyilvános ülésen.

E. Coulon

hivatalvezető

II - 3250

J. Azizi

elnök

Tartalomjegyzék

Tényállás	II - 3146
Eljárás és a felek Elsőfokú Bíróság előtti indítványai	II - 3153
Jogi háttér	II - 3155
I – A jogsértés súlyáról	II - 3156
A – Bevezetés	II - 3156
B – A forgalom megállapításáról	II - 3158
1. A felek érvei	II - 3158
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3162
C – A kartell tényleges hatása	II - 3164
1. Bevezető megjegyzések	II - 3164
2. Azon kifogásról, amely szerint a Bizottság téves megközelítést alkalmazott annak bemutatására, hogy a kartell tényleges hatást gyakorolt a piacra	II - 3169
a) A felek érvei	II - 3169
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3170
3. A Bizottság által a kartell végrehajtásának és hatásainak bizonyítékként figyelembe vett körülményekre vonatkozó kifogásokról	II - 3173
a) A kartell különböző szakaszairól	II - 3173
A felek érvei	II - 3173
Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3174
b) Az arra vonatkozó kifogásról, hogy a kartell nem érte el célkitűzéseit a működési időszakban	II - 3176
Bevezetés	II - 3176
	II - 3251

A felügyeleti rendszer	II - 3177
– A felek érvei	II - 3177
– Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3178
Kvóták	II - 3179
– A felek érvei	II - 3179
– Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3180
Árak	II - 3183
– A felek érvei	II - 3183
– Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3184
A vevők felosztása	II - 3186
– A felek érvei	II - 3186
– Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3186
c) A kartell hatásainak a Roquette helyiségeiben lefoglalt grafikonok alapján történt figyelembevétellel kapcsolatos kifogásról ..	II - 3187
A felek érvei	II - 3187
Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3188
4. Arról a kifogásról, amely szerint a Bizottság a kartell hatásának értékelésekor további tényezőket nem vett figyelembe	II - 3191
a) A piac különleges jellemzőinek a Bizottság általi figyelmen kívül hagyásáról	II - 3191
A felek érvei	II - 3191
Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3192
b) A vevői vélemények figyelembevételének elmulasztása	II - 3194
A felek érvei	II - 3194
Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3195

ROQUETTE FRÈRES KONTRA BIZOTTSÁG

c)	A bizalmatlan légkör figyelembevételének elmulasztása	II - 3197
	A felek érvei	II - 3197
	Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3198
D –	A kartell hatásainak Roquette általi korlátozásáról	II - 3199
	a) A felek érvei	II - 3199
	b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3199
II –	A jogsértés időtartama	II - 3200
	A – A felek érvei	II - 3200
	B – Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3202
III –	Az enyhítő körülményekről	II - 3207
	A – A felek érvei	II - 3207
	B – Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3208
IV –	A Roquette közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködéséről	II - 3210
	A – Bevezetés	II - 3210
	B – Arról az évről, amely szerint a Roquette volt a kartell első és egyetlen tagja, amely a Határozat meghozatala vonatkozásában döntő jelentőségű bizonyítékot szolgáltatott a Bizottság számára	II - 3211
	1. Általános szempontok	II - 3211
	2. Általános megfontolások a felek által a jelen ügy közigazgatási eljárása során tanúsított együttműködés értékelése vonatkozásában alkalmazandó szabályokkal kapcsolatban	II - 3211
	a) A felek érvei	II - 3211
	b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3213

3. Azon évről, amely szerint a Bizottság által a Roquette együttműködése előtt megszerzett információ nem volt elegendő a kartell létezésének bizonyításához	II - 3216
a) A felek érvei	II - 3216
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3217
4. Arról az évről, amely szerint kizárólag a Roquette által szolgáltatott bizonyítékok voltak döntő jelentőségűek a Határozat meghozatala szempontjából	II - 3220
a) A felek érvei	II - 3220
b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3225
C – Arról az évről, amely szerint a Bizottság tévesen állítja, hogy a Roquette az érintett iratokat csak az információkérésre adott válaszában terjesztette elő	II - 3226
1. A felek érvei	II - 3226
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3227
V – A ne bis in idem elvének megsértéséről	II - 3228
A – A felek érvei	II - 3228
B – Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3230
A korlátlan felülvizsgálati jogkör gyakorlásáról	II - 3235
A pervezető intézkedések iránti kérelmekről	II - 3243
A költségekről	II - 3249